

Strateška izhodišča razvoja Kohezijske regije Vzhodna Slovenija

DECEMBER 2019

Številka: 3030-1/2019/130

Potrjena na 18. redni seji RS KRVS dne 28. novembra 2019

Vsebina

1.	Uvod	1
1.1	Namen, cilj, območje	1
1.2	Okoliščine priprave	2
1.3	Temeljna izhodišča	3
1.4	Izhodišča razvoja KRVS	5
2.	Kratka predstavitev regije	6
3.	Povzetek stanja razvoja KRVS	6
4.	SWOT analiza	19
5.	Ključni izzivi kohezijske regije Vzhodna Slovenija	22
6.	Vizija razvoja Kohezijske regije Vzhodna Slovenija	28
7.	Opredelitev strateških ciljev in ukrepov za razvojni preboj KRVS	29
7.1	Cilj 1 – Pametnejša in trajnejša KRVS	29
7.1.1	Krepitev razvojno-raziskovalnih in inovacijskih zmogljivosti	30
7.1.2	Spodbujanje digitalne preobrazbe	31
7.1.3	Krepitev rasti in konkurenčnosti malih in srednjih podjetij	31
7.1.4	Razvijanje znanj in spretnosti za pametno specializacijo, industrijsko tranzicijo in podjetništvo	32
7.1.5	Trajnostni razvoj in promocija vzdržnega turizma s poudarkom na spodbujanju in varovanju naravne in kulturne dediščine	33
7.1.6	Razvoj kmetij, spodbujanje lokalne samooskrbe in ohranjanje vitalnega podeželja	34
7.2	Cilj 2 – Nizkoogljjučna in bolj zelena KRVS	35
7.2.1	Večja energetska učinkovitost	36
7.2.2	Spodbujanje rabe energije iz obnovljivih virov	37
7.2.3	Razvoj pametnih energetskih sistemov in omrežij ter hrambe energije na lokalni ravni	38
7.2.4	Spodbujanje prilagajanja podnebnim spremembam in preprečevanje tveganj ter krepitev odpornosti na nesreče	38
7.2.5	Spodbujanje trajnostnega gospodarjenja z vodnimi viri	39
7.2.6	Spodbujanje prehoda na krožno gospodarstvo	40
7.2.7	Izboljšanje in ohranjanje biotske raznovrstnosti, zelene infrastrukture v urbanem okolju in zmanjšanje onesnaženja	41
7.2.8	Žičniške naprave	42
7.2.9	Avtobusni promet	42
7.2.10	Kolesarjenje	42
7.2.11	Urbana multimodalna mobilnost	42
7.3	Cilj 3 - Bolj povezana KRVS	43

7.3.1	Razvoj širokopasovnih povezav	44
7.3.2	Letališka infrastruktura	44
7.3.3	Cestna infrastruktura	45
7.3.4	Železniški promet	45
7.4	Cilj 4 - Bolj privlačna KRVS	46
7.4.1	Izboljšanje učinkovitosti trga dela in dostopa do kakovostne zaposlitve preko razvoja družbenih inovacij in infrastrukture	46
7.4.2	Izboljševanje dostopa do vključujočih in kakovostnih storitev v izobraževanju, usposabljanje in vseživljenjsko učenje preko razvoja infrastrukture	48
7.4.3	Povečevanje socialno-ekonomske integracije marginaliziranih skupnosti, migrantov in ranljivih skupin preko integriranih ukrepov, vključno s stanovanjskimi in socialnimi storitvami	49
7.4.4	Zagotavljanje enakosti dostopa do zdravstvene oskrbe preko razvoja infrastrukture, vključno s primarno oskrbo	50
7.4.5	Zagotavljanje ustreznih pogojev bivanja in drugih vidikov kakovosti življenja	51
7.5	Cilj 5 – KRVS, ki je bliže državljanom, s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja mestnih, podeželskih in obalnih območij ter lokalnih pobud	51
7.5.1	Spodbujanje celostnega socialnega, gospodarskega in okoljskega razvoja, kulturne dediščine in varnosti v urbanih območjih	52
7.5.2	Regionalno prostorsko načrtovanje	52
7.5.3	Institucionalna krepitev kapacitet na regionalni ravni	53
7.5.4	Nadgradnja delovanja in razvoj nevladnih organizacij	53
7.5.5	Spodbujanje celostnega socialnega, gospodarskega in okoljskega lokalnega razvoja, kulturne dediščine in varnosti, vključno s podeželjem in obalnimi območji, tudi preko lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (CLLD)	53
7.6	Problemska območja	54
7.7	Pametna mesta	55
7.8	Pametne vasi	56
8.	Kazalniki merjenja ciljev Vzhodne kohezijske regije	58
	Splošni kazalniki	58
9.	Prioritetna področja vlaganja Vzhodne kohezijske regije za razvojni preboj	60
10.	Zaključek	70

Seznam preglednic

Preglednica 1 Prebivalstvo	7
Preglednica 2 Trg dela	8
Preglednica 3 Vzgoja, izobraževanje in vseživljenjsko učenje	9
Preglednica 4 Zdravje prebivalcev, zdravstveno in socialno varstvo	10
Preglednica 5 Stanovanjska prikrašnanost	10
Preglednica 6 Izbrani ekonomski kazalci	12
Preglednica 7 Turizem	14
Preglednica 8 Okolje	15
Preglednica 9 Natura 2000	15
Preglednica 10 Namakanje zemljišč	16

Seznam slik

Slika 1: Prikaz statističnih regij	1
--	---

Uporabljene kratice in okrajšave

BDP – Bruto domači proizvod
CLLD – Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost
CP – Cilji politik
CPS – Celostna prometna strategija
CTN – Celostne teritorialne naložbe
ČN – Čistilne naprave
DPRP – Državni program razvojnih politik
ESRR – Evropski sklad za regionalni razvoj
EKP – Evropska kohezijska politika
ETS – Evropsko teritorialno sodelovanje
EU – Evropska unija
FDO – Funkcionalno razvrednotena območja
FUO – Funkcionalna urbana območja
IKT – Informacijska komunikacijska tehnologija
JKO – Javno kanalizacijsko omrežje
JPP – Javni potniški promet
JRO – Javna raziskovalna organizacija
JRZ – Javni raziskovalni zavod
KC – Kompetenčni center
KRVS – kohezijska regija Vzhodna Slovenija
KRZS – kohezijska regija Zahodna Slovenija
KS – Kohezijski sklad
MČN – Male čistilne naprave
MSP – Mala in srednje velika podjetja
NPK – Nacionalna poklicna kvalifikacija
NUTS – Skupna klasifikacija statističnih teritorialnih enot v Evropski uniji
OP – Operativni program
OVE – Obnovljivi viri energije
PE – Populacijske enote
PM – Trdi delec
PONI – Podjetno nad izzive
RCSG – Razvojni center slovenskega gospodarstva
RRA – Regionalna razvojna agencija
RRD – Raziskovalno razvojna dejavnost

RRP – Regionalni razvojni program
RS – Republika Slovenija
SIO – Subjekt inovativnega okolja
SPOT – Slovenska poslovna točka
SPRS – Strategija prostorskega razvoja Slovenije
SRIP – Strateško razvojno inovacijsko partnerstvo
SRS – Strategija razvoja Slovenije
SURS – Statistični urad Republike Slovenije
TNI – Tuje neposredne investicije
TUS – Trajnostne urbane strategije
UMAR – Urad za makroekonomske raziskave in razvoj
URE – Učinkovita raba energije
ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje

RAZVOJNI SVET KOHEZIJSKE REGIJE

VZHODNA SLOVENIJA

Predsednik: dr. Ivan Žagar

Sekretariat: Tomaž Kranjec, mag. Peter Medved

MARIBORSKA RAZVOJNA AGENCIJA

Direktor: mag. Uroš Rozman

Sodelavca: Boris Keuc, Klavdija Gornik

RAZVOJNI CENTER MURSKA SOBOTA

Direktor: Bojan Kar

Sodelavec: dr. Tadej Pirc

REGIONALNA RAZVOJNA AGENCIJA ZA KOROŠKO

Direktorica: Karmen Sonjak

Sodelavca: mag. Peter Zajc, mag. Uroš Rozman

RAZVOJNA AGENCIJA SAVINJSKE REGIJE

Direktorica: Iva Zorenč

Sodelavec: dr. Boštjan Grabner

REGIONALNA RAZVOJNA AGENCIJA POSAVJE

Direktor: Martin Bratanič

Sodelavka: mag. Nataša Šerbec

RAZVOJNI CENTER NOVO MESTO

Direktor: Franci Bratkovič

Sodelavca: Tjaša Kump Murn, dr. Janez Povh

REGIONALNA RAZVOJNA AGENCIJA ZASAVJE

Direktor: Tadej Špitalar

Sodelavka: Tjaša Polc

REGIONALNA RAZVOJNA AGENCIJA ZELENI KRAS

Direktor: mag. Boštjan Požar

Sodelavka: dr. Jana Nadoh Bergoč

1. Uvod

1.1 Namen, cilj, območje

Namen dokumenta je zagotoviti strokovno podlago za uresničitev temeljnega dolgoročnega cilja kohezijske regije Vzhodna Slovenija, tj. zmanjšanje razvojnega zaostanka KRVS tako na ravni EU kot v odnosu do kohezijske regije Zahodna Slovenija. Razvojni svet kohezijske regije Vzhodna Slovenija je ta cilj soglasno opredelil s skupno izjavo *Zavezništvo za razvojni preboj kohezijske regije Vzhodna Slovenija po letu 2020*, ki so jo podpisali vsi najpomembnejši deležniki razvoja v regiji.

Cilj dokumenta je opredeliti vsebine prednostnih področij, ki so pomembne za doseganje temeljnega dolgoročnega cilja KRVS in tistih aktivnosti, ki jih je treba izvesti, da bo regija dosegla vsestranski napredek.

V dokumentu obravnavamo območje kohezijske regije Vzhodna Slovenija, ki je sestavljena iz osmih razvojnih regij. KRVS je enaka območju teritorialne enote za statistiko na ravni NUTS 2, razvojne regije pa so enake območju teritorialne enote za statistiko na ravni NUTS 3.

Statistične regije, NUTS 3: Pomurska (SI031), Podravska (SI032), Koroška (SI033), Savinjska (SI034), Zasavska (SI035), Posavska (SI036), Jugovzhodna Slovenija (SI037), Primorsko-notranjska (SI038).

Slika 1: Prikaz statističnih regij

1.2 Okoliščine priprave

Pred novo večletno finančno perspektivo na ravni EU in držav članic poteka usklajevanje vsebin, pogojev in meril, vezanih na izvajanje kohezijske politike v obdobju 2021–2027. V Sloveniji poteka priprava pomembnih dokumentov proračunskega in razvojnega načrtovanja (Državni program razvojnih politik, Strategija prostorskega razvoja, OP EKP novelacije Strategije razvoja Slovenije itd.). Navedeni procesi in usklajevanja bodo pomembno vplivali na način porabe in delitev javnih sredstev v obeh kohezijskih regijah, tako v vsebinskem kot finančnem smislu.

Sredstva EKP so najpomembnejša razvojna sredstva za regijo, vendar pa ne smemo zanemariti tudi sredstev za spodbujanje regionalnega razvoja, ki jih zagotavlja Republika Slovenija iz državnega proračuna. V programskem obdobju 2014–2020 proračun EU za Slovenijo znaša več kot 3,3 milijarde EUR, pri čemer se za razvoj regij namenja 480 mio EUR, od tega 328 mio EUR za razvoj KRVS, predvsem preko dogovorov za razvoj regij.

Evropska komisija je maja 2017 predstavila predlog večletnega finančnega okvirja za obdobje 2021–2027, kot tudi osnutke uredb, ki bodo določale pravila dodeljevanja kohezijskih sredstev iz evropskega proračuna, vključno s prioritetskimi področji. V Sloveniji je pričakovati 9 % manj sredstev v primerjavi s sredstvi iz perspektive 2014–2020, kar je nekoliko manj kot znaša zmanjšanje obsega sredstev na ravni EU. Zaradi stopnje razvitosti KRVS bo regija ohranila status manj razvite regije, s čimer ostaja upravičena do višjih stopenj sofinanciranja projektov in hkrati do več sredstev v primerjavi s kohezijsko regijo Zahodna Slovenija.

S tem dokumentom se s predlaganimi vsebinami ne osredotočamo samo na vsebino postavljenih ciljev EU, ampak širše, glede na razvojne potrebe in stanje v KRVS.

Ob upoštevanju stanja v regiji in še vedno izrazitega razvojnega zaostanka KRVS za razvitejšim delom Slovenije in EU, je tudi KRVS aktivno pristopila k načrtovanju aktivnosti, potrebnih za spodbujanje razvoja regije v programskem obdobju 2021–2027. V tem kontekstu je nastal pričujoči dokument; njegovo pripravo in usklajevanje pojasnjujemo v nadaljevanju:

- Razvojni svet kohezijske regije Vzhodna Slovenija je na 16. redni seji dne 8. 3. 2019 sprejel sklep, s katerim je sekretariat in RRA-je pozval k pripravi vsebinskih izhodišč za Strategijo razvoja kohezijske regije Vzhodna Slovenija.
- Razvojni svet kohezijske regije Vzhodna Slovenija je na 17. redni seji dne 8. 7. 2019 sprejel sklep, s katerim je do začetka avgusta omogočil posredovanje pripomb in dopolnitev osnutka izhodišč strategije s strani vseh relevantnih deležnikov, nato pa predvidel ureditev gradiva in sklic razvojne konference.
- Regionalne razvojne agencije so na podlagi sprejetega sklepa Razvojnega sveta kohezijske regije Vzhodna Slovenija posredovale delovno gradivo lokalnim skupnostim, regijskim razvojnim mrežam in ostalim deležnikom v razvojnih regijah KRVS v pregled, komentar in dopolnitev.
- Regionalne razvojne agencije in predstavniki posameznih delovnih skupin so podali svoje prispevke na delovno gradivo.
- Pripravljena izhodišča Strategije so bila obravnavana na Razvojni konferenci kohezijske regije Vzhodna Slovenija 12. septembra 2019 v Slovenski Bistrici, kjer je bilo predstavljeno delovno gradivo. V okviru posameznih ciljev so potekale delavnice z deležniki.
- Na osnovi prejetih predlogov dopolnitev je bila pripravljena končna verzija dokumenta za obravnavo na 18. redni seji Razvojnega sveta kohezijske regije Vzhodna Slovenija.

1.3 Temeljna izhodišča

Splošni okvir opredelitve ciljev in usmeritve določata Strategija razvoja Slovenije 2030 in Strategija prostorskega razvoja Slovenije ter usmeritve EU v novem programskem obdobju 2021–2027.

SRS 2030 predstavlja krovni razvojni dokument na državni ravni. Osrednji cilj strategije je zagotoviti kakovostno življenje za vse, uresničuje pa se preko uravnoveženega gospodarskega, družbenega in okoljskega razvoja, ki ustvarja pogoje in priložnosti za sedanje in prihodnje rodove. Strategija določa pet strateških usmeritev in dvanajst med seboj povezanih razvojnih ciljev, s čimer postavlja srednjeročni temelj za razvoj države. Strategiji naj bi sledile področne oziroma sektorske strategije, regionalne in občinske strategije ter tudi programi in operativni izvedbeni ukrepi.

Strateške usmeritve za doseganje kakovostnega življenja so:

1. vključujoča, zdrava, varna in odgovorna družba;
2. učenje za in skozi vse življenje;
3. visoko produktivno gospodarstvo, ki ustvarja visoko dodano vrednost za vse;
4. ohranjeno zdravo naravno okolje in
5. visoka stopnja sodelovanja, usposobljenosti in učinkovitosti upravljanja.

Ključni cilji so:

Cilj 1: Zdravo in aktivno življenje

Cilj 2: Znanje in spretnosti za kakovostno življenje in delo

Cilj 3: Dostojno življenje za vse

Cilj 4: Kultura in jezik kot temeljna dejavnika nacionalne identitete

Cilj 5: Gospodarska stabilnost, ekonomsko močna država

Cilj 6: Konkurenčen in družbeno odgovoren podjetniški in raziskovalni sektor

Cilj 7: Vključujoč trg dela in kakovostna delovna mesta

Cilj 8: Nizkoogljično krožno gospodarstvo

Cilj 9: Trajnostno upravljanje naravnih virov

Cilj 10: Zaupanja vreden pravni sistem

Cilj 11: Varna in globalno odgovorna Slovenija

Cilj 12: Učinkovito upravljanje in kakovostne javne storitve

SRS 2030 izpostavlja potrebo po »celovitosti politik na nacionalni ravni ter usklajeno vzpostavitev finančnih in vsebinskih okvirov. Za večjo skladnost razvojnih politik bo treba v prihodnje vzpostaviti boljše mehanizme horizontalnega in večnivojskega sodelovanja, povezovanja vsebin, razumevanja presečnih tematik ter centralnega načrtovanja, izvajanja in spremljanja teh politik.«

Prav tako bo »treba krepiti večnivojske mehanizme upravljanja za zagotavljanje skladnejšega regionalnega razvoja, kjer je prostorsko načrtovanje eden od pomembnih vzvodov za doseganje razvojnih sinergij. Za usklajenost sektorskih strateških, razvojnih in akcijskih načrtov, programov ter aktivnosti s krovno strategijo razvoja države so odgovorni njihovi nosilci.«

Kot navaja SRS 2030, izkušnje kažejo, »da je treba razvojno načrtovanje in vsebino posameznih razvojnih dokumentov ter sistem javnih financ obravnavati celovito in enakovredno. Izvajanje strategije bo temeljilo na srednjeročnem načrtovanju, vezanem na srednjeročni fiskalni okvir in vzpostavitev sistema izvedbenih dokumentov, ki jih je treba umestiti in povezati v Zakonu o javnih financah. Za izvajanje razvojnih ciljev Slovenije bosta pripravljena štiriletni DPRP in srednjeročna fiskalna strategija, ki se bosta letno podaljševala. DPRP bo vseboval ukrepe in aktivnosti na podlagi ciljev SRS in z njo skladnih horizontalnih ter sektorskih strateških dokumentov.«

Tudi Strateška izhodišča razvoja kohezijske regije Vzhodna Slovenija je treba je v vsebinskem smislu povezati s cilji in vsebino SRS 2030. Strateška področja in cilji SRS, kot tudi način, na katerega bodo doseženi, so opredeljeni dovolj široko in splošno, zato jih je mogoče razmeroma enostavno povezati s prednostnimi področji razvoja KRVS. Zlasti to velja za cilje 1–3, 5–6, 7–9, morda tudi 12. Cilji so skladni z Agendo 2030 na ravni Združenih narodov in predstavljajo univerzalne cilje razvoja.

SPRS je temeljni strateški prostorski dokument, ki zasleduje koncept vzdržnega prostorskega razvoja. SPRS je krovni dokument za usmerjanje prostorskega razvoja v Sloveniji in osnova za usklajevanje sektorskih politik. Sprejeta je bila leta 2004 z odlokom. V pripravi je nova Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050, njena priprava zamuja. Po prvotni časovnici Ministrstva za okolje in prostor in načrtu vključevanja javnosti naj bi bila na Vladi RS sprejeta najkasneje do marca 2020. Brez krovnega strateškega dokumenta na ravni države je oteženo razvojno načrtovanje na ravni regij, saj bo strategija opredelila in določila tudi nekatera izhodišča, pomembna za razvojno programiranje (npr. definicijo širših mestnih območij). Strategija bi morala ustrezen poudarek dati tudi regijskemu prostorskemu načrtovanju kot enemu ključnih mehanizmov izboljšanja razvojnega načrtovanja države in občin.

Iz strokovnih podlag SPRS izhaja, da bo temeljno načelo in vodilo, ki mu bo pri usmerjanju prostorskega razvoja v Sloveniji strategija sledila, trajnostni prostorski razvoj. Prostor je omejena dobrina, ki terja skrbno usklajevanje javnih koristi in zasebnih interesov ter dolgoročno naravnano prostorsko načrtovanje. Prioritete prostorskega razvoja so: enakovredna vključenost Slovenije v evropski prostor, policentrični urbani sistem in regionalni prostorski razvoj, kakovostni bivalni pogoji, vitalna in urejena mesta, usklajeni razvoj širših mestnih območij, povezan in usklajen razvoj prometnega in poselitvenega omrežja ter izgradnja gospodarske javne infrastrukture, vitalnost in privlačnost podeželja, krepitev prepoznavnosti kakovostnih naravnih in kulturnih značilnosti krajine ter prostorski razvoj v območjih s posebnimi potenciali in problemi.

Strategija pametne specializacije S4 je izvedbeni načrt za prehod v visoko produktivno gospodarstvo preko krepitev inovacijske sposobnosti, spodbujanja transformacije in diverzifikacije industrij v nove dejavnosti ter preko rasti novih in hitro rastočih podjetij.

Cilji S4 so:

Cilj 1: dvig dodane vrednosti na zaposlenega,

Cilj 2: izboljšanje konkurenčnosti na globalnih trgih s povečanim obsegom znanja in tehnologij v izvozu Slovenije,

Cilj 3: dvig podjetniške aktivnosti.

S4 v okviru 3 stebrov (Digitalno, Krožno in (S)Industrija 4.0 določa 9 prednostnih področij, kamor naj bi se zaradi primerjalnih prednosti usmerilo slovensko gospodarstvo. Ta so: Pametna mesta in skupnosti; Pametne stavbe in dom z lesno verigo; Mreže za prehod v krožno gospodarstvo; Trajnostna hrana; Trajnostni turizem; Tovarne prihodnosti; Zdravje-medicina; Mobilnost; Materiali kot produkti.

Opis programskih izhodišč Evropske kohezijske politike 2021–2027 izhaja iz objavljenega Predloga o večletnem finančnem okviru 2021–2027 (maj 2018). Zakonodajni sveženj na področju kohezijske politike prehaja iz 11 tematskih ciljev v trenutnem programskem obdobju na 5 ciljev politik (CP) z opredeljenimi specifičnimi cilji in omejuje porabo sredstev na n+2:

1. cilj: pametnejša Evropa s spodbujanjem inovativne in pametne gospodarske preobrazbe;
2. cilj: bolj zelena, nizkoogljična Evropa s spodbujanjem prehoda na čisto in pravično energijo, zelene in modre naložbe, krožno gospodarstvo, prilagajanje podnebnim spremembam ter preprečevanje in upravljanje tveganj;
3. cilj: bolj povezana Evropa z izboljšanjem mobilnosti in regionalne povezljivosti IKT;
4. cilj: bolj socialna Evropa za izvajanje evropskega stebra socialnih pravic;
5. cilj: Evropa, ki je bližje državljanom, in sicer s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja mest, podeželja in obalnih območij ter lokalnih pobud.

Delitev sredstev med države članice je opredeljena na osnovi relativne razvitosti države z dodatnimi kazalniki s področja migracij in podnebnih sprememb, ki kategorizirajo regije po razvitosti (pod 75% povprečja razvitosti EU), regije v prehodu (med 75% in 100% povprečja razvitosti EU) in bolj razvite regije (nad 100% povprečja razvitosti EU). Povezano s tem se znižujejo stopnje EU sofinanciranja, ki postajajo 70% za manj razvite regije (KS, ETS), 55% za regije v prehodu in 40% za bolj razvite regije. Tematska osredotočenost razporeditve sredstev ESRR, ESS in KS, glede na razvitost Slovenije, opredeljuje najmanj 45% sredstev ESRR na CP1 in 30% sredstev ESRR na CP2, vsaj 6% sredstev ESRR na nacionalni ravni se namenja za trajnostni urbani razvoj na CP5. ESS+ financira samo CP4, KS pa je s sofinanciranjem razdeljen na CP2 in CP3. Znižana je tudi tehnična pomoč (TP) v okviru ESRR in KS s 4% na 2,5%.

1.4 Izhodišča razvoja KRVS

Sledimo viziji regionalnega razvoja Slovenije, opredeljenih v ZSRR-2, kjer izpostavljamo:

- ***Usmerjenost na celotno ozemlje, vendar prilagojenost ukrepov posebnostim posameznih območij;***
- ***Subsidiarnost, v največji možni meri zahtevamo samostojnost regij pri odločanju o projektih in njihovem financiranju;***
- ***Sodelovanje in enakopravnost deležnikov pri snovanju strateških programskih dokumentov.***

2. Kratka predstavitev regije

Kohezijska regija Vzhodna Slovenija leži na stičišču Alp, Panonske nižine in Dinarskega gorstva. Posledično je regija pokrajinsko zelo raznolika: severozahodni alpski del se proti vzhodu niža v vinorodna gričevja na robu Panonske nižine, proti jugu pa se viša v kraško Dinarsko gorstvo. Meji na tri države: na severu z Avstrijo, vzhodu z Madžarsko, na jugu s Hrvaško. Na zahodu regija meji na kohezijsko regijo Zahodna Slovenija. Podnebje je pretežno celinsko, razen na območju Pohorja. Regija je precej vodnata, glavne reke so: Mura, Drava, Savinja, Sava, Krka, Kolpa. Najvišja točka v regiji se nahaja na 2.433 m visoki Koroški Rinki, najnižja pa v občini Brežice (128 m). Skupna površina regije je 12.433 km². Ima 1.089.717 prebivalcev, ki živijo v 148 občinah in 3.954 naseljih.

Kohezijska regija Vzhodna Slovenija teritorialno povezuje osem razvojnih regij: Pomursko, Podravske, Koroško, Savinjsko, Zasavsko, Posavsko, Jugovzhodno Slovenijo in Primorsko-notranjsko regijo.

V regiji se nahaja 52 občin, ki imajo mestna naselja in mestna območja. Od teh je sedem mestnih občin, ki so tudi upravna, gospodarska in kulturna središča statističnih regij: Maribor kot drugo največje mesto v Sloveniji, Celje, Novo mesto, Velenje, Ptuj, Murska Sobota in Slovenj Gradec.

V regiji je več športno-rekreativnih letališč ter dve letališči z infrastrukturo državnega pomena:

- Letališče Edvarda Rusjana, Maribor, ki je tudi mednarodno letališče, in
- Cerklje ob Krki, ki je vojaško-civilno letališče.

3. Povzetek stanja razvoja KRVS

Prebivalstvo

V Sloveniji je leta 2019 (H1) živel 2.080.908 prebivalcev, od tega 1.094.435 (53 %) v KRVS in 986.473 (47 %) v KRZS. V primerjavi z letom 2014 je število prebivalcev v KRVS naraslo za 14.780 prebivalcev, v KRZS pa za 5.043 prebivalcev. V KRVS je opaziti negativen selitveni prirast med kohezijskimi regijami. Leta 2018 je znašal -830, leta 2014 pa -391. Prav tako se v KRVS zvišuje negativen naravni prirast. Leta 2014 je znašal -51, leta 2018 pa kar -1.708. V KRZS pa 2.330 leta 2014 in 808 leta 2018.

Slovenija od leta 2012 naprej beleži trend staranja prebivalstva. Indeks staranja v KRVS je v primerjavi s Slovenijo in KRZS vsa leta višji. Indeks, ki predstavlja razmerje med številom oseb, starih 65 ali več let, in številom oseb, mlajših od 15 let, znaša v KRVS 138, KRZS 125,1 ter v Sloveniji 131,7 (2019, H1). To pomeni, da je na 100 oseb, mlajših od 15 let, v KRVS prebivalo 138 oseb, starih 65 ali več let. Za primerjavo, leta 2014 (H1) je v KRVS indeks staranja znašal 124,9, KRZS 114,1 ter v Sloveniji 119,6. Povprečna starost leta 2019 je bila v KRVS 43,9, v KRZS 42,8, v Sloveniji pa 43,4 let. Prav tako se podaljšuje pričakovano trajanje življenja ob rojstvu.

Kljub nekaterim slabšim kazalnikom s področja demografije je razlika v samooceni splošnega zadovoljstva z življenjem v KRVS v primerjavi s KRZS manjša. Leta 2014 je v KRVS v povprečju znašala 6,8, leta 2018 pa že 7,2, medtem ko je v KRZS leta 2014 znašala 7,0, leta 2018 pa 7,5.

	SLOVENIJA		KRVS		KRZS	
	2014	2018	2014	2018	2014	2018
PREBIVALSTVO	2.061.085	2.080.908 (2019)	1.079.655	1.094.435 (2019)	981.430	986.473 (2019)
SELITVENI PRIRAST med kohezijskimi regijami	0	0	-391	-830	391	830
NARAVNI PRIRAST	2.279	-900	-51	-1.708	2.330	808
INDEKS STARANJA	119,6	131,7 (2019)	124,9	138 (2019)	114,1	125,1 (2019)
POVPREČNA STAROST	42,3	43,3 (2019)	42,7	43,9 (2019)	41,8	42,8 (2019)
PRİČAKOVANO TRAJANJE ŽIVLJENJA OB ROJSTVU	80,8	81,1	79,8	80,2	81,1	81,5
ZADOVOLJSTVO Z ŽIVLJENJEM	6,9	7,3	6,8	7,2	7	7,5

Preglednica 1 Prebivalstvo

Trg dela

Gospodarska rast, ki jo Slovenija beleži v preteklih letih, se odraža tudi v povečanju stopnje zaposlenosti, ki je v Sloveniji leta 2018 znašala 55,8 %, kar je za 3,7 % več kot leta 2014. Stopnja delovne aktivnosti se je primerjalno v teh dveh letih povečala v obeh kohezijskih regijah, v KRVS za 3,9 % in je leta 2018 znašala 54,9 %, v KRZS se je povečala za 3,4 % in je znašala 56,8 %.

Leta 2018 je bilo največ zaposlenih na ravni obeh regij v predelovalni dejavnosti, sledi trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil ter izobraževanje. V KRVS so deleži naslednji: v predelovalni dejavnosti (28,2 %), sledi trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil (11,5 %) ter izobraževanje (8,0 %). V primerjavi z letom 2014 je opaziti upad deleža delovno aktivnih na področju kmetijstva in lova, gozdarstva ter ribištva, v KRVS z 12,6 % na 7,5 %.

Glavne poklicne skupine med delovno aktivnimi so strokovnjaki, poklici za neindustrijski način dela, poklici za storitve, prodajalci ter tehniki in drugi strokovni sodelavci.

V KRVS beležimo bistveno višji delež delovnih migrantov, ki delajo zunaj kohezijske regije prebivališča. Leta 2014 je znašal 13,3 %, leta 2018 pa že 14,8 %. V KRZS znaša ta delež le 3,3 % (2014) in 3,8 % (2018).

Z rastjo zaposlenosti se je znižala stopnja brezposelnosti, ki je v KRVS leta 2018 znašala 5,5 % (leta 2014 11,2 %), v KRZS pa 4,8 % (2018) in 8,1 % (2014), kar je nižje kot na ravni Slovenije (8,2 % v 2014 in 5,1 % v 2018). Prav tako se po letu 2014 niža stopnja registrirane brezposelnosti. Januarja 2014 je bilo v Sloveniji 119.458 registrirano brezposelnih oseb (KRVS 70.154, KRZS 48.393), januarja 2016 118.165 (v KRVS 70.729, v KRZS pa 35.180), januarja 2019 pa 82.791 (v KRVS 48.793 ter 33.300 v KRZS).

Med registrirano brezposelnimi je največ oseb z osnovnošolsko izobrazbo ali manj, starih 55 let ali več ter oseb starih med 30 in 39 let. Med njimi je več žensk (KRVS) oz. moških (KRZS). Največ je takih, ki so na Zavodu za zaposlovanje prijavljeni tri leta ali več oz. med 12 in 23 meseci.

	SLOVENIJA		KRVS		KRZS	
STOPNJA ZAPOSLENOSTI	52,1	55,8	51,0	54,9	53,4	56,8
INDEKS DELOVNE MIGRACIJE zunaj kohezijske regije (v %)	8,9	10,1	13,3	14,8	3,3	3,8
STOPNJA BREZPOSELNOSTI	9,7	5,1	11,2	5,5	8,1	4,8
REGISTRIRANA BREZPOSELNOST	119.458	82.791 (1.2019)	70.154	48.793 (1.2019)	48.393	33.300 (1.2019)
STOPNJA REGISTRIRANE BREZPOSELNOSTI	13,1	8,2	14,6	9,3	11,3	7
ŠTEVILO ZAPOSLENIH V HITRORASTOČIH PODJETJIH	32.547	68.922	12.928	29.911	19.619	39.011
DELEŽ ZAPOSLENIH V HITRORASTOČIH PODJETJIH			40	43	60	57

Preglednica 2 Trg dela

Vzgoja, izobraževanje in vseživljenjsko učenje

V okviru predšolske vzgoje je zaznati porast deleža otrok, vključenih v vrtce. V KRVS je sicer pod slovenskim povprečjem (80,5 %) in znaša 79,4 %. Največ vključenih otrok je iz drugega starostnega obdobja. Prav tako narašča število učencev v OŠ ter zavodih s prilagojenim programom. V šolskem letu 2018/19 je bilo v KRVS 93.380 (v KRZS 90.721), 2014/15 pa 85.606 učencev (v KRZS 85.606).

Delež odraslih (25–64 let) s terciarno izobrazbo se na ravni Slovenije povečuje (32,5 %, 2017) in je višji kot v povprečju v EU (31,4 %, 2017) v vseh starostnih skupinah, razen v najstarejši. Največje odstopanje v pozitivni smeri je zaznati v starostni skupini 30–34 let. Na ravni kohezijskih regij je delež odraslih (25–64 let) s terciarno izobrazbo v KRVS (28,2 %) nižji kot v KRZS (37,5 %), pri čemer je delež v KRVS tudi pod povprečjem EU. Tako na ravni Slovenije kot obeh kohezijskih regij je v zadnjih letih po navedbah UMAR (2019) zaznati zmanjševanje števila vpisanih v terciarno izobraževanje zaradi demografskih razlogov. Število študentov terciarnega izobraževanja je v KRVS v letu 2009/2010 znašalo 58.497, v 2017/2018 pa le še 37.293. Prav tako upada število diplomantov terciarnega izobraževanja od leta 2012 naprej (z izjemo močnega porasta v letu 2016 zaradi zaključevanja predbolonjskih programov in rahlega dviga v letu 2018) tako na ravni Slovenije kot kohezijskih regij, kar zmanjšuje njihovo razpoložljivost na trgu dela. V KRVS je bilo v letu 2012 10.944 diplomantov, medtem ko v letu 2018 le še 8.370. Takšna gibanja je ob zmanjševanju števila vpisanih pričakovati tudi v prihodnje. V strukturi diplomantov se je v obdobju 2012–2017 najbolj zmanjšal delež družboslovnih področij. Glede na potrebe dolgožive družbe je po oceni UMAR (2019) premajhno povečanje števila diplomantov zdravstva in sociale, ki v strukturi diplomantov predstavljajo manjši delež kot v povprečju v EU. Razpoložljivost

diplomantov v Sloveniji zmanjšujejo tudi odselitve v tujino. Ponudbo diplomantov terciarnega izobraževanja lahko obogati tudi mednarodna mobilnost študentov; število tujih oz. mobilnih študentov terciarnega izobraževanja je v Sloveniji v 2018/2019 znašalo 6.770 in je poraslo v primerjavi s predhodnim letom 2017/2018 4.956.

	SLOVENIJA		KRVS		KRZS	
DELEŽ OTROK, VKLJUČENIH V VRTEC	76,5 (2014/2015)	80,5 (2018/2019)	75,1 (2014/2015)	79,4 (2018/2019)	78 (2014/2015)	81,6 (2018/2019)
ŠTEVILO UČENCEV V OŠ TER ZAVODIH S PRILAGOJENIM PROGRAMOM	169.101 (2014/2015)	186.328 (2018/2019)	86.590 (2014/2015)	94.499 (2018/2019)	82.511 (2014/2015)	91.829 (2018/2019)
ŠTEVILO ŠTUDENTOV	69.606 (2014/2015)	59.133 (2018/2019)	35.694 (2014/2015)	28.290 (2018/2019)	31.878 (2014/2015)	26.782 (2018/2019)

Preglednica 3 Vzgoja, izobraževanje in vseživljenjsko učenje

Zdravje prebivalcev, zdravstveno in socialno varstvo

Leta 2017 je v KRVS umrlo 11.722 ljudi, kar predstavlja 57 % vseh umrlih v Sloveniji. Najpogostejši vzrok smrti v KRVS so bolezni srčnožilnega sistema, sledijo neoplazme ter poškodbe, zastrupitve in nekatere druge posledice zunanjih vzrokov. Tako na ravni Slovenije kot obeh kohezij je opaziti trend upada deleža prezgodnjih smrti. V KRVS je od leta 2013 (20,7 %) padel na 17,7 % v letu 2018. V KRVS je delež bolniških postelj v 2017 44,0 %.

Stopnja tveganja socialne izključenosti je odstotek oseb, ki živijo pod pragom tveganja revščine v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo. Tako na ravni Slovenije kot obeh kohezij je med letoma 2014 in 2018 zaznati upad. V KRVS je leta 2014 23 % oseb živelo pod pragom tveganja revščine, leta 2018 pa 18 %. To je nad slovenskim povprečjem, ki je znašalo 20 % (2014) in 16 % (2018). V ZKR je nižje (18 % leta 2014, 14 % leta 2018).

Prav tako pada stopnja tveganja revščine. Leta 2014 je bila v KRVS 16,4 %, leta 2018 pa 14,7 %. V primerjavi s Slovenijo ali ZKR pa je stopnja tveganja revščine v KRVS višja. V Sloveniji je znašala 2014 14,5 %, leta 2018 13,3 %, v ZKR pa 12,3 % (2014) in 11,6 % (2018).

Podoben trend je opaziti tudi na področju resne materialne prikrajšanosti. Resno materialno prikrajšane so osebe, katerih življenjski pogoji so močno omejeni zaradi omejenih finančnih virov gospodinjstva in ne zaradi lastne izbire oz. navad. V KRVS je leta 2014 živelo 7,6 % takšnih oseb, leta 2018 pa 5,0 %. V primerjavi s Slovenijo ali ZKR pa je stopnja resne materialne prikrajšanosti v KRVS višja. V Sloveniji je dosegala leta 2014 6,6 %, 2018 3,7 %, v ZKR pa 5,6 % (2014) in 2,2 % (2018).

	SLOVENIJA		KRVS		KRZS	
ŠTEVILO UMRLIH	18.886	20.509 (2017)	10.758	11.722 (2017)	8.128	8.787 (2017)
DELEŽ PREZGODNJE SMRTI		17,3 (2017)	20,7 (2013)	17,7 (2017)	19,5 (2013)	16,6 (2017)
STOPNJA SOCIALNE IZKLJUČENOSTI	20	16	23	18	18	14
STOPNJA REVŠČINE	14,5	13,3	16,4	14,7	12,3	11,6
STOPNJA MATERIALNE PRIKRAJŠANOSTI	6,6	3,7	7,6	5	5,6	2,2
RAZPOLOŽLJIVI DOHODEK GOSPODINJSTEV	12.843	14.127	12.287	13.463	13.476	14.902

Preglednica 4 Zdravje prebivalcev, zdravstveno in socialno varstvo

Stanovanjska problematika

Stopnja stanovanjske prikrajšanosti po kakovosti stanovanja je bila leta 2017 v Sloveniji 23 %. Opaziti je trend splošnega izboljšanja v zadnjih 10 letih, vendar je delež teh gospodinjstev v primerjavi s splošnim razvojem še vedno zaskrbljujoč, saj znaša v KRVS 24 %, v ZKR pa 21%.

	SLOVENIJA		KRVS		KRZS	
STOPNJA STANOVANJSKE PRIKRAJŠENOSTI	30	23 (2017)	30	24 (2017)	31	22 (2017)

Preglednica 5 Stanovanjska prikrajšanost

Gospodarski razvoj

Skladno z izboljševanjem gospodarskih razmer na ravni Slovenije po letu 2014 se izboljšujejo gospodarske razmere tudi v regijah. Vendar je bilo izboljševanje gospodarskih razmer po letu 2014 večje v razvojnih regijah Zahodne Slovenije. Tako je KRZS v letu 2017 presegla povprečje EU glede na kazalec bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca, ki je znašal 102 % povprečja EU (indeks ravni; EU = 100), medtem ko je KRVS zabeležila 70 % povprečnega BDP na prebivalca EU (podatki Eurostat). BDP na prebivalca je na ravni KRVS v letu 2017 znašal 17.144 EUR, kar predstavlja 82 % vrednosti na ravni Slovenije, medtem ko je v KRZS znašal 24.919 EUR, kar predstavlja 120 % vrednosti na ravni Slovenije in presega slovensko povprečje. Skrb vzbujajoče je, da so se razlike med najmanj in najbolj razvito slovensko regijo na ravni NUTS 3 v obdobju 2015–2017 glede na izbrani kazalec še poglobile. V letu 2017 je razlika med najbolj in najmanj razvito razvojno regijo znašala več kot 2,6 krat oz. 88,7 odstotne točke, kar je za 1,2 odstotni točki več kot v letu 2016 in 1,7 odstotne točke več kot v letu 2015 (podatki SURS).

Tudi razvojna ogroženost regij, merjena z indeksom razvojne ogroženosti (IRO), ki je sestavljeni kazalnik za spremljanje regionalnega razvoja, je višja v regijah KRVS. Regije KRVS imajo

pretežno slabše vrednosti kazalnikov na področjih gospodarske dejavnosti, produktivnosti, zaposlenosti, investicij, izobrazbene in demografske strukture. Najvišjo vrednost IRO ima po podatkih za leto 2018 pomurska regija (KRVS), kjer za skoraj 56 % presega slovensko povprečje, najnižjo vrednost pa osrednjeslovenska regija (KRZS), kjer dosega 40 % slovenskega povprečja in je za skoraj 4-krat nižja kot v primerjani pomurski regiji. Medregionalne razlike so se v primerjavi z letom 2014 nekoliko povečale, razmerje med skrajnima regijama je znašalo 1 : 3,3 v letu 2014 in 1 : 3,8 v letu 2018, koeficient variacije pa se je povečal s 27 % na 27,8 %.

Stopnja delovne aktivnosti prebivalstva (20–64 let) se v zadnjih letih zvišuje, vendar je bila v letu 2018 še vedno nižja (74,0 %) od povprečja v Sloveniji (75,4) in Z kohezijski regiji (77,1).

Poleg tega beležimo v KRVS visok odstotek bolniške odsotnosti. V letu 2017 je bila odsotnost z dela v KRVS 4,9 %, na ravni celotne Slovenije pa 4,2 %. Slednje nakazuje na potrebo po višji kulturi varnosti in zdravja pri delu v delovnih organizacijah, ki se posledično odraža v boljšem psihofizičnem zdravju zaposlenih, kar je pomemben dejavnik podaljševanja delovne aktivnosti.

Število podjetij je bilo v KRVS leta 2017 nižje (70.507) od števila podjetij v Z kohezijski regiji (98.494).

Leta 2016 je bilo razmerje KRVS /ZKR v številu zaposlenih v podjetjih 44,5% / 55,5%.

Število novonastalih podjetij na 10.000 prebivalcev je bilo v letu 2017 prav tako bistveno nižje (65,41) od povprečja Slovenije (89,28) ter Z kohezijske regije (116,07).

Prihodek podjetij v KRVS je v letu 2017 znašal 38,15% od prihodka vseh podjetij v Sloveniji.

Učinkovitost nacionalnega inovacijskega sistema, ki jo merimo z Evropskim inovacijskim indeksom (EII), kaže na zmogljivost držav, da z raziskavami, razvojem in inovacijami vplivajo na povečanje produktivnosti in konkurenčnosti na mednarodnih trgih. Slovenija se glede na vrednost EII uvršča v skupino 'močnih inovatorjev', vendar je v obdobju 2010-2017 povečala zaostanek za povprečjem EU (podatki European Innovation Scoreboard, 2018). Inovacijski sistem Slovenije je v primerjavi s povprečjem EU relativno najšibkejši na področjih javnih investicij v RRD, naložb tveganega kapitala, ki so pomembne za hitrorastoča visokotehnoška podjetja, ter izvoza na znanju temelječih storitev, relativno najuspešnejši pa pri človeških virih in investicijah podjetij v RRD. Prav tako analiza raziskovalne in inovacijske politike (Specific Support to Slovenia – Internationalisation of the science base and science-business cooperation, Evropska komisija, 2018) kaže znatni razkorak med Slovenijo in državami 'vodilnimi inovatorji' EU. Pri tem so največje slabosti opazne na področjih internacionalizacije in povezav med gospodarstvom in institucijami znanja, kar vpliva tudi na slabšo konkurenčnost slovenskega gospodarstva. Analiza stanja torej kaže tudi na potrebo po učinkovitejšem vlaganju v raziskave, razvoj in inovacije (tako na področju raziskovalne infrastrukture kot raziskav) ter zmanjšanje razdrobljenosti znanstvenega raziskovanja.

Na regionalni ravni se ponovno pokaže zaostajanje KRVS v primerjavi s KRZS, pri čemer se prva uvršča s skupino »zmernih inovatorjev«, druga pa v skupino »močnih inovatorjev« (podatki Regional Innovation Scoreboard, 2017).

Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost (RRD) v % BDP se na ravni Slovenije od leta 2014 zmanjšujejo in so zadnji dve leti nižji od povprečja EU (leto 2017: Slovenija 1,86 % BDP, EU 2,07 % BDP). V letu 2017 se je zmanjševanje naložb javnega sektorja v RRD ustavilo, njihov obseg se je povečal za 12,3 %. Poslovni sektor, ki je bil do leta 2015 pomembno gonilo rasti, je od leta 2015 znižal naložbe v RRD za 17,1 %. Kljub zmanjšanju izdatkov poslovnega sektorja za RRD je njegov delež v skupnih izdatkih za RRD (2017: 63 %) v primerjavi s povprečjem EU (2016: 56,5 %) višji. V Sloveniji se po letu 2013 v nasprotju z EU znižujejo tudi

izdatki za RRD na prebivalca, ki so v letu 2017 v poslovnem sektorju znašali okoli 70 % povprečja EU, v javnem pa samo 46 %. Primerjava bruto domačih izdatkov za RRD v letu 2017 po kohezijskih regijah in sektorjih pokaže v poslovnem sektorju razmerje 41 % za KRVS in 59 % za KRZS, medtem ko razmerje v državnem sektorju znaša 0,6 % za KRVS in kar 99,4 % za KRZS, kar pomeni, da se skoraj vsi državni izdatki za RRD osredotočajo v Zahodni Sloveniji.

	SLOVENIJA		KRVS		KRZS	
BDP NA PREBIVALCA, EUR (TEKOČI TEČAJ)	18.238	20.815 (2017)	15.165	17.144 (2017)	21.712	24.919 (2017)
BRUTO DOMAČI IZDATKI ZA RRD (1000 EUR)	/	802.291 (2017)	/	263.095 (2017)	/	539.196 (2017)
BRUTO DOMAČI IZDATKI ZA RRD (% GLEDE NA SLOVENIJO)	100	100 (2016)	36	32 (2016)	64	68 (2016)
ŠTEVILO PODJETIJ	186.433	195.756 (2017)	81.737	85.057 (2017)	104.696	110.699 (2017)
ŠTEVILO HITRORASTOČIH PODJETIJ	532	972	243	475	289	497
PRIHODEK PODJETIJ (1.000 €)	93.571.789	108.840.205	35.210.384	41.530.477	58.361.405	67.309.728
ŠTEVILO NOVONASTALIH PODJETIJ NA 10.000 PREBIVALCEV V REGIJI	89,15	89,28 (2017)	66,83	65,41 (2017)	113,65	116,07 (2017)

Preglednica 6 Izbrani ekonomski kazalci

Inovacijsko podporno okolje

V zadnjih letih se je podporno okolje za spodbujanje inovativnosti in podjetništva pri različnih ciljnih skupinah uspešno razvijalo. Zelo pomembno vlogo pri tem imajo t.i. Strateško razvojno-inovacijska partnerstva, Subjekti inovativnega okolja (SIO) in Slovenske podjetniške točke (SPOT). Na območju KRVS deluje kar 10 SIO od 17 v Sloveniji. Poleg tehnološkega parka in univerzitetnega inkubatorja so večinoma podjetniški inkubatorji, ki spodbujajo nastajanje novih podjetij, zlasti tistih, ki so pomembna za večjo konkurenčnost, višjo dodano vrednost in enakomernjši regionalni razvoj podjetništva. V okviru podpornih storitev države za poslovne subjekte je bil v začetku leta 2018 uveden nov nacionalni sistem SPOT, in sicer SPOT registracija in SPOT svetovanje. SPOT Registracija se izvaja na izpostavah AJPES-a (7 v KRVS), Upravnih enotah (20 v KRVS), Gospodarski zbornici Slovenije (2 v KRVS), Obrtno-podjetniški zbornici Slovenije (območne obrtno-podjetniške zbornice) in drugih zbornicah, ki imajo status točke SPOT Registracija (20 v KRVS). Najbolj učinkovita podpora podjetništvu pa se odraža v vzpostavitvi točk SPOT Svetovanje, ki delujejo v vseh statističnih regijah, v KRVS je teh točk 7. Regijsko organizirane točke SPOT svetovanje poleg izvajanja postopkov registracije, izbriše in statusnih sprememb nudijo širok razpon storitev (informiranje, usposabljanje in delavnice, osnovno svetovanje strankam, animiranje in povezovanje regionalnega okolja, izmenjava dobrih praks in odpiranje novih poslovnih priložnosti, sooblikovanje podpornega okolja za poslovne subjekte).

Tudi regijske garancijske sheme imajo pomembno vlogo pri pospeševanju razvoja malega in srednjega gospodarstva, povečanju investicijske aktivnosti v regijah, zmanjšanju stopnje brezposelnosti in lažji dostopnosti do virov za financiranje. Finančni instrument se z izvajanjem

na regionalni ravni približa podjetnikom, vzpostavi se sodelovanje s poslovnimi bankami in s tem se zagotovijo ugodnejši pogoji kreditiranja za podjetnike v smislu znižane obrestne mere ter nižjih stroškov. Tako se v KRVS v okviru regijskih institucij izvaja garancijska shema, bodisi v sodelovanju z javnim skladom bodisi samostojna v sodelovanju z lokalnimi skupnostmi.

Raziskave in razvoj

V Sloveniji je 16 javnih raziskovalnih zavodov (JRZ). Vsi so v KRZS. Od preostalih javnih raziskovalnih organizacij (JRO) sta v KRVS prisotni le dve: Univerza v Mariboru in Fakulteta za informacijske študije v Novem mestu. V KRVS obstajajo tudi visokošolski in raziskovalni zavodi, ki opravljajo tudi javno službo na področju raziskovalne in visokošolske dejavnosti in pomembno prispevajo k regionalnem razvoju in so tesno povezani z gospodarstvom in lokalnim okoljem ter prispevajo k večjemu črpanju sredstev za R&R dejavnost.

Leta 2009 je bilo ustanovljenih 8 Centrov odličnosti (skupna okvirna višina nepovratnih sredstev, namenjenih za izvedbo javnega razpisa, je bila 84,1 mio EUR). Vsi CO imajo sedež v KRZS in v 5 CO sploh ni JRO iz KRVS .

Leta 2010 je bilo ustanovljenih 7 Kompetenčnih centrov (KC), skupna okvirna višina nepovratnih sredstev, namenjenih za izvedbo javnega razpisa, je bila 45,3 mio EUR. Samo 1 KC ima sedež v KRVS in v 3 KC sploh ni JRO iz KRVS .

Leta 2010 je bilo ustanovljenih 17 Razvojnih centrov slovenskega gospodarstva (RCSG), skupna okvirna višina nepovratnih sredstev, namenjenih za izvedbo javnega razpisa, je bila 185,3 mio EUR. Od tega so RCSG v KRVS pridobili 60,28 % sredstev, KRZS pa je pridobila 39,72 % teh sredstev.

Investicije v raziskovalno infrastrukturo (2007–2013): 122,8 mio € je bilo dodeljenih KRZS in slabih 59 mio € KRVS.

Leta 2017 je bilo ustanovljenih 9 Strateških razvojno inovacijskih partnerstev (SRIP), skupna okvirna višina nepovratnih sredstev, namenjenih za izvedbo javnega razpisa, je bila 10,5 mio EUR. Samo 2 SRIP imata sedež v KRVS.

Podobno sliko dobimo, če primerjamo zaposlene po sektorju zaposlitve ter poklicih v RRD. Od vseh zaposlenih v RRD v letu 2016 jih je 27% delalo v KRVS in 73% v KRZS. Če primerjamo zaposlene v poslovnem sektorju, je razmerje 36% v KRVS in 64% v KRZS. V visokošolskem sektorju je razlika še izrazitejša: 16,4% KRVS in 83,6% KRZS, prav tako primerjava zaposlenih v državnem sektorju: 0,4% KRVS 99,6% KRZS. Število raziskovalcev v KRVS (23 %) je znatno nižje kot v KRZS (77 %).

Turizem

Turizem dosegla zadnja leta spodbudne rezultate. Število prihodov in prenočitev se nenehno povečuje. V letu 2014 je KRVS zabeležila 1,23 mio tujih in domačih turistov. V letu 2017 beležimo skoraj 30 % porast gostov na skoraj 1,6 mio. Od tega je bilo približno 700.000 domačih gostov in skoraj 900.000 tujih gostov. V primerjavi s KRZS je to sicer precej manj, saj se je v KRZS povečal prihod gostov od leta 2014 do 2017 za skoraj 50 %. V KRZS se je za skoraj 1 mio povečal prihod tujih gostov.

Na nivoju KRVS je bilo v letu 2017 ustvarjenih 4.62 mio nočitev, kar je za približno 15 % več kot leta 2014. Povprečna doba bivanja je bila v letu 2014 3,1 dneva, v letu 2017 pa 2,9, kar je nekaj več, kot je povprečna doba bivanja v KRZS. Število prenočitvenih zmogljivosti se je od leta 2014

do leta 2017 povečalo za 2.818, kar pa je še vedno bistveno manj kot v KRZS, kjer se je število ležišč povečalo za 8.755.

	SLOVENIJA		KRVS		KRZS	
	2014	2017	2014	2017	2014	2017
ŠTEVILO SOB – SKUPAJ	43.218	46.271	16.758	17.586	26.460	28.685
ŠTEVILO LEŽIŠČ – SKUPAJ	123.235	134.808	45.345	48.163	77.890	86.645
PRIHODI TURISTOV – DOMAČI	1.113.196	1.362.042	612.890	706.256	500.306	655.786
PRIHODI TURISTOV – TUJI	2.410.824	3.586.038	621.689	885.595	1.789.135	2.700.443

Preglednica 7 Turizem

Varstvo okolja

Slovenija je v zadnjih letih zelo izboljšala stanje ravnanja z odpadnimi vodami. To je eden redkih kazalnikov, ki kaže na boljše stanje glede kanalizacijskega sistema (dolžina in št. priključkov) v KRVS. Leta 2018 je bilo od skupne dolžine kanalizacijskega omrežja v Sloveniji skoraj 60 % izvedenega v KRVS. Od vseh priključkov jih je skoraj 56 % v KRVS. Delež prečiščene odpadne vode, ki je izpuščena v javno kanalizacijo, je v KRVS 84,5 %, v KRZS pa samo 60,9 %. Prav tako se v zadnjih letih povečal delež priključenosti na javno kanalizacijsko omrežje. V letu 2017 je bilo slovensko povprečje 77,8 %. Delež priključenosti je v KRVS za slab 1 % nižji, kot je delež v KRZS. Še vedno pa velik problem predstavlja pomanjkanje financiranja kanalizacijskega omrežja in čistilne naprave za aglomeracije pod 2.000 enot.

Količina vode dobavljene iz javnega vodovoda na prebivalca (m³) je v KRVS nižja od KRZS, in sicer 35,7 /41,0. Delež vode, ki je priskrbljena preko podjetij za oskrbo s pitno vodo, je v KRVS 59,8 %.

Sredstva za investicije za varstvo okolja se v Sloveniji znižujejo. V KRVS so se od leta 2014 pa do leta 2017 znižala z 1,2 % od celotne vrednosti regionalnega BDP na 0,8 %. Prav tako so padla sredstva namenjena za investicije v varstvo okolja v % od vseh investicij in sicer z 10,4 v letu 2014 na 4,0 v letu 2017. Tekoči izdatki za varstvo okolja skupaj so se prav tako znižali z 58,8 % v letu 2014 na 51,5 % v letu 2017.

Količine nastalih komunalnih odpadkov so se (v kg/prebivalca) od leta 2014 pa do leta 2017 povečale. To velja za obe kohezijski regiji. Količina nastalih komunalnih odpadkov je v KRVS pod povprečjem v Sloveniji. Količina komunalnih odpadkov zbranih z javnim odvozom se je prav tako povečala, tudi količina komunalnih odpadkov zbranih z javnim odvozom je v KRVS pod slovenskim povprečjem. Enako velja tudi za ločeno zbrane komunalne odpadke. Količina odloženih komunalnih odpadkov pa je v KRVS višja od slovenskega povprečja. Prav tako je v KRVS večja količina odpadkov iz proizvodnih in storitvenih dejavnosti.

Slovenija je prav tako pod povprečjem Evropske unije, kar se tiče snovne in energetske učinkovitosti (Poročilo o razvoju UMAR).

	SLOVENIJA		KRVS		KRZS	
NASTALI KOM. ODPADKI kg/preb	433	478	410	447	458	512
ODLOŽENI KOM. ODPADKI kg/preb.	101	32	77	36	127	28
DOLŽINA KANAL. OMREŽJA (km)	8.842	9.972	4.903	5.950	3.939	4.022
ŠTEVILO PRIKLJUČKOV	266.918	296.648	144.584	165.353	144.584	131.295
PRESKRBA PODJETIJ Z VODO – JAVNI VOD. SISTEM 1.000 m3)	9.666	10.143	5.964	5.945	3.702	4.198
IZGUBA VODE IZ JVS (1.000 m3)	45.889	46.827 (2017)	20.403 (2017)	21.924 (2017)	25.487 (2017)	24.902 (2017)

Preglednica 8 Okolje

NATURA 2000 in ostala naravovarstveno pomembna območja

V Sloveniji je skoraj 38 % celotnega ozemlja opredeljeno kot območje NATURA 2000. Od tega je 56,43 % v VKR in 43,57 % v ZKR. Zavarovanih območij je 15,53 % Slovenije, od tega v VKR 54,75 % in 45,25 % v ZKR. Opredeljenih je tudi 52,26 % ozemlja Slovenije kot ekološko pomembnih območij (EPO), od tega na vzhodu 58,18% ter 41,82 % na zahodu.

	SLOVENIJA	KRVS	KRZS
NATURA 2000 m2	7.675.307	4.330.861	3.344.445
NATURA 2000 m2 – delež	100,00	56,43	43,57

Preglednica 9 Natura 2000

Podnebne spremembe in tveganja

Nedavne spremembe podnebja obsežno vplivajo na človeške in naravne sisteme. Posledice se odražajo na gospodarskih dejavnostih, ki so v večji meri odvisne od naravnega okolja, med njimi kmetijstvo, gozdarstvo, energetika, turizem, promet, gradbeništvo, finančni sektor in zavarovalništvo. Poleg gospodarstva so spremembam močno podvrženi naravni ekosistemi, vodni viri in človeško zdravje. Večina vplivov sprememb, ki se bodo nadaljevale še več desetletij, je negativnih. Njihove razsežnosti v drugi polovici 21. stoletja so odvisne od učinkovitosti globalnih ukrepov za blažitev podnebnih sprememb.

Pokrajinska raznovrstnost Slovenije prispeva k lokalnim podnebnim razlikam. Manjše regije se na spremenjene podnebne vzorce na širšem prostoru različno odzivajo. V skladu s predvidenim postopnim segrevanjem po celotni Evropi bo tudi Slovenija v 21. stoletju podvržena znatnim naraščanjem temperatur, s srednjim razponom od 1 do 4 °C, odvisno od scenarija izpustov toplogrednih plinov. Predvideno ogrevanje je prostorsko dokaj enakomerno, vendar se po letnih časih nekoliko razlikuje. Znatne spremembe temperature bo Slovenija sicer občutila v vseh letnih časih, vendar bo predvsem v zimskem času segrevanje ob koncu stoletja predvidoma izrazitejše od povprečnega letnega segrevanja. V severnem in vzhodnem delu Slovenije (visokogorje, severovzhodna regija, osrednja regija) bo temperatura pozimi naraščala še strmeje. Segrevanje bo najmanj izrazito spomladi.

V nasprotju s temperaturo so scenariji za spremembe padavin manj zanesljivi, saj so te časovno in prostorsko bolj raznolike. S pričetkom drugega obdobja se bo območje naraščanja padavin na letni ravni pričelo širiti z vzhoda na zahod. Do leta 2100 je na celotnem območju Slovenije z izjemo severozahoda pričakovan porast povprečnih letnih padavin za približno 10 % glede na obdobje 1981–2010. Napoved spremembe je najzanesljivejša v severnem in zahodnem delu Slovenije, na vzhodu pa je ta veliko manj zanesljiva.

Stanje na področju OVE in URE

V Sloveniji je bil delež električne energije iz obnovljivih virov v bruto končni rabi električne energije v letu 2018 za 3,4 odstotne točke višji kot leta 2005. Intenziven tehnološki razvoj, povečana raba električne energije in vključevanje razpršene proizvodnje električne energije iz obnovljivih virov spreminjajo tako delovanje elektroenergetskih sistemov kot tudi energetskega trga. Delež proizvedene električne energije v hidroelektrarnah in elektrarnah na druge obnovljive vire v Sloveniji je v letu 2018 znašal 34,5 % oziroma skoraj pet odstotnih točk več kot leto prej. Preostali del k skupni proizvodnji električne energije v Sloveniji so prispevale elektrarne na fosilna goriva in jedrska elektrarna Krško. Z vidika proizvodnje električne energije prevzema čedalje pomembnejšo vlogo proizvodnja iz razpršenih virov, ki so priključeni na distribucijsko omrežje. To so predvsem male hidroelektrarne, sončne elektrarne, elektrarne na bioplino ter industrijski objekti za soproizvodnjo toplote in električne energije. V primerjavi z letom 2017 se je proizvodnja električne energije iz razpršenih virov povečala za 7,5 %, predvsem zaradi večje proizvodnje električne energije iz malih hidroelektrarn in soproizvodnje na fosilna goriva.

Namakanje in uporaba vode

Čeprav je KRVS bistveno bolj kmetijsko naravnana tako po številu kmečkih gospodarstev kot po površinah namenjenih pridelavi hrane, so podatki, ki govorijo o namakanju, zaskrbljujoči. V KRVS je bilo v letu 2018 68,4 % vseh zemljišč, ki so v Sloveniji pripravljena za namakanje. Delež površine, ki se dejansko namaka, pa je leta 2014 v KRVS znašal samo 35,9 %. Delež se je v letu 2018 bistveno izboljšal – narasel na 54 % dejansko namakanih. Količina vode, ki je porabljena za namakanje, pa je v KRVS bistveno nižja, le 26,7 % vse porabljene vode v Sloveniji. V KRVS so porabili za namakanje iz akumulacij, jezer in vodovodov v letu 2018 87,2 % v ta namen uporabljene vode v RS, kar kaže na veliko priložnost za povečanje namakanja v KRVS.

	SLOVENIJA		KRVS		KRZS	
ZEMLJIŠČA, PRIPRAVLJENA ZA NAMAKANJE	5.222	6.497	3.130	4.444	2.092	2.053
DEJANSKO NAMAKANA ZEMLJIŠČA (SKUPAJ HA)	2.324	3.220	835	1.742	1.489	1.478
KOLIČINA VODE PORABLJENA ZA NAMAKANJE (1.000 M3)	1.712	3.119	451	833	1.261	2.286

Preglednica 10 Namakanje zemljišč

Dostopnost in mobilnost

Slovenija si je zastavila cilj, da do leta 2020 96 % prebivalstva zagotovi internetno hitrost v višini najmanj 100Mb/s. Delno se bo lahko približala cilju, saj Broadband Funda, s projektom RUNE, vrednim okoli 200 milijonov €, povezuje ozemlje Slovenije z ultra širokopasovno infrastrukturo. Gradnja naj bi zajela okoli 1/3 vseh gospodinjstev v Sloveniji. Na območjih, ki jih projekt RUNE ne bo zajel, pa bo internetno povezavo zagotovil projekt GOŠO3, ki ga vodi Ministrstvo za javno

upravo (MJU). Kljub temu pričakujemo, da bodo ostale nepokrite bele lise, ki so najbolj oddaljene in najtežje izvedljive. Cilj je, da se nadgradi obstoječo infrastrukturo na hitrost 1 Gb/sekundo ter da se pokrije celotno območje Slovenije z zmogljivimi širokopasovnimi povezavami.

V zadnjem obdobju je bilo izvedenih veliko aktivnosti z namenom razvoja Letališča Edvarda Rusjana Maribor. Ministrstvo je pristopilo k projektu »Posodobitev letališke infrastrukture na letališču Maribor 2007–2013«, ki je bil delno financiran iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. V okviru projekta je bil junija 2014 zgrajen in prevzet v obratovanje potniški terminal na Letališču Edvarda Rusjana Maribor. Junija 2015 je Vlada RS sprejela Sklep o pripravi DPN za Letališče Edvarda Rusjana Maribor. V teku so dejavnosti za izdelavo strokovnih podlag ter prostorske, okoljske, investicijske in tehnične dokumentacije, potrebne za sprejetje uredbe o DPN. Čimprejšnje sprejetje DPN bo osnova za nadaljnja vlaganja in prihod novih potencialnih investitorjev na območje letališča. Tudi letališču Cerklje ob Krki (trenutno vojaško-civilno) je potrebno določiti strateško vlogo in temu primerno načrtovati razvoj. Za letališča lokalnega pomena in tista izven sistema javnih letališč je potrebno je pripraviti načrte upravljanja, če za to obstaja interes.

Avtocestno omrežje oz. avtocestni križ je bil z zadnjim odsekom avtocestnega omrežja med Ptujem in Gruškovjem zgrajen. Še vedno pa ostaja velik problem v slabih regionalnih povezavah, kjer je potrebna gradnja hitrih cest oz. razvojnih osi. V zadnjem obdobju so bile sprejete Uredbe o DPN na nekaj odsekih hitrih cest, ki so potrebne za izboljšanje regionalnih povezav: A1–Velenje, Velenje–Slovenj Gradec, A2–Novo mesto–Maline, Maline–Metlika–Črnomelj, Ormož–Markovci. Gradnja na teh odsekih se je ali bi se lahko pričela do leta 2020. Še vedno pa manjkajo DPN na ostalih za razvoj regij zelo pomembnih odsekih: Ptuj–Markovci, Slovenj Gradec–Dravograd, Dravograd–Holmec, Črnomelj–Vinica, Novo mesto–Celje, Postojna/Divača–Jelšane. Za enakomeren razvoj regij in Slovenije je tako nujno potrebna čimprejšnja gradnja hitrih cest na območjih, kjer so DPN že sprejeti ter dokončanje ostalih DPN in čimprejšnji pričetek gradnje tudi teh. Veliko območji je namreč še vedno oddaljenih od avtocestnega križa več kot 60 minut vožnje.

Direkcija RS za infrastrukturo (DRSI) je v zadnjem obdobju izpeljala več projektov na območju železniškega omrežja s poudarkom na TEN-T koridorjih: nadgradnja železniške proge Zidani Most–Celje, Dolga Gora–Poljčane, Maribor–Šentilj, Pragersko–Hodoš, Slovenska Bistrica–Pragersko, vozlišča Pragersko ter uvedba ETCS sistema na železniških odsekih Dobova–Zidani Most in Pragersko–Maribor–Šentilj. Kljub večjemu številu investicij v železniško omrežje pa je zaradi pomanjkanja vlaganj v zelo slabem stanju regionalno železniško omrežje in je tako nekonkurenčno ostalemu prometu. **V zelo slabem stanju so regionalne železniške proge:** Maribor–Holmec, Ormož–Središče ob Dravi, Ljutomer–Gornja Radgona, Celje–Velenje, Ljubljana–Novo mesto–Metlika, Trebnje–Sevnica, Šentjur–Rogatec.

Državno cestno omrežje, ki je v upravljanju DRSI, še vedno potrebuje veliko izboljšav, s katerimi bi dosegli višjo prometno varnost, boljšo pretočnost prometa ter umik tranzitnega prometa iz mestnih središč. Razbremenitev mestnih središč bo lahko dosežena le z izgradnjo naslednjih obvoznic: zahodna/južna obvoznica Maribora, južna obvoznica Slovenj Gradca, vzhodna in zahodna obvoznica Dravograda, vzhodna obvoznica Raven na Koroškem, zahodna obvoznica Slovenska Bistrica, zahodna obvoznica Novo mesto, obvoznica Ruše, obvoznica Lenart in druge.

V EU finančni perspektivi 2014–2020 bo Slovenija izpeljala več 100-milijonski investicijski cikel vlaganj v kolesarsko infrastrukturo (javni razpisi JR-UTM Ministrstva za infrastrukturo, mehanizma CTN in Dogovori za razvoj regij). Kolesarjenje postaja vse pomembnejši način mobilnosti na razdaljah do 5 km, ob uporabi e-koles tudi do 10 km in več. Kolesarjenje hkrati postaja prepoznavnejši turistični proizvod Slovenije, še posebej ob podaljševanju poletne turistične sezone v pomlad in jesen. 45 občin v KRVS je med leti 2017 in 2019 oblikovalo, njihovi politični organi pa sprejeli Celostne prometne strategije. Te vsaj na načelni ravni podajajo usmeritve in ukrepe za izvajanje spodbujanja bolj trajnostne mobilnosti na občinski ravni. Kljub velikim vlaganj

na to področje pa ostaja še veliko nezaključenih in manjkajočih kolesarskih povezav, za katere bo v prihodnjih letih potrebno nameniti izdatna sredstva za vzpostavitev sklenjenih in atraktivnih kolesarskih povezav. V pomoč pa bodo lahko tudi priprave regijskih celostnih prometnih strategij.

Mestni avtobusni promet je urejen pretežno v večjih urbanih središčih kohezijske regije. Povsod drugod je omejen na ponudbo medkrajevnega linijskega prevoza potnikov z avtobusi, ki se ureja na ravni države in ga izvajajo koncesionarji. Peša predvsem kakovost storitev medkrajevnega linijskega prevoza potnikov z avtobusi in slaba optimizacija voznih redov. Pri načrtovanju le-teh je premajhna vloga občin in razvojnih regij. Vedno večja je potreba po uvedbi turističnih linij.

4. SWOT analiza

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> - Razviti centri podjetniških aktivnosti - Razvito podporno okolje za podjetništvo (zbornice, razvojne agencije, SIO, SPOT, SRIP, Podjetno nad izzive) - Razvita energetska infrastruktura (regija predstavlja slovenski elektroenergetski bazen) - Ohranjeno naravno okolje (npr. krajinski parki, velik delež gozda) - Velike kmetijske površine, namenjene pridelavi kakovostne hrane - Delež delovno aktivnih oseb s terciarno izobrazbo je nad evropskim povprečjem - Centri terciarnega izobraževanja, ki delujejo na visoki strokovni ravni - Področja z velikim raziskovalno-razvojnimi potencialom - Subjekti inovacijsko podpornega okolja, ki delujejo na visoki strokovni ravni - Veliko število dobro razvitih manjših mestnih naselij in somestij - Visoka stopnja dostopnosti do zdravstvenih institucij in programov - Pester nevladni sektor - Razvit zdraviliški in jamski turizem - Ugodna strateška lega - Močna, velika, izvozno usmerjena podjetja - Pripravljene CPS v mestnih naseljih - Dobro razvito glavno avtocestno omrežje (TEN-T omrežje), - Na velikih kmetijskih površinah prevladujejo zemljišča, ki ne izvajajo postopkov intenzivne predelave 	<ul style="list-style-type: none"> - Centralizacija Slovenije (znanje, storitve in viri financiranja, kadri in službe v razvitejših delih Slovenije) - Neenakomerno porazdeljena in premalo razvita inovativnost podjetij v regiji - Razpršena poselitev - Velika razvojna razlika med statističnim regijami znotraj kohezijske regije Vzhodna Slovenija - Mestoma slaba in zastarela prometna (še posebej železniška) in komunalna infrastruktura, širokopasovna povezanost - Primanjkljaj kvalificiranih kadrov na trgu dela - Nefleksibilen trg dela - Dnevne migracije kvalificirane delovne sile v glavno mesto države, sosednje regije in države - Beg možganov in izseljevanje iz regije (premalo zaposlitvenih možnosti in stanovanjska problematika) - Staranje prebivalstva - Ni povezane/zaokrožene turistične ponudbe in produktov; slabša prepoznavnost države in turističnih destinacij v vzhodni Sloveniji - Neaktivnost v smeri digitalizacije oziroma generalnega razvoja v smeri Industrije 4.0 ter Družbe 5.0 - Točkovna onesnaženost okolja - Neizkoriščenost energetskega potenciala OVE in URE - Neusklajeno upravljanje s prostorom na regijski ravni - Majhna stopnja profesionaliziranosti NVO in težave pri dostopu do virov financiranja - Prepočasen sonaraven razvoj podeželja - Neučinkovita energetska sanacija javnih stavb - Pomanjkanje raziskovalne infrastrukture

	<ul style="list-style-type: none"> - Ne zadostna povezanost subjektov inovacijsko podpornega okolja, podvajanje storitev - Ne zadostno sodelovanje institucij znanja in podjetij - Noben JRZ ne deluje v KRVS - Prenizka stopnja razvitosti digitalnih kompetenc podjetij/zaposlenih, - Premalo vlaganj v infrastrukturo (promet, komunikacije, širokopasovne povezave, vodovod) - Zavračanje tujih neposrednih investicij (TNI); ni strategije za privabljanje investorjev in pomanjkanje sistematičnega pristopa za privabljanje investorjev - Ni ustreznih regionalnih navezav na AC omrežje (npr. 3. razvojna os) - Ni izdelanih celostnih regijskih prometnih strategij - Premajhna raba trajnostnih oblik mobilnosti
--	---

Priložnosti	Nevarnosti
<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj kadrov (povečanje inovativnosti, podjetnosti, rast dodane vrednosti, zmanjšanje strukturne brezposelnosti) - Možnost razvoja centrov terciarnega izobraževanja povezanih z gospodarstvom - Vlaganja v raziskovalno infrastrukturo, - Krepitev raziskovalno-razvojne in inovacijske dejavnosti na področjih s kritično maso znanja in potencialom za dvig konkurenčnosti gospodarstva - Krepitev obstoječih ter ustanovitev novih raziskovalno-razvojnih centrov, ki bodo z aplikativnimi projekti podpora podjetjem v regiji - Razvoj digitalizacije/umetne inteligence urbanih in ruralnih območij - Razvoj in priprava gospodarskih in logističnih centrov ob prometnih koridorjih (zagotovitev pogojev za 	<ul style="list-style-type: none"> - Povečanje razvojnega zaostanka v primerjavi s KRZS in povprečjem EU, - Ne zadostne investicije v digitalizacijo podjetij - Odliv kvalificiranega kadra, nadaljnji beg možganov - Nestimulativno investicijsko okolje - Povečevanje razlik v stopnjah razvitosti in nadaljnja centralizacija Slovenije (razvojni prepad med urbanih naselji in podeželjem) - Povečevanje socialne izključenosti, še posebej na podeželju - Upad trajnostnega kmetijstva - Izgubljanje identitete kulturne krajine - Dajanje prednosti komercializaciji pred zagotavljanem trajnostnega razvoja - Podnebne spremembe - Politična nestabilnost - Privlačnost tujih delovnih okoljih. - Trend zgoščevanja poselitve ob prometnih koridorjih

<p>poslovanje) in ustrezno upravljanje le-teh</p> <ul style="list-style-type: none">- Povečevanje javnega financiranja visokošolskega izobraževanja v KRVS na področjih Industrije 4.0 in Družbe 5.0- Veliki potencial izrabe OVE (prehod v nizkoogljično trajnostno družbo- Razvoj omrežij trajnostne mobilnosti- Izdelava trajnostnih urbanih in prometnih strategij za mestna naselja in širša mestna območja- Razvoj turističnih produktov in blagovnih znamk- Razvoj socialnega podjetništva- Potencial za razvoj novih dejavnosti v degradiranih območjih brez dodatnega poseganja v prostor, npr. premogovniška območja- Priprava regionalnih prostorskih planov- Prilagoditev klimatskim spremembam- Energetski prehod iz premogovniških regij v nizkoogljične regije- Razvoj butičnega turizma/produktov in povezovanje le-teh, pridelava biohrane, sonaravna pridelava- Razvoj prebojnih tehnologij na področji Industrije 4.0- Povezovanje gospodarstva in inštitucij znanja- Razvoj krožnega gospodarstva- Nadgradnja in povezovanje že vzpostavljenega podpornega okolja za podjetništvo	<ul style="list-style-type: none">- Izguba najboljših kmetijskih zemljišč in opuščanje kmetovanja na območjih z omejenimi dejavniki- Prenehanje (sistemskega) financiranja pilotskih projektov
---	---

5. Ključni izzivi kohezijske regije Vzhodna Slovenija

Regionalni razvoj

Izziv regije je zmanjšanje razvojnega zaostanka v primerjavi s slovenskim povprečjem in zahodno kohezijsko regijo, skladen regionalni razvoj z večjo avtonomnostjo in upravljanjem z zagotovljenimi finančnimi viri. Krepi je potrebno regionalno razvojno organiziranost kot ključni element regionalnega razvoja na ravni statističnih regij. Na ravni kohezijske regije Vzhodna Slovenija je treba zagotoviti samostojno administrativno tehnično neodvisno organiziranost. Na ravni države je potrebno zagotoviti samostojno vladno službo za regionalni razvoj z zagotovljenimi finančnimi sredstvi.

V prihodnje je izziv regij, da vzpostavijo regionalno prostorsko načrtovanje in z izdelavo regionalnih prostorskih planov pripravijo izhodišča za oblikovanje projektov za spodbujanje skladnega regionalnega in trajnostnega prostorskega razvoja. Regije so potenciali, ki jih oblikujejo specifične kombinacije gospodarskih, družbenih in okoljskih značilnosti v urbanem in ruralnem prostoru. Regionalna raven kot vmesna raven med lokalno in državno lahko na optimalen način poveže lokalne potrebe z državnimi usmeritvami in to s strateškim in celovitim pristopom na posameznem območju.

Celostne teritorialne naložbe (CTN) so orodje za izvajanje teritorialnih strategij na celosten način. V preteklem obdobju so se izkazale kot zelo koristen mehanizem za uresničevanje ciljev trajnostnih urbanih strategij mestnih občin, predvsem na področju razvoju trajnostne mobilnosti, degradiranih območji in energetske sanaciji stavb. Izziv za prihodnje obdobje je, da se njegova uporaba razširi tudi na ostala urbana območja v regiji. Zagotavljati je potrebno ustrezno dostopnost storitev tako v urbanih središčih kot na podeželju, tako z izvajanjem pristopa CLLD, CTN in drugih mehanizmov ter ukrepov, s čimer se bo zagotovil enakomeren in trajnostni razvoj občin znotraj regije.

Funkcionalno razvrednotena območja (FDO)

Izziv je čim hitrejša reaktivacija obstoječih območij, saj so FDO (primer premogovna območja) nezadostno izkoriščena in kot degradirana ali zapuščena območja predstavljajo velik potencial za razvoj. Območja, kjer je že urejena ali vsaj predvidena vsa potrebna infrastruktura, bi morala imeti prednostni pomen.

Gospodarsko-poslovne cone

Izziv je reševanje problematike majhnosti lokacij z povezovanjem in zmanjšanjem razdrobljenosti zemljišč, namenjenim podjetniški dejavnosti, ter povečanje privlačnosti teh con za domača in tuja vlaganja preko zmanjšanja cen in izboljšanja storitev, s hkratnimi horizontalnimi sistemskimi ukrepi za povečanje privlačnosti KRVS za domače in tuje investicije. Vzpostaviti je potrebno financiranje komunalne opremljenosti predvidenih gospodarsko-poslovnih con, zagotoviti pomoč občinam pri komasaciji zemljišč, vzpostaviti ustrezno upravljanje poslovnih con ter regionalno načrtovanje poslovnih con.

Območja NATURA 2000

Natura 2000 ni problem, lahko pa zaradi svojih omejitev predstavlja določene ovire za investitorje, saj lahko neskladja med prostorskimi in okoljskimi politikami povzročajo nekajletne zamude pri umeščanju objektov v prostor in odganjajo investitorje. Prvi izziv je zato zmanjšati administrativne pristope za njeno izvajanje in izboljšati upravljanje območij in gospodarskega sonaravnega razvoja.

Treba je spodbujati tudi zavedanje o nujnosti ohranitve naravne dediščine, spodbujati iskanje priložnosti razvoja trajnostnega turizma, sonaravnega kmetijstva in ohranjanje narave. Izziv je zato prikazati koristi v storitvah znotraj ekosistemov, ki zagotavljajo višjo raven kakovosti življenja, ob ustreznem izvajanju pa lahko prinašajo tudi ekonomske koristi.

Problemska območja

Problemska območja z visoko brezposelnostjo so na podlagi določb ZSRR-2 prednostna območja vseh razvojnih politik. Dodatnečasne ukrepe razvojne podpore za problemska območja z visoko brezposelnostjo v sklopu ukrepov endogene regionalne politike opredeljuje 22. člen ZSRR-2. **Obmejna problemska območja** so območja s primanjkljajem delovnih mest, zato večina delovno aktivnega prebivalstva s teh območij dnevno delovno migrira v bližnja zaposlitvena središča v Sloveniji, ker pa so to obmejna območja, pa tudi v sosednjo Avstrijo.

Ključni izzivi na vseh problemskih območjih je predvsem zmanjšanje registrirane brezposelnosti prebivalcev območij ter hkrati zagotavljanje dovolj delovnih mest in s tem zmanjšanje dnevne delovne migracije prebivalstva. V kolikor želimo zmanjšati razvojni zaostanek, je nujno sistematično spodbuditi razvoj gospodarstva z različnimi ukrepi: subvencije za zagon podjetij, subvencije za rast in razvoj v začetni fazi poslovanja, podpora demonstracijsko-pilotni proizvodnji, olajšave za podjetnike, ugodna razvojna posojila, spodbude za razvoj trajnostnega razvoja podeželja, spodbujanje konkurenčnosti in hkrati promocija območij za pridobivanje investitorjev. Poleg tega predstavlja izziv na problemskih območjih tudi zagotovitev ustrezne infrastrukture, ki bo omogočala enakomeren gospodarski in družbeni razvoj.

Demografski in socialni izzivi

Ključni izziv regije je **vzpostaviti ustrezne mehanizme kot odgovor na trend nadpovprečno hitrega staranja prebivalstva regije**. Le-ta vodi v spremembo tako trga dela in odziva organizacij kot tudi v povečano potrebo po nadgrajenih oz. dodatnih storitvah, povezanih z zagotavljanjem institucionalne in deinstitucionalne oskrbe starejših ter prilagajanju storitev in namestitvev njihovim potrebam (npr. arhitekturno prilagojene soseske, trgovine, zagotavljanje dostopa za fizično dislocirane itd.). Hkrati pa je izziv tudi v ohranjanju aktivne in zdrave populacije, že v času njihovega delovno aktivnega življenja. V tem smislu so ukrepi potrebni tako na trgu dela (npr. prilagojena politika zaposlovanja) kot v delodajalskih organizacijah (npr. s podporo pri prilagajanju delovnih mest ter razvoju novih delovnih mest, ki bodo v večji meri prilagojena tudi pričakovani podaljšani delovni dobi in vedno bolj intenzivnim delovnim nalogam).

Poleg izziva ohranjanja zdravih in aktivnih zaposlenih je v regiji zaznati tudi višanje deleža delovnih migrantov, hkrati upada tudi naravni prirast. Posledično se soočamo s problematiko **pomanjkanja ustrezne delovne sile**: pričakujemo manj številčne prihodnje generacije, soočamo se z odlivom kadrov v sosednje regije in v tujino, hkrati pa beležimo pomanjkanje kvalificiranega kadra s strokovnimi kompetencami ter pomanjkanje visoko izobraženih zaposlenih, kadra s specifičnimi kompetencami, prilagojenimi sodobnim izzivom gospodarstva (digitalizacija, prehod v krožno gospodarstvo itd.).

Še vedno je visok tudi delež dolgotrajnih brezposelnih, predvsem tistih z nižjo izobrazbo, vse bolj pa tudi starejših, kar prispeva k rasti problema nezaposljivih ter **zviševanju tveganja revščine**. Tako za dolgotrajno brezposelne kot nekatere druge ranljive skupine (mladi, migranti, brezposelne ženske itd.) pa velja, da **se zvišuje tudi možnost za njihovo socialno izključenost**, kar je še eden izmed izzivov regije.

Velik izziv v regiji predstavlja **ohranjanje zdravja širše populacije**, kar – ob izpostavljanju pomena ustrezne zdravstvene infrastrukture, kadra in programov – predpostavlja tudi intenzifikacijo preventivnih dejavnosti, ukrepov za spodbujanje zdravega življenjskega sloga ter

aktivnega staranja (npr. vlaganja v kulturno in športno infrastrukturo in programe). V prihodnjem programskem obdobju je treba zagotoviti ustrezna sredstva za krepitev vsega navedenega. Med ključnimi izzivi kohezijske regije V Slovenija (tako kot SRS 2030) je torej tudi **izboljšati zdravstveno stanje prebivalstva v V regiji** ter zmanjšati neenakosti na tem področju v primerjavi s slovenskim povprečjem.

Na področju širšega družbenega razvoja, ki pogojuje tudi privlačnost kohezijske regije V Slovenije za življenje in delo, je potrebno izpostaviti tudi **izziv zagotavljanja ustreznih pogojev bivanja ter druge vidike kakovosti življenja** za regijsko prebivalstvo in posamezne izpostavljene skupine, še posebej mlade (npr. na področju otroškega varstva, reševanja stanovanjske problematike itd.). Skupaj z že izpostavljenimi ukrepi, ki prispevajo k aktivnemu in zdravemu življenjskemu slogu, gre za ukrepe, ki prispevajo k povečevanju privlačnosti območja in dolgoročno k vitalnosti regije.

Izzivi konkurenčnosti in gospodarskega razvoja regije

Izzivi so povezani s podporo prehoda v krožno, nizkoogljično gospodarstvo, ki bo odporno na podnebne spremembe, **krepitevijo internacionalizacije, povečanjem vlaganj v razvojno-raziskovalno dejavnost, krepitev inovacijskega okolja in gospodarsko preobrazbo v dejavnosti z višjo dodano vrednostjo.**

Stanje na trgu dela se je po ekonomski krizi izboljševalo, povečalo se je število zaposlenih, hkrati pa se v mnogih panogah srečujejo s pomanjkanjem specifičnih kadrov. Izziv regije ostaja zagotavljanje primerne obsega kvalificiranega in izobraženega kadra, ki bo omogočil gospodarsko preoblikovanje podjetij v regiji, ki sledijo cilju večanja konkurenčnosti in sposobnosti za tekmovanje na širšem evropskem in svetovnih trgih. Velika potreba se kaže tudi po boljšem **povezovanju izobraževanja z zaposlovalci in njegovi strukturni prilagoditvi prihajajočim izzivom in potrebam.**

V regiji je potrebno **krepitev razvojne oddelke** v podjetjih, vključno z razvojem inovacij in prebojnih tehnologij, ohranjati visoko inovacijsko aktivnost podjetij, ki tako aktivnost že izvajajo, hkrati pa spodbuditi tudi ostala podjetja, zlasti izvozno usmerjena, k večjemu deležu vlaganj v razvoj kompetenc zaposlenih. Krepitev je treba je **temeljne in aplikativne raziskave, razvoj in inovacije**, zlasti na področjih, ki ustvarjajo **visoko dodano vrednost**. Ustvariti je treba **trajnejšo povezavo med institucijami znanja, gospodarstvom, subjekti inovacijsko podpornega okolja, lokalnimi skupnostmi** in drugimi deležniki skozi odprte inovacije in tehnologije. Treba je razvijati področja z visoko dodano vrednostjo, temelječo na ključnih omogočiteljskih tehnologijah (KET - Key Enabling Technologies), digitalni preobrazbi in pametni specializaciji. Prav tako kaže krepitev raziskovalno-razvojne in inovacijske zmogljivosti, kar vključuje razvoj kadrov in kompetenc, krepitev in povezovanje inovacijsko podpornega okolja po načelu 'vse na enem mestu' ter vzpostavitev, povezovanje in nadgradnjo raziskovalno-razvojne infrastrukture v okviru tehnološko-inovacijskih centrov s spodbujanjem uporabe s strani podjetij in drugih deležnikov po načelu odprtega dostopa.

Poseben izziv za regijo je velik delež oseb, ki so dolgotrajno brezposelne in ki ne ustrezajo potrebam na trgu dela. **Zagotavljanje boljšega dostopa do zaposlitve** bo tako za iskalce zaposlitve kot tudi neaktivne osebe še toliko bolj pomembno ob pričakovanem krčenju delovne sile v prihodnosti.

Podjetjem je na začetku poslovne poti nujno **zagotavljanje ustreznega opremljenega prostora za njihov razvoj**. Ob obstoječih razvojnih vozliščih so večinoma prostorsko že definirane poslovne cone državnega in regionalnega pomena, ki bodo tudi v prihodnosti eden od temeljev razvoja. Za njihovo opremljenost je treba postoriti še vrsto korakov, kjer je neprecenljivega pomena sofinanciranje iz evropskih skladov, **zagotoviti pa bo potrebno podporo novim**

investicijam, bodisi domačega ali tujega kapitala ter vzpostaviti učinkovit sistem privabljanja investitorjev v regijo. Na tak način lahko regija hitro pridobi na kvalitetnih delovnih mestih z visoko dodano vrednostjo.

Zagotoviti je potrebno celovito in učinkovito inovacijsko podporno okolje po načelu 'vse na enem mestu'. V tem okviru je treba vzpostaviti učinkovito koordinacijo subjektov inovacijsko podpornega okolja na regionalni ravni (podjetniški inkubatorji, pospeševalniki, tehnološki parki, gospodarske obrtne cone, pisarne za prenos znanja, kompetenčni centri, razvojne agencije, projektne pisarne, karierni centri, laboratoriji idr.), vsebinsko specializacijo, povezovanje in komplementarno sodelovanje in dopolnjevanje njihovih storitev ter vzpostavitev vstopnih točk po načelu 'vse na enem mestu'. Zagotoviti je treba sistematično in dolgoročno financiranje inovacijsko podpornega okolja glede na rezultate ter dolgoročne, kontinuirane mehanizme finančne in nefinančne podpore MSP.

Osnova za gospodarsko preobrazbo, ki se razvija v smeri novih tehnologij, je dostop do širokopasovne povezave, ki ni dosegljiva povsod, prav tako je treba spodbuditi večjo vključenost podjetij v procese digitalizacije (avtomatizacija in digitalizacija), zlasti v podjetjih, kjer je ta nizka. Splošno zavedanje v smeri razvoja Industrije 4.0 in Družbe 5.0 je treba dvigniti na višjo raven. Vzpostaviti bo potrebno center za aplikativno umetno inteligenco, ki bo omogočal prenos znanja najvišjih znanstvenih dosežkov v prakso.

Na področju »pametnih tehnologij« oziroma omogočitvenih tehnologij za doseganje trajnostnega razvoja se razvojni fokus usmeri v **izkoriščanje pametnih tehnologij**, ki slonijo na konceptu IoT (internet stvari), umetne inteligence in strojnega učenja (AI/ML), tehnologije veriženja blokov (blockchain), ki omogočajo predvsem zbiranje, sledenje in analitiko različnih podatkov o življenju in delovanju skupnosti (mobilnost, sistemi za stik in postopke z občani, okoljska sensorika, energetika in upravljanje virov ...).

Izziv je v večji meri izkoristiti priložnosti, ki jih nudi razvoj **krožnega gospodarstva**, in potenciala za **razvoj socialne ekonomije**, s tem pa tudi priložnosti za ustvarjanje ustreznega okolja za razvoj socialnih inovacij in ustvarjanje družbenega učinka na ravni skupnosti.

Izzivi regije na področju kmetijstva in razvoja podeželja so povezani z ohranjanjem poseljenosti krajine in krepitvijo konkurenčnosti majhnih kmetij (dopolnilne dejavnosti na kmetijah). Hkrati so v regiji potenciali za povečanje lokalne samooskrbe, pridelavo in predelavo zdrave hrane ter za pametno rabo virov v kmetijstvu. Zelo velik izziv na področju kmetijstva v prihodnosti je prilagajanje podnebnim spremembam.

V gozdarstvu so ključni izzivi povezani z učinkovitim upravljanjem gozdov. Prav tako je osrednji izziv regije izraba lesne biomase in vzpostavitev oz. okrepitev gozdno-lesne verige v regiji.

Na področju turizma so izzivi v nadaljnjem učinkovitem organiziranju vodilne destinacije in hierarhije turističnih produktov, razvoju vodilnih in podpornih turističnih proizvodov, ki temeljijo na povezovanju ponudnikov, inovativnih vsebinah in visoki kakovosti storitev ter omogočajo celoletno trženje. Povečati je treba prepoznavnost destinacij v digitalnem svetu in zagotoviti ustrezno usposobljeno delovno silo. Treba je zagotoviti finančna sredstva za ustrezno infrastrukturo, ki je osnova za izvajanje vseh ukrepov na področju turizma.

Platforma za razvoj premogovniških regij v prehodu

V regiji sta tudi dve premogovni območji, Savinjsko-šaleška in Zasavska. Komisija je pripravila poročilo o politikah kot podlago za nadaljnji energetski prehod premogovniških regij »Premogovniške regije v EU: priložnosti in izzivi v prihodnosti, ki navaja 41 evropskih regij z aktivnimi premogovniki, 2 med njimi sta tudi Savinjsko-šaleška in Zasavje. EU je namreč

podpisnica Pariškega podnebnega sporazuma, zato je sprejela ukrepe za zmanjšanje izpustov CO₂ v ozračje, med katerimi je tudi postopna opustitev uporabe premoga za pridobivanje energije. Ta ukrep bo imel zelo negativne posledice na gospodarsko in socialno sliko premogovnih regij, zato se je Evropska unija prav tako zavezala, da bo podprla pravično gospodarsko in socialno prestrukturiranje teh regij. V Zasavski razvojni regiji se je premogovna dejavnost že ustavila, zato so se v njej gospodarske in socialne razmere opazno poslabšale. V Savinjsko-šaleški regiji pa se bo premogovna dejavnost ukinila v bližnji prihodnosti, zato je treba v teh premogovnih regijah, ki so tudi industrijske in gosto naseljene, sprejeti ukrepe, da se bodo uspešno prestrukturirale.

Klimatske spremembe in prilagajanje nanje

Osrednja izziva regije in države sta v prehodu na zeleno, krožno, nizkoogljično Evropo ter prilagajanje podnebnim spremembam.

Izzivi regije so povezani s povečevanjem učinkovite rabe energije in surovin ter zmanjšanjem emisij toplogrednih plinov v prometu, gospodinjstvih, gospodarstvu in kmetijstvu in z izvedbo ukrepov in politike, ki bo omilila posledice klimatskih sprememb.

Klimatske spremembe so se v zadnjih letih odražale zlasti v pogostejših poplavah, hkrati pa so tudi pomemben izziv za kmetijstvo in gozdarstvo, saj se v celotni Sloveniji povečuje tveganje za naravne nesreče, kot so suše, zmrzali, žledolomi ipd.

Zaradi globalnega segrevanja ozračja je suša v kmetijstvu vse pogostejša, povzroča pa veliko škodo. Izziv bo v kmetijstvo uvesti nove metode in sisteme, ki bodo omogočili blažitev škode in zagotovili nadaljnjo in učinkovito rabo kmetijskih površin.

Varovanje okolja, naravnih virov in bolj trajnostne mobilnosti

Regija je v preteklih letih naredila precejšen napredek na področju vodooskrbe, odvajanja in čiščenja odpadnih voda ter upravljanja z odpadki, vendar so še vedno območja razpršene poselitve, kjer je vodooskrba nezadostna, še vedno je neurejeno odvodnjavanje komunalnih voda v manjših naseljih pod 2000 PE.

Izzivi ostajajo na področju zagotavljanja kakovosti, ekonomičnosti in racionalne rabe naravnih virov ter varovanja okolja in uvajanja naprednih tehnologij za povečanje ponovne uporabe.

Povečati je potrebno delež OVE in URE predvsem z uporabo novih tehnologij ter večjo povezavo in sodelovanjem centrov znanja in gospodarstva. Promet velja za enega ključnih generatorjev emisij toplogrednih plinov, zato je ključnega pomena uvajanje bolj trajnostnih oblik mobilnosti v urbanih središčih, krepitev javnega prometa in povezav s podeželjem. Še vedno ostaja izziv izboljšanje energetske učinkovitosti stavb, javnih in zasebnih.

Mobilnost in regionalna dostopnost

Obstoječima letališčema državnega pomena Edvarda Rusjana Maribor (Slivnica) in Cerklje ob Krki (Cerklje) (trenutno vojaško) je treba določiti strateško vlogo in temu primerno načrtovati njun razvoj.

Območja v regiji, ki ne ležijo ob avtocestnem križu, zaradi slabe dostopnosti in s tem višjih prevoznih stroškov postajajo lokacijsko nekonkurenčna, čeprav imajo druge, za razvoj potrebne dejavnike. Izziv tako obstajajo potrebe po gradnji t.i. razvojnih osi in obvoznih cest na območjih urbanih središč ter novih državnih cestnih povezavah. Še vedno ostaja problem občinskih cest v

ruralnih območjih, kjer se bo prebivalstvo brez ustreznih prometnih povezav še naprej izseljevalo v območja z boljšo prometno infrastrukturo in dostopnostjo.

Izziv predstavljajo vlaganja v modernizacijo in nadgradnjo regionalnega železniškega omrežja, ki lahko predstavljala hrbtenico trajnostne mobilnosti nekaterih območij in razvoj turizma. Potenciali in potrebe izboljšanja železniške infrastrukture so na vseh stranskih neelektrificiranih regionalnih progah.

Kljub večjim investicijam v kolesarsko infrastrukturo v zadnjem obdobju predstavlja izziv ohranjanje kontinuitete vlaganj na tem področju, saj bomo le tako lahko uredili povezane in atraktivne kolesarske povezave v regiji ter urbanih središčih. Ob tem je treba z izdelavo regionalnih celostnih prometnih strategij zagotoviti celovit razvoj multimodalne mobilnosti.

Izziv predstavlja izboljšanje storitev avtobusnega prometa, tako na mestnih kot medkrajevnih linijah, z vključitvijo turističnih linij ter vzpostavitvijo mobilnosti na klic in sistema izposoje in delitve prevoznih sredstev (car sharing in car pooling).

Izziv na področju širokopasovnih povezav v regiji

Trenutno je še velik del podeželja v regiji brez širokopasovne povezave, zato je izziv izgraditi omrežje, ki bo zagotavljalo povezovanje v novo dostopno omrežje, ki bo omogočalo hitrosti, večje od 1 Gb/s, oziroma celo do 10Gb/s, kar bi bistveno pripomoglo k zmanjšanju razvojnega razkoraka med različnimi območji regije. Poseben izziv predstavlja uvajanje mobilne tehnologije 5G za zagotovitev brezžične povezljivosti z visoko podatkovno hitrostjo in majhno zakasnitvijo, ki naj bi pospešila razvoj "pametnih" tehnologij, aplikacij in storitev v številnih sektorjih.

Povezovanje podeželja in mest

KRVS sestavlja 8 statističnih regij, ki imajo veliko različnih specifik. Dejstvo je, da 3 regije v tej finančni perspektivi niso bile upravičene do sredstev celostnih teritorialnih naložb na osnovi trajnostne urbane strategije, ki so jih pripravile mestne občine.

Izziv regije je zagotavljati ustrezno dostopnost storitev tako v urbanih središčih kot na podeželju, in to z izvajanjem pristopa CLLD, CTN in drugih mehanizmov ter ukrepov.

Družbeno okolje

Kot že poudarjeno, je velika težava kohezijske regije Vzhodna Slovenija odseljevanje prebivalstva, ki je v to primorano tudi zaradi omejenih možnosti za življenje in delo. Ta izziv je treba zajezi tudi z bolj intenzivnimi ukrepi stanovanjske politike in z zagotavljanjem ustreznih prostorskih možnosti za gradnjo stanovanjskih objektov za vse prebivalce regije.

Še vedno je zaznati veliko pomanjkanje na področju t.i. družbene infrastrukture, veliko obstoječih objektov je treba obnoviti (knjižnice, kulturni domovi, objekti vzgoje in izobraževanja, športni centri, parki, infrastruktura zdravstvenih ustanov, domovi in bivalne enote za starejše, večgeneracijski centri, socialne ustanove itd.).

Poleg že omenjenega primanjkljaja pri financiranju kulturnih ustanov, je zaznati tudi veliko pomanjkanje virov v primeru investicij v obnovo kulturnih spomenikov in objektov lokalnega ali državnega pomena.

6. Vizija razvoja Kohezijske regije Vzhodna Slovenija

»Postali bomo gospodarsko uspešna, trajnostno naravnana, zdrava in ljudem prijazna regija, ki je močno vpeta in aktivna v slovenskem, evropskem in širšem mednarodnem prostoru.

7. Opredelitev strateških ciljev in ukrepov za razvojni preboj KRVS

7.1 Cilj 1 – Pametnejša in trajnejša KRVS

V okviru Cilja 1 z ukrepi naslavljamo izzive konkurenčnosti in gospodarskega razvoja KRVS. Gospodarstvo potrebuje vzvod za svojo rast, krepitev in dvig dodane vrednosti v okrepljeni razvojno raziskovalni in inovacijski dejavnosti, ki bo omogočila uspešno aplikacijo raziskovalnih rezultatov v tržne dejavnosti ter nova visoko kakovostna delovna mesta v KRVS. Pomemben vzvod razvojnega preboja KRVS je digitalna preobrazba v smislu uvedbe novih digitalnih tehnologij v poslovanje podjetij, javnega sektorja ter v ostale organizacije. Ukrepi Cilja 1 obsegajo tudi ukrepe, ki bodo omogočili in spodbudili rast in konkurenčnost malih in srednje velikih podjetij in ki bodo omogočili razvoj znanj in spretnosti (kompetenc) za pametno specializacijo in industrijsko tranzicijo. Pomemben potencial razvoja KRVS predstavlja turizem kot gospodarska panoga in podeželje, zato se ukrepi Cilja 1 usmerijo še v razvoj in promocijo trajnostnega turizma s poudarkom na spodbujanju in varovanju naravne in kulturne dediščine ter v razvoj kmetijske dejavnosti ter z njo povezanim spodbujanjem lokalne samooskrbe ter na ta način ohranjanjem vitalnega podeželja.

V okviru Cilja 1 bomo z ukrepi:

1. Povečali obseg in kvaliteto raziskovalno-razvojnega in inovacijskega področja v KRVS.
2. Ustvarili trajnejše povezave med univerzami oz. raziskovalnimi organizacijami, subjekti podjetniško inovacijskega podpornega okolja, gospodarstvom in lokalnimi skupnostmi.
3. Prispevali k zagotavljanju raziskovalne infrastrukture v KRVS za razvoj znanstveno-raziskovalne dejavnosti, podjetništva.
4. Omogočili digitalno preobrazbo, ki predstavlja izjemen potencial za razvojni preboj KRVS.
5. Prispevali k dvigu ekonomske moči KRVS s spodbujanjem gospodarske transformacije, dviga konkurenčnosti malih in srednje velikih podjetij in spodbujanjem rasti števila visokotehnoloških podjetij.
6. Zagotovili podporno okolje za strateško in usmerjeno privabljanje novih gospodarskih panog in investorjev, za prenos najnovejših tehnologij v podjetja in javni sektor, tudi z vzpostavitvijo pilotnih centrov odličnosti, za spodbujanje podjetništva in za konkurenčen razvoj turizma v KRVS.
7. Zagotovili razvoj inovativnih visoko kakovostnih doživetij in konkurenčnih integralnih turističnih produktov, ki vključujejo lokalne proizvode in ponudnike storitev.
8. Zagotovili celovit pristop v povezovanju izobraževalnih in študijskih programov s potrebami gospodarstva in na ta način spodbudili ustvarjalnost, inovativnost in podjetnost.
9. Okrepili trajnostne pristope v perspektivnih dejavnostih in razvoj zelenih delovnih mest.
10. Omogočili trajnostni razvoj kmetijstva z ohranjanjem najbolj kakovostnih kmetijskih zemljišč, vključno z vzpostavitvijo uspešnih prodajnih verig in trženja kmetijskih pridelkov in izdelkov.

Kazalniki rezultata:

- BDP na prebivalca
- Bruto dodana vrednost na zaposlenega
- Bruto investicije v osnovna sredstva
- Bruto izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost

- Bruto izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost v poslovnem sektorju
- Število zaposlenih v razvojno raziskovalni dejavnosti
- Kazalniki za spremljanje stanja podjetništva v KRVS (število novih podjetij na 1000 prebivalcev, delež (%) novonastalih podjetij, preživelih v 5 letih)
- Število prihodov in nočitev gostov/turistov
- Povprečna doba bivanja turista
- Povprečna velikost kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU v ha) v KRVS
- Ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev (v 1000 EUR)

7.1.1 Krepitev razvojno-raziskovalnih in inovacijskih zmogljivosti

V okviru ukrepov za krepitev razvojno raziskovalnih in inovacijskih zmogljivosti naslavljamo potrebe po večjem obsegu in kvaliteti razvojno raziskovalnih in inovacijskih aktivnosti, tako v okviru razvojno-raziskovalnih, inovacijskih, demonstracijskih centrov in drugih izvajalcev ter njihovem povezovanju kot tudi z vidika potrebnih naložb v ustrezno razvojno raziskovalno in inovacijsko infrastrukturo v KRVS.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Spodbujanje raziskav, razvoja in inovacijske dejavnosti

- Spodbujanje obstoječih in nastajanje novih razvojno-raziskovalnih in inovacijskih centrov ter ustvarjanja pilotnih in demonstracijskih centrov novih tehnologij v KRVS, ki bodo sledili evropskim in nacionalnim usmeritvam (IoT, umetna inteligenca in velepodatki, avtomatizacija in robotizacija, 3D tisk, tehnologija veriženja blokov, napredni materiali in tehnologije, varovanje okolja);
- Spodbujanje projektnega ter strateškega in trajnostnega sodelovanja med visokošolskimi in raziskovalnimi organizacijami in gospodarstvom, ki bo skladno z evropskimi politikami, S4 in potrebami gospodarstva;
- Spodbujanje podjetij za izvajanje raziskovalnih, razvojnih, inovacijskih in prekvalifikacijskih dejavnosti, vključno s krepitvijo razvojnih oddelkov v podjetjih;
- Vzpostavitev novih javno financiranih raziskovalnih programov v KRVS na prednostnih področjih S4 in širše;
- Razvoj obstoječih in novih oblik finančnih instrumentov/virov KRVS za spodbujanje raziskav, razvoja in inovacij ter prestrukturiranja premogovnih regij in krepitev sinergij med njimi;
- Spodbujanje mreženja, povezovanja in sodelovanja med ustanovami znanja KRVS (vključiti tudi osnovne, srednje in višje šole), gospodarstvom, občinami, širšim javnim sektorjem, civilno družbo in drugimi deležniki na prednostnih področjih S4;
- Krepitev mreže inkubatorjev in tehnoloških parkov ter zagotovitev sistemskih in trajnostnih virov financiranja;
- Vzpostavitev središča za delo z nadarjenimi učenci, dijaki in študenti, ki mladim omogoča ustvarjalno interdisciplinarno skupinsko projektno delo, s podjetniškim pristopom in poudarkom na vsebinah pametne specializacije, industrije 4.0 in širše družbe 5.0;
- Spodbujanje izobraževalnih ustanov na vseh stopnjah za izvajanje izobraževanj s področja tehnologij, pomembnih za gospodarski razvoj in uspešno prestrukturiranje ter podelitev novih koncesij za izvajanje javne službe na področju visokošolskega izobraževanja na perspektivnih gospodarskih področjih pomembnih za razvoj KRVS;
- Vzpostavitev pilotnih in demonstracijskih centrov v povezavi s S4 in SRIP-i;
- Razvoj novih tehnologij in energentov za prehod v nizkoogljično družbo.

Ukrep: razvojno raziskovalna in inovacijska infrastruktura

- Spodbude za naložbe v osnovna in neopredmetena sredstva mikro, malih in srednjih podjetij, ki so neposredno povezana z raziskovalnimi in inovacijskimi dejavnostmi;
- Krepitev in sprotno posodabljanje nacionalnega superračunalniškega centra, ki je lociran v KRVS, vlaganja v drugo prebojno razvojno raziskovalno infrastrukturo v KRVS;
- Spodbujanje javnih investicijskih vlaganj v raziskovalno infrastrukturo v KRVS;
- Spodbujanje uporabe javne razvojno raziskovalne infrastrukture s strani podjetij in drugih organizacij po načelu odprtega dostopa;
- Spodbude za javno-zasebna vlaganja v razvojno in testno infrastrukturo v pilotnih in demonstracijskih centrih.

7.1.2 Spodbujanje digitalne preobrazbe

Ukrepi za spodbujanje digitalne preobrazbe sledijo potrebam uporabe naprednih digitalnih tehnologij v poslovanju podjetij, javnega sektorja, organizacij v poslovni in širši družbeni sferi, kar zahteva tudi vlaganja v povečevanje znanja in kompetenc zaposlenih na tem področju.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Spodbujanje digitalne preobrazbe

- Podpora projektom povezovanja občin KRVS v pametne občine/regije, ki bodo vključevali oblikovanje sodelovalnih platform za neposredno komunikacijo med vsemi ključnimi deležniki, optimizacijo poslovnih tokov in procesov z uporabo novih in omogočitvenih tehnologij (IoT, umetna inteligenca in velepodatki, tehnologija veriženja blokov);
- Spodbujanje uvajanja digitalnih tehnologij v podjetjih s hkratnim povečevanjem znanja in izboljšanjem kompetenc zaposlenih na tem področju (v povezavi s Ciljem 4);
- Digitalizacija in digitalna transformacija javnega sektorja ter podpornega okolja (podjetniško in inovacijsko podporno okolje, razvojne agencije, zbornice, združenja ...);
- Spodbujanje uvajanja digitalnih tehnologij za namen povečevanja deleža oskrbe z energijo iz obnovljivih virov in za uvajanje storitev prožnosti energije;
- Vzpostavitev podpore za digitalno preobrazbo kot del inovacijsko podpornega okolja po načelu »vse na enem mestu«;
- Ustvarjanje novih kompetenčnih centrov v KRVS, potrebnih za razvoj in uvedbo novih digitalnih storitev;
- Vzpostavitev infrastrukture v KRVS, potrebne za razvoj in uvedbo novih digitalnih storitev.

7.1.3 Krepitev rasti in konkurenčnosti malih in srednjih podjetij

Podjetniška aktivnost je pomemben dejavnik dolgoročne rasti produktivnosti, saj predstavlja potencial za prenos znanja in pretvarjanje novih idej v tržno uspešne inovacije. Ukrepi v okviru cilja se usmerjajo v ustvarjanje spodbudnega podjetniško-inovacijskega podpornega okolja za krepitev rasti in konkurenčnosti malih in srednjih podjetij. Z ukrepi se bo izboljšala koordinacija vseh subjektov podjetniško-inovacijskega podpornega okolja na nivoju KRVS, kar bo omogočilo še boljši dostop do informacij, hitrejši prenos znanja med deležniki ter izboljšanje sodelovanja v KRVS, s čimer bodo doseženi pozitivni sinergijski učinki predlaganih ukrepov.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Podporno okolje in spodbude za ustanavljanje, rast in razvoj MSP

- Promocija podjetnosti in podjetništva med vsemi ciljnimi skupinami;
- Vzpostavitev sistema povezovanja subjektov inovacijsko podpornega okolja na nivoju KRVS (podjetniški inkubatorji, pisarne za prenos znanja, investicijski skladi, razvojne agencije,

- karierni centri, projektne pisarne itd.), vsebinske specializacije in dopolnjevanja njihovih storitev ter vzpostavitev vstopnih točk po načelu »vse na enem mestu;
- Zagotovitev sistematičnega in dolgoročnega financiranja podjetniško inovacijskega podpornega okolja glede na vsebino storitev in rezultate (npr. programi, ki bi nadaljevali projekte tipa SIO, programi za spodbujanje socialnih inovacij in socialnega podjetništva, programi tipa SPOT, finančne sheme, ...);
 - Razvoj specializiranih inovacijsko podpornih storitev na področjih, kot so turizem, kultura, kreativne industrije, nizkoogljično krožno gospodarstvo, srebrna ekonomija itd.;
 - Vzpostavitev finančnih mehanizmov za spodbujanje komercializacije, internacionalizacije in razvojne dejavnosti MSP: zagon novih, rastočih in inovativnih podjetij; medgeneracijski prenos lastništva, spodbujanje ponovnega začetka in ohranjanje delovnih mest v MSP ter razvojnih aktivnosti; novi podjetniški podjemi in novonastala podjetja z namenom prehoda v fazo hitreje rasti; hitrorastoča podjetja za prehod na globalne trge (scale-ups); prestrukturiranje podjetij, odvisnih od premogovniške industrije;
 - Vzpodbujanje ustanavljanja in razvoja odcepljenih podjetij in zagonskih podjetij, vključno z inkubacijo;
 - Spodbujanje in podpora inovativnemu ohranjanju in razvoju rokodelstva in domače/umetnostne obrti kot potencialno donosne gospodarske panoge;
 - Podpora vključevanju mikro in MSP v konzorcije za prijavo na različne javno financirane projekte in programe za podporo raziskovalno-razvojnim in inovacijskim projektov ter vzpostavitev novih mehanizmov za financiranje njihove razvojne dejavnosti (inovacijski vaučerji);
 - Vzpostavljanje ugodnih pogojev za investitorje in aktivno privabljanje investitorjev;
 - Strateško spodbujanje in usmerjanje investicij.

Ukrep: Vlaganja v ekonomsko poslovno infrastrukturo

- Vzpostavitev in nadgradnja infrastrukture za inovacijsko podporno okolje (gospodarske obrtne cone, tehnološki parki, podjetniški inkubatorji itd.) ter druge sodobne oblike podpornega okolja (npr. pospeševalniki, coworking prostori, laboratoriji itd.);
- Vzpostavitev infrastrukture za razvoj kreativnih idej, izdelavo prototipov in uporabo naprednih proizvodnih ter informacijsko-komunikacijskih tehnologij po načelu odprtega dostopa.

7.1.4 Razvijanje znanj in spretnosti za pametno specializacijo, industrijsko tranzicijo in podjetništvo

Z vidika razvoja znanj in spretnosti za pametno specializacijo, industrijski prehod in podjetništvo je pomembno, da se zagotovi celovitost ukrepov in podporno okolje (raziskovalni sektor, gospodarstvo, negospodarstvo, izobraževalni sistem), ki bo spodbujalo in omogočilo izboljšanje zmogljivosti in pravočasno in ustrezno obravnavo izzivov, ki jih prinašajo tehnološke in netehnološke spremembe, industrijski prehod ter umetna inteligenca, in hkrati izboljšalo upravljanje z znanjem, aplikacijo novih tehnologij, procesov in metod dela na različnih delovnih mestih, tako v javnem kot zasebnem sektorju. S predlaganimi ukrepi se želi doseči celovit pristop v povezovanju izobraževalnih in študijskih programov s potrebami gospodarstva in spodbujanje ustvarjalnosti, inovativnosti in podjetnosti v sistemu izobraževanja na njegovi celotni vertikali.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Razvoj kadrov in kompetenc za razvojno, raziskovalno in inovacijsko dejavnost

- Spodbujanje prehoda visoko izobraženega kadra v podjetja in obratno (npr. program Raziskovalci na začetku kariere in program Mladi raziskovalci iz gospodarstva);
- Spodbujanje podjetij za zaposlovanje mladih raziskovalcev;
- Spodbujanje mednarodne mobilnosti raziskovalcev in strokovnjakov iz podjetij in spodbujanje gostovanja tujih raziskovalcev in strokovnjakov iz podjetij;

- Krepitev in nadgradnja kompetenčnih centrov za razvoj kadrov (KOC) kot osrednjega podpornega instrumenta razvoja kadrov, ki bo dopolnjeval raziskovalne, razvojne in inovacijske ukrepe iz tega sklopa;
- Razvoj kompetenc zaposlenih in prebivalstva na podlagi dolgoročnega napovedovanja potreb po kompetencah v povezavi s skupnim razvojem v SRIP.

Ukrep: Razvoj kompetenc za podjetništvo

- Razvoj podjetniških kompetenc mladih in že zaposlenih vključno z vpeljavo izobraževanja za podjetnost in podjetništvo v študijske programe kot tudi naslavljanja kompetenc zaposlenih nad 55 letom starosti;
- Krepitev kompetenc za učinkovito implementacijo odprtih inovacijskih metod v podjetjih in oblikovanjem sodelujočih poslovnih modelov za optimizacijo in vitko poslovanje;
- Izvajanje dogodkov in programov za dvig podjetnosti in podjetniške kulture.

Ukrep: Kompetence za industrijsko tranzicijo

- Podpora programom za razvoj tehniških kompetenc (robotika, strojništvo, elektrotehnika ...) in spodbujanje mladih za izobraževanje za deficitarne poklice in poklice prihodnosti;
- Novi programi izobraževanj, oblikovanje t.i. »Talent centrov«, oživitev vajeništva v KRVS;
- Razvoj kompetenc zaposlenih in prebivalstva na podlagi dolgoročnega napovedovanja potreb po kompetencah v povezavi s skupnim razvojem v SRIP ter predlogi za nove in dopolnitev obstoječih programov izobraževanja in usposabljanja;
- Krepitev in nadgradnja kompetenčnih centrov za razvoj kadrov (KOC) kot osrednjega podpornega instrumenta razvoja kadrov na prednostnih področjih pametne specializacije, industrijske tranzicije in podjetništva;
- Izvajanje ukrepov v okviru Platforme za premogovne regije v prehodu.

7.1.5 Trajnostni razvoj in promocija vzdržnega turizma s poudarkom na spodbujanju in varovanju naravne in kulturne dediščine

Bistvo trajnostno naravnega gospodarskega/turističnega razvoja je v tem, da ima minimalen vliv na okolje, družbo in kulturo, obenem pa povečuje družbene in gospodarske koristi za lokalne skupnosti. Predlagani ukrepi odgovarjajo na potrebe po razvoju trajnostnega in vzdržnega turizma, s posebnim poudarkom na spodbujanju in varovanju naravne in kulturne dediščine. Predlagani ukrepi poleg tega stremijo k omogočanju učinkovitega in inovativnega trženja ter promocije turistične ponudbe, vključno k potrebnim vlaganjem v turistično infrastrukturo.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Razvoj in upravljanje trajnostnih turističnih produktov

- Priprava razvojnih strategij destinacij in celovito upravljanje turističnih destinacij;
- Podpora razvoju novih inovativnih turističnih produktov in storitev, dviga njihove kakovosti in razvoja turističnih destinacij;
- Podpora infrastrukturni ureditvi vseh vrst turističnih nastanitev, vključno z razpršenimi hoteli;
- Programi povezovanja/mreženja ponudnikov turističnih storitev in ponudbe;
- Spodbujanje turističnih podjetij (MSP) k vključevanju lokalnih surovin in izdelkov v redno turistično ponudbo;
- Usposabljanje in privabljanje kadrov v turistično dejavnost;
- Vzpostavitev finančnih mehanizmov za sobodajalce (predvsem za fizične osebe);
- Spodbujanje razvoja turističnih produktov – aktivnega in doživljajskega turizma;
- Spodbujanje razvoja kulturnega in industrijskega turizma oz. produktov.

Ukrep: Valorizacija naravne in kulturne dediščine

- Vzpostavitev sinergije med gospodarstvom in varstvom naravne in varstvom kulturne dediščine;
- Ureditev pogojev za valorizacijo zaščitene/ nezaščitene naravne in kulturne dediščine;
- Razvoj konkurenčne turistične ponudbe ter zagotavljanje pogojev za delovanje in spodbujanje turističnih MSP za vključevanje naravne in kulturne dediščine v ponudbo;
- Ustrezna opredelitev območij dostopa do kulturne in naravne dediščine za obisk (plovni režimi na rekah, turisti, strokovna javnost);
- Ureditev sistemizacije okoljske turistične takse (glede na izdelano analizo nosilne zmogljivosti okolja za posamezno enoto naravne dediščine);
- Vzpostavitev enotnega e-sistema za prodajo vstopnic in pobiranje okoljske turistične takse, sodobna in inovativna interpretacija naravne in kulturne dediščine (npr. arheološki parki);
- Revitalizacija objektov kulturne dediščine.

Ukrep: Turistična infrastruktura

- Vlaganja v osnovno turistično infrastrukturo;
- Nadgradnja turistične infrastrukture;
- Obnova in označitev tematskih poti in spremljajoče infrastrukture za obiskovalce.

Ukrep: Promocija trajnostnih turističnih destinacij

- Promocija ponudbe trajnostnega turizma;
- Povečanje privlačnosti kulturne dediščine s spodbujanjem zelenih delovnih mest;
- Spodbujanje učinkovitega in inovativnega trženja ter promocije turističnih destinacij;
- Učinkovit sistem marketinga in promocije turistične ponudbe.

7.1.6 Razvoj kmetij, spodbujanje lokalne samooskrbe in ohranjanje vitalnega podeželja

Za skladen in enakomeren razvoj KRVS je potrebno pozornost poleg mestnih in ostalih urbanih naselij nameniti tudi podeželju, kjer večinoma prevladuje kmetijska raba zemljišč. Kmetijstvo ima poleg ekonomskih značilnosti (kot ena izmed gospodarskih panog) tudi pomemben sociološki vpliv. Trenutna raba kmetijskih zemljišč presega samo pridelavo kmetijsko-živilskih izdelkov in vključuje tudi rekreacijo, izobraževanje v naravi, ohranjanje okolja, razvoj infrastrukture, ipd. Na ta način podeželska območja postajajo protiutež mestnemu in urbanemu okolju.

Predlagani ukrepi zato naslavlajo potrebe po trajnostnem razvoju kmetijstva, povezovanju in prenosu znanj raziskovalnih inštitutov in univerz na izvajalce kmetijske dejavnosti (pridelovalce in predelovalce), vključno z izzivi trženja in oblikovanja prodajnih verig za kmetijske pridelke.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Razvoj kmetij

- Spodbude za povečanje obsega pridelave sadja in zelenjave ter sonaravne živinoreje na kmetijskih gospodarstvih z možnostjo povezav v zadruga ter programi ohranjanja starih avtohtonih sort;
- Povezovanje ponudnikov lokalno pridelane hrane;
- Neposredno povezovanje: kmet–gostinec–potrošnik;
- Vzpostavitev kratkih verig in zelenega javnega naročanja na področju kmetijstva in gozdarstva (zeleni zabožki, lesni sekanci, predelava lesa, gozdno-lesne verige s končnimi izdelki z visoko dodano vrednostjo);
- Programi za ozaveščanje, večjo promocijo in hitrejši ter kakovostnejši vstop pridelkov in hrane na trg;
- Izobraževanje pridelovalcev in predelovalcev, prenos znanja iz univerz/inštitutov v prakso;

- Spodbujanje samozaposlovanja na kmetijah skozi kontinuiran razvoj raznolikih dopolnilnih dejavnosti;
- Ohranjanje in razvoj obstoječih notranjih možnosti podeželja (naravne in kulturne dediščine);
- Zaokroževanje kmetijskih zemljišč z namenom izboljšanja velikostne in posestne strukture kmetij ter programi za preprečevanje zaraščanja kmetijskih zemljišč;
- Varstvo tradicionalne krajine in stavb ter ohranjanje identitete podeželja;
- Subvencioniranje tehnoloških posodobitev na kmetijskih gospodarstvih;
- Finančni mehanizmi spodbud za sonaravno kmetovanje;
- Ureditev manjših lokalnih tržnic z navezavo na večje centralne tržnice;
- Zbiralnice za predelavo, hladilnice ter ostala potrebna infrastruktura;
- Lesno-predelovalni centri;
- Prostorsko (trajnostno) načrtovanje in ohranitev ter razvoj najbolj kakovostnih kmetijskih zemljišč:
- Ukrepi za zagotavljanje prehranske varnosti (preživetje v primeru motene oskrbe);
- Spodbude za ohranjanje kmetij na območjih z omejenimi oziroma težjimi pogoji za kmetovanje;
- Krepitev dobrih kmetijskih praks.

7.2 Cilj 2 – Nizkoogljična in bolj zelena KRVS

V okviru Cilja 2 naslavljamo izzive trajnostnega upravljanja z naravnimi viri. Negativne posledice podnebnih sprememb zahtevajo ukrepanje na različnih področjih delovanja od varovanja pred poplavami, kakor tudi do prilagajanja nanje. Za zmanjšanje izpustov TGP bo treba spremeniti potovalne in potrošniške navade, povečati rabo OVE ter izboljšati URE. Za zagotavljanje zdravstveno neoporečne pitne vode bo potrebno zaščititi vodne vire, zmanjšati izgube v vodovodnih sistemih ter urediti kanalizacijske sisteme z izgradnjo čistilnih naprav za večja območja kakor tudi za aglomeracije pod 2.000 PE. Z zmanjšanjem vseh vrst odpadkov na izvoru, njihovo ponovno uporabo, zapiranjem snovnih krogov ter povečanjem snovne in energetske učinkovitosti bomo omogočili hitrejši prehod v krožno gospodarstvo. Z učinkovitim zavarovanjem in upravljanjem zavarovanih območij bomo izboljšali biotsko raznovrstnost ter omogočili razvoj trajnostnih oblik turizma. Z uporabo zelenih tehnologij v privatnem in javnem sektorju, ob upoštevanju naravnih omejitev ter zmanjšanju vseh vrst onesnaževanja, bomo izboljšali pogoje za življenje.

V okviru Cilja 2 bomo z ukrepi:

1. Spodbudili trajnostno ravnanje z viri.
2. Povečali ozaveščenost o vzrokih in posledicah podnebnih sprememb in načinih prilagajanja nanje.
3. Povečali varnost pred posledicami podnebnih sprememb.
4. Zagotovili kakovostno in zdravstveno neoporečno pitno vodo.
5. Spodbudili prehod na nizkoogljično krožno gospodarstvo.
6. Povečali uporabo oblik trajnostne mobilnosti.
7. Zmanjšali količino izpustov TGP.
8. Povečali delež OVE in URE.
9. Spodbudili uporabo trajnostnih načel pri razvoju gospodarskega sektorja.
10. Zmanjšali količino vseh vrst odpadkov in spodbudili njihovo ponovno uporabo, predelavo ter energetske rabo.

11. Spodbudili prebivalstvo k rabi in investicijam v trajnostne zelene energetske tehnologije.
12. Postopno zmanjševali rabo fosilnih goriv.
13. Ohranili in izboljšali biotsko pestrost.

Kazalniki rezultata:

- kakovost podzemnih voda,
- vsebnost ostankov FFS v pitni vodi,
- delež prečiščene odpadne vode s sekundarnim in terciarnim čiščenjem,
- delež priključenosti na javno kanalizacijsko omrežje,
- delež prebivalcev, ki živijo na poplavno ogroženih območjih,
- koncentracija finih trdih delcev (PM10) v ozračju,
- izpust toplogrednih plinov v tonah na prebivalca,
- delež obnovljivih virov energije v skupni rabi,
- delež ločeno zbranih komunalnih odpadkov in njihova energetska izraba,
- delež recikliranih odpadkov,
- dostopnost prebivalstva do javnega potniškega prometa,
- energetska učinkovitost,
- dolžina kolesarskih in peš povezav,
- delež proračuna gospodinjstev, namenjen/porabljen za transport/mobilnost,
- delež občin v regiji, vključenih v celostno prometno načrtovanje.

7.2.1 Večja energetska učinkovitost

V regiji je potrebno okrepiti prizadevanja na področju energetske učinkovitosti. Velik delež starejšega stanovanjskega fonda, tako stanovanjskih hiš kot predvsem večstanovanjskih objektov, v kombinaciji z negativnimi trendi večanja potencialne energetske revščine predstavlja veliko finančno obremenitev za lastnike, posredno pa tudi zdravstveno tveganje, saj v starejših stavbah večinoma ni zagotovljena ustrezna kakovost bivalnega ugodja. Zato je treba zagotoviti nadaljevanje celovite energetske prenove stavb ali sosek, povečati ozaveščenost in dostopnost do nepovratnih sredstev energetske prenove stanovanjskih stavb. Pri tem je posebno pozornost potrebno nameniti celovitemu, transparentnemu in avtomatiziranemu spremljanju porabe energije v realnem času, ki je osnova za dobro planiranje investicij v energetske učinkovitost in sisteme energetske učinkovitega upravljanja z energijo.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Ozaveščanje in spodbujanje energetske učinkovitosti

- Ozaveščanje o pristopih, ki prispevajo k učinkoviti rabi energije v vsakdanjem življenju ;
- Izdelava programov lokalne energetske samooskrbe;
- Spodbujanje dostopa do finančnih virov za odpravljanje energetske revščine;
- Spremljanje energetskega knjigovodstva v javnih stavbah;
- Spodbujanje procesnih izboljšav za izboljšanje energetske učinkovitosti v gospodarskem sektorju.

Ukrep: Naložbe v povečanje energetske učinkovitosti

- Energetske preнове in novogradnje skoraj ničenergijskih stavb v javnem in zasebnem sektorju;
- Trajnostna gradnja in prenova z uporabo naravnih materialov oz. materialov z izkazanim manjšim negativnim okoljskim vplivom v javnem in zasebnem sektorju;
- Spodbujanje uporabe energetsko učinkovitih naprav in sistemov;
- Energetska prenova javne razsvetljave in vzpostavitev sistema daljinskega spremljanja.

7.2.2 Spodbujanje rabe energije iz obnovljivih virov

Slovenija se pri zagotavljanju deleža 25 % obnovljivih virov energije (OVE) v končni bruto rabi energije do leta 2020 srečuje s številnimi težavami, zaradi česar je treba še povečati delež OVE v proizvodnji električne energije, nadoknaditi zaostanek pri vpeljavi OVE v mobilnosti in transportu, bistveno povečati delež OVE pri virih toplotne energije, zlasti s toplotnimi črpalkami in drugimi OVE. Nekatera hribovita območja predstavljajo potencial za postavitve vetrnih elektrarn, na območju srednje Save je treba zagotoviti izgradnjo HE, s trajnostnim načrtovanjem je smiselna izraba tudi manjših potokov ter drugih vodnih virov za izgradnjo malih HE. Njihova izgradnja in obratovanje prinese multiplikatorne pozitivne učinke v lokalno okolje, zato si bo regija prizadevala za njihovo čim prejšnjo okoljsko neoporečno umestitev v prostor ter zagotovitev sredstev za izvedbo investicij. Za nadaljnje večanje rabe energije iz obnovljiv virov bo treba spodbujati boljše IKT povezovanje virov, hranilnikov in porabnikov energije. S tem bo omogočeno usklajevanje njihovega delovanja, ki je osnova zmanjševanje stroškov, sodelovanje v storitvah energetske prožnosti, večanje deleža lokalne samooskrbe z uvajanjem mikro-omrežij, pa tudi vključevanje v sisteme pametnih omrežij in skupnosti. Ustrezne povezave IKT so tudi pogoj za uvajanje celostnih sistemov za upravljanje z energijo, ki vključujejo vse oblike energije in energentov in lahko vodijo do prihrankov kot samostojni sistemi ali kot del (pametnih) lokalnih skupnosti, hkrati pa omogočajo nastanek zametkov za informacijsko povezano "pametno" regijo. Regija razpolaga z območji, kje bi lahko intenzivno koristili področja za postavitve novih kapacitet in tehnologij za koriščenje OVE virov. Dodaten potencial na tem področju predstavljajo načrtovani ukrepi prestrukturiranja premogovnih regij (območje Zasavja, Premogovnika Velenje in Termoelektrarne Šoštanj).

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Ozaveščanje in spodbujanje rabe energije iz OVE

- Ozaveščanje in spodbujanje prehoda na OVE (vsi tipi);
- Pilotno/demonstracijski projekti;
- Spodbujanje gospodarstva k razvoju in proizvodnji tehnologij za uporabo OVE.

Ukrep: Vlaganja v OVE

- Podpora investicijam izrabe OVE v javni in zasebni infrastrukturi;
- Spodbujanje in podpora proizvodnje in distribucije energije iz OVE;
- Podpora in spodbujanje vlaganj v pametne daljinske sisteme (ogrevanja in hlajenja), proizvodnjo in širitev omrežij;
- Podpora in spodbujanje individualnih ogrevalnih sistemov z uporabo OVE;
- Spodbujanje sočasnih namestitev sistemov za izkoriščanje energije iz OVE in hranilnikov.

Ukrep: Razvoj ekonomsko vzdržnih poslovnih modelov za izkoriščanje OVE

- Podpora razvoju poslovnih modelov za investicije v OVE in hranilnike;
- Podpora razvoju poslovnih modelov za izvajanje storitev prožnosti energije (sistem za upravljanje z energijo + OVE + hranilnik + porabnik).

7.2.3 Razvoj pametnih energetskih sistemov in omrežij ter hrambe energije na lokalni ravni

Zlasti v obdobjih povečane uporabe električne energije iz OVE, ki je na določenem območju na razpolago hkrati na vseh proizvodnih enotah oz. v primerih, ko je dobava energije omejena, je s ciljem nemotene dobave, izogibanja preobremenjenosti omrežja (električni mrki) in nesorazmerno velikih investicijskih stroškov distributerjev električne energije pri večanju kapacitet omrežij, potrebno uvajati prožno upravljanje, ki vključuje tako časovno prilagajanje virov energije kakor tudi porabnikov, v kombinaciji s hranilniki energije. Zaradi tega je potrebno razvijati in implementirati pametna energetska omrežja z mikroomrežji ter vpeljevati uporabo hranilnikov energije. Poleg kratkoročnega hranjenja energije je treba razvijati in vpeljevati tudi dolgoročneje hranjenje energije, zlasti sezonsko hranjenje za obdobje v mesecu decembru in januarju, ko v našem območju primanjkuje največ energije in je tudi največ potrebujemo. Ena izmed možnosti je v smeri hranjenja energije v obliki proizvodnje in shranjevanja vodika, kar bi lahko omogočilo sezonsko akumulacijo. Pri tem je treba v razvoju naslavljeti tudi varnostne vidike.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Pametni energetski sistemi in omrežja

- Zagotavljanje kakovostnega električnega omrežja;
- Spodbujanje nastajanja lokalnih energetskih skupnosti;
- Spodbujanje tehnologij za razvoj pametnih energetskih sistemov;
- Pilotno/demonstracijski projekti;
- Spodbujanje vzpostavitve informacijskih povezav med napravami (viri, hranilniki, porabniki);
- Spodbujanje uvajanja sistemov za upravljanje z energije s povezavo z napravami in okolico;
- Spodbujanje povezovanja uporabnikov s sistemi z upravljanje z energijo v mikro-omrežja;
- Spodbujanje razvoja ekonomsko vzdržnih poslovnih modelov za uporabnike s sistemi za upravljanje z energijo in mikro-omrežja in njihovo vključevanje v storitve prožnosti energije;
- Podpora povezovanju sistemov za upravljanje z energijo stavb, tovarn ali skupnosti v sisteme za upravljanje z energijo mest ali regije.

7.2.4 Spodbujanje prilagajanja podnebnim spremembam in preprečevanje tveganj ter krepitev odpornosti na nesreče

V navezavi na CP3 bo pomemben poudarek regije tudi spopadanje s podnebnimi spremembam, prilagajanjem nanje in preprečevanju tveganj. Regija se zaradi geografskih značilnosti in spreminjajočega podnebja sooča z burnimi vremenskimi nihanji na območjih kolizij različnih zračnih gnot. Zaradi izpostavljenih tveganj, ki jih potencirajo podnebne spremembe, želi regija izvesti projekte zaščite cestne in železniške infrastrukture na izpostavljenih odsekih, povečati svetle profile mostov na kritičnih rekah zaradi varnosti objektov kot tudi izboljšanja pretočnosti visokih vod, razširiti sisteme protitočne obrambe, trajnostno urediti obvodni prostor in izvesti protipoplavne ukrepe na prepoznanih območjih, urediti zelene retenzijske površine, ki bodo služile zbiranju viškov meteornih vod in majhnih delcev ter hkrati zniževale temperaturne maksimume v poletnem času ter celoletno zagotavljale kvalitetne rekreacijske površin za lokalno prebivalstvo kot tudi turiste. Za povečanje samooskrbe je v regiji treba zagotoviti nemoteno in učinkovito uporabo obstoječih namakalnih sistemov ter njihova razširitev v povezavi z novimi tehnološkimi rešitvami v kmetijstvu.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Ozaveščanje o podnebnih spremembah in upravljanje s tveganji

- Osveščanje o vzrokih in posledicah podnebnih sprememb;
- Priprava načrtov tveganja in vlaganje v posodobitev sistemov za merjenje in obveščanje;
- Vlaganje v okrepitev odpornosti lokalnih skupnosti in ciljnih skupin o pravilnem ukrepanju ob s podnebjem nastalih tveganjih.

Ukrep: Naložbe v prilagajanje podnebnim spremembam in krepitev odpornosti

- Gradnja zelene infrastrukture, ki bi pomagala omiliti posledice podnebnih sprememb;
- Prestrukturiranje energetskega objekta premogovnih regij;
- Priprava dokumentacije in investicije v zagotavljanje poplavne varnosti;
- Dejavnosti za zmanjšanje vpliva podnebnih sprememb na kmetijsko pridelavo (protitočna zaščita, namakanje, uvajanje novih kmetijskih tehnik);
- Dejavnosti za povečanje odpornosti gozdnih ekosistemov;
- Zagotavljanje rezervnih vodnih virov za intervencije ob naravnih nesrečah;
- Vlaganje v pokablitev SN daljnovidnih sistemov, da zagotovimo zanesljivejšo oskrbo z električno energijo tudi v primerih naravnih nesreč (žled, vetrolom, požar).

7.2.5 Spodbujanje trajnostnega gospodarjenja z vodnimi viri

Vzhodna Slovenija se predvsem na območjih razpršene podeželske poselitve z nižjo kupno močjo še vedno sooča z nezadostno oskrbo s kvalitetno pitno vodo kljub velikemu številu vodnih virov, ki izkazujejo predvsem na podeželskih območjih trend povečanega onesnaževanja z nitrati, tudi z ostanki pesticidov. Težava z oporečnostjo se vedno pogosteje pojavlja zaradi slabega vzdrževanja vodovodnega omrežja in njegove dotrajanosti. Glavni ukrepi v regiji bodo naslavljali zagotovitev dostopa do čiste in kakovostne pitne vode za vse prebivalce, kar bo doseženo z izgradnjo vodovodov na območjih brez javnih vodovodnih sistemov. Na območjih s starejšimi vodovodnimi sistemi, kjer se srečujejo z velikimi izgubami pitne vode zaradi dotrajanosti omrežja (predvsem starejša mestna in vaška jedra ter druga območja), bo poudarek na zmanjševanju vodnih izgub in obnovi obstoječe dotrajane infrastrukture, ki je marsikje še iz zdravstveno in okoljsko spornih salonitnih cevi.

Nezadostno je tudi zbiranje in čiščenje odpadnih voda na aglomeracijah z manj kot 2000 PE. Velika težava ostajajo manjša, razložena naselja pod 2000 PE, kjer so investicije v tovrstno infrastrukturo velike, a nujno potrebne za zagotavljanje nacionalnih ciljev čiščenja odpadnih voda. Hkrati s tem se naslavlja zagotavljanje kakovosti podzemnih voda (tudi s sanacijo obstoječih, dotrajanih omrežij) in možnost privabljanja gospodarskih investicij v ruralna območja.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Oskrba z vodo

- Sanacija obstoječih in izgradnja novih vodovodnih sistemov za oskrbo prebivalcev s pitno vodo, vključno z manjšimi sistemi za oskrbo do 10.000 prebivalcev, uvedba novih tehnologij za optimizacijo porabe vodnih virov (vključno s senzoriko in pametnimi merilnimi napravami ter trajnimi zapisi – sledljivimi evidencami porabe);
- Ozaveščanje o trajnostnem upravljanju z vodo;
- Izvajanje investicij za izboljšanje kakovosti vode naravnih vodotokov in podtalnice;
- Zagotavljanje usklajenosti glede rabe prostora na območjih vodnih virov (ustrezni vodovarstveni režimi);
- Renaturacija in revitalizacija vodotokov, travnišč, mokrišč in ostalih habitatov.

Ukrep: Varovanje virov

- Izgradnja in obnova infrastrukture za čiščenje komunalnih odpadnih vod in priključitev dodatnih uporabnikov na to infrastrukturo (kanalizacija, ČN, MČN in individualne rešitve izven aglomeracij), posebej za manjše aglomeracije pod 2000 PE;
- Z uporabo kmetijskih praks, ki ne ogrožajo vodnih virov, povečati zanesljivost oskrbe z neoporečno vodo (izobraževanje in večji monitoring);
- Vzpostavitev zelenih tehnologij za čiščenje odpadne vode;
- Izgradnja infrastrukture za učinkovito odvajanje meteorne vode.

7.2.6 Spodbujanje prehoda na krožno gospodarstvo

Gospodarstvo v regiji se sooča z energetske potratno proizvodnjo, zastarelimi energetskimi sistemi ter težavami pri zagotavljanju surovin. Zato potrebuje ukrepe, ki bodo zagotavljali večjo izkoriščenost in uporabo materialov iz lokalnega okolja oziroma večjo reciklabilnost odpadkov za njihovo uporabo kot sekundarne surovine ter zmanjšanje energetske intenzivnosti v proizvodnji, storitvenem in stanovanjskem sektorju. Zagotoviti je treba celostni pristop k načrtovanju zagotavljanja energije za podjetja in koriščenja odvečne toplote pri proizvodnji, denimo za vključitev v lokalni sistem daljinskega ogrevanja, ogrevanje športnih objektov ipd. V luči energetske izrabe zbrane energijsko bogate frakcije komunalnih odpadkov, ki ni primerna za reciklažo, je treba v okviru tovrstne strategije v Sloveniji razmisliti tudi o možnosti postavitve sežigalnice odpadkov, ki bo z ustrezno kapaciteto sposobna reševati vse snovne tokove, ki sedaj odhajajo v tujino. Prav tako se gospodarstvo sooča s problematiko pretirane uporabe pitne vode v proizvodne namene ter s problematiko vezano na čiščenje in odvajanje odpadnih tehnoloških voda. Povečuje se nujnost hitrejšega vključevanja v krožno gospodarstvo. To pa poleg dviga snovne in energetske produktivnosti zahteva tudi spremembo potrošniških navad ter dosedanjih življenjskih vzorcev. Spremembe lahko dosežemo z dodatnim izobraževanjem in osveščanjem ter povezovanjem vseh deležnikov v družbi, še posebej pa s spodbujanjem inovacij, invencij ter novih kreativnih rešitev v gospodarstvu.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Ozaveščanje in spodbujanje prehoda na krožno gospodarstvo

- Ozaveščanje o pravilnem ločevanju odpadkov na izvoru za različne ciljne skupine (gospodinjstva, javni sektor, gospodarstvo), spodbujanje kreativnih rešitev na področju načrtovanja celotnega procesa ravnanja z viri (eco-design thinking);
- Ozaveščati javnosti glede pravilnega ravnanja z nevarnimi odpadki;
- Aktivnosti ozaveščanja in spodbujanja recikliranja, ponovne uporabe reciklatov in uporabe biomaterialov ter zelenih tehnologij (prikaz primera dobrih praks);
- Spodbujanje koristne rabe odvečne toplote;
- Uvajanje krožnih načel v proizvodni proces;
- Spodbujanje rabe deževnice in neonesnaženih odpadnih voda;
- Spodbujanje razvoja etičnih verig vrednosti, spodbujanje sprememb potrošniških navad in s tem povezanih vrednot, podpora nagrad podjetjem z etičnim delovanjem itd.;

Ukrep: Nadgradnja obstoječe infrastrukture in storitev

- Vzpostavitev centrov ponovne uporabe;
- Optimizacija logističnih procesov zbiranja odpadkov z uporabo senzorjev za polnost ekoloških otokov;
- Sanacija črnih odlagališč;
- Investicija v izgradnjo/prestrukturiranje obstoječih energetskih obratov za energetske izrabo odpadkov;
- Ukrepi za spodbujanje rabe sekundarnih surovin;
- Davčne spodbude, subvencije, svetovanje za razvoj novih tehnologij;

- Preprečevanje nastajanja odpadkov na izvoru in obvladovanje tokov odpadkov;
- Spodbujanje podjetij, ki s procesi okoljsko ne obremenjujejo okolja (okoljski certifikat).

7.2.7 Izboljšanje in ohranjanje biotske raznovrstnosti, zelene infrastrukture v urbanem okolju in zmanjšanje onesnaženja

Glede na dejstvo, da je v Sloveniji skoraj 40 % celotnega območja opredeljenega kot Natura 2000, je zelo pomembno, na kakšen način bomo ta območja varovali, upravljali in tudi uporabili za razvoj trajnostnih oblik gospodarjenja. Za ohranitev biotske pestrosti je ključnega pomena umno upravljanje in pravočasna zaščita ogroženih življenjskih prostorov, tako živali kot rastlin. V povezavi z ukrepi blaženja podnebnih sprememb je treba v mestnih območjih z primernimi ukrepi zagotavljati čim večje zelene površine, saj bomo le tako lahko vplivali na počasnejše zviševanje temperature v mestih. Z zmanjšanjem avtomobilskega prometa bomo v mestih znižali hrup in onesnaževanje z TGP in PM delci. Zelo pomembni so tudi ukrepi uvajanja novih oblik daljinskega ogrevanja ter zamenjava individualnih kurišč na trda goriva.

Negativne trende zadnjih desetletij s širjenjem razpršene pozidave želimo skupaj z nacionalno strateško politiko omejiti in prednostno zagotavljati površine za stanovanjsko gradnjo z revitalizacijo zemljišč znotraj obstoječih naselij in v neposredni bližini postaj javnega potniškega prometa. Poseben izziv predstavlja revitalizacija in ponovna aktivacija ter po potrebi dekontaminacija funkcionalno degradiranih zemljišč, ki jih je v naši regiji kar 470. Ob uspešni revitalizaciji predstavljajo tovrstna območja velik razvojni in gospodarski potencial.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Zaščita in ohranjanje biotske raznovrstnosti (v varovanih območjih narave)

- Zaščita in izboljšanje biotske raznovrstnosti;
- Prenos dobrih praks na temo razvojnih možnosti, ki jih nudijo varovana območja narave in zelena infrastruktura;
- Obnova, zaščita in trajnostna uporaba območij Natura 2000;
- Vzpostavitev upravljanja območij Natura 2000.

Ukrep: Zagotavljanje zelene infrastrukture

- Povečanje vlaganja (tudi odkupi zemljišč) v zagotovitev zelene infrastrukture;
- Revitalizacija površin v mestih (obnova, rušitev in gradnja novih objektov, ureditev okolice, ureditev novih zelenih površin);
- Omejitev vpliva nesmotrne rabe prostora na suburbanih območjih;
- Trajnostna uporaba funkcionalno degradiranih območij.

Ukrep: Zmanjševanje onesnaženja

- Ukrepi za zmanjšanje vplivov hrupa;
- Vzpostavitev sistemov za spremljanje kakovosti zraka v mestih;
- Ukrepi za zmanjševanje obremenjenosti okolja s trdimi delci PM 10 (opremljanje tudi manjših kurišč na lesno biomaso s filtri za trde delce);
- Vzpodbijanje trajnostnih praks (poslovanje brez plastike, pralne plenice v vrtcih in podobni projekti, ki bistveno vplivajo na zmanjševanje odpadkov, še posebej plastičnih);
- Zamenjava starih neustreznih malih kurilnih naprav na trdo gorivo in namestitvev filtracij dimnih plinov;
- Izgradnja in/ali širitev sistemov daljinskega ogrevanja v vseh urbanih središčih z visoko gostoto poselitve in energetskih potreb po ogrevanju.

7.2.8 Žičniške naprave

V okoljih, kjer zaradi varstva narave velja omejitev izpustov CO₂ in hrupa, je smiselna postavitev zelene infrastrukture, v katero spadajo predvsem žičniške naprave.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Izgradnja in obnova žičniške infrastrukture za zagotavljanje dostopnosti do generatorjev turizma na trajnostni način

Ukrep: Izgradnja žičniških naprav odprtega tipa za manjša smučišča

7.2.9 Avtobusni promet

Avtobusni promet je najbolj trajnostni način mobilnosti v večjih urbanih okoljih in na večjih razdaljah, kjer ni na voljo drugih oblik javnega potniškega prometa.

Ukrep: Spodbujanje uporabe avtobusnega prevoza

- Izboljšanje kvalitete storitev medkrajevnega linijskega prevoza potnikov z avtobusi, vključno z nizkopodnimi avtobusi za dostopnost ranljivejših skupin potnikov (npr. gibalno in senzorično ovirani) na frekventnejših linijah;
- Izboljšanje itinerarjev in voznih redov medkrajevnega linijskega prevoza potnikov z avtobusi za dnevno mobilnost z namenom dela, izobraževanja in turizma;
- Zagotavljanje večje vloge občin in razvojnih regij pri načrtovanju medkrajevnega linijskega prevoza potnikov z avtobusi – pri čemer zagotovitev financiranja ostaja na ravni države;
- Uvajanje turističnih linij (npr. hop on hop off avtobusi) in/ali možnosti prevoza koles ob bolj obiskanih kolesarskih povezavah – kot je npr. Štrekna bus);
- Vzpostavitev in/ali nadgradnja oblik mobilnosti na podeželju (npr. prevozi na klic);
- Izboljšanje podobe (image) javnega prevoza potnikov z avtobusi;
- Uvajanje pametnih tehnologij za optimizacijo procesov v avtobusnem prometu.

7.2.10 Kolesarjenje

Ureditev varnih kolesarskih in peš površin je osnova za izboljšanje dnevne mobilnosti v urbanih okoljih, na daljših relacijah pa ureditev sklenjenih in varnih kolesarskih povezav.

Ukrep: Razvoj kolesarskega omrežja

- Nadaljevanje vzpostavljanja državnih kolesarskih povezav s poudarkom na izgradnji daljinskih kolesarskih povezav kot hrbtenice kolesarskega omrežja;
- Vzpostavljanje celovitih kolesarskih omrežij (ločene kolesarske infrastrukture) in spremljajoče infrastrukture (pokrite kolesarnice, stojala za kolesa, urbana oprema) za dnevno mobilnost v urbanih središčih in med naselji;
- Regijska koordinacija načrtovanja, vzpostavljanja, upravljanja in vzdrževanja kolesarskih povezav s pomočjo pametnih tehnologij.

7.2.11 Urbana multimodalna mobilnost

Največjo izkoriščenost infrastrukture bomo dosegli z vzpostavitvijo urbane in regionalne multimodalne mobilnosti. Kažejo se potrebe po medsektorskem horizontalnem (promet, prostorsko načrtovanje, turizem) in vertikalnem sodelovanju (občine, razvojne regije, država).

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Upravljanje in načrtovanje urbane multimodalne mobilnosti

- Vzpostavitev regionalnega prostorskega načrtovanja kot podlage za izboljšanje načrtovalskih praks znotraj občinskih uprav (integracija prometnega in prostorskega načrtovanja, kontinuirano izobraževanje in povečevanje kompetenc, participativno in transparentno načrtovanje) kot tudi za načrtovanje multimodalne mobilnosti;
- Priprava regionalnih celostnih prometnih strategij;
- Upravljanje mobilnosti (npr. mobilnostni načrti za ustanove in dogodke, parkirna politika in upravljanje mirujočega prometa, mestna logistika, digitalizacija upravljanja, digitalizacija informiranja);
- Integracija mestnih in medkrajevnih linijskih prevozov potnikov v avtobusnem prometu.

Ukrep: Promocija multimodalne mobilnosti

- Vzpostavljanje celovitega in privlačnega omrežja peš in kolesarskih povezav v in med naselji s pomočjo naprednih pametnih tehnologij;
- Izboljšanje podobe aktivne mobilnosti (npr. promocijske akcije);
- Zagotavljanje infrastrukture za spodbujanje multimodalnih načinov potovanja (npr. združevanje infrastrukture za prestopanje med različnimi potovalnimi načini javnega potniškega in drugega prometa, pokrite kolesarnice, varne pešpoti, parkirišča za P&R in sopotništvo).

Ukrep: Naložbe v infrastrukturo za podporo urbani multimodalni mobilnosti

- Vzpostavljanje infrastrukture za alternativna goriva v prometu in zagotavljanje vozil gospodarskih javnih služb na alternativna goriva;
- Zagotavljanje infrastrukture za umiritev motornega prometa (npr. skupni prometni prostori, območja umirjenega prometa) ter blažitev hrupa in emisij (npr. zelena infrastruktura in emisijske cone);
- Vzpostavitev ali dopolnitev mreže površin za pešačenje in spremljajoča infrastruktura (kot npr. brvi za pešce in kolesarje);
- Vzpostavitev infrastrukture v podporo hitrejšemu in učinkovitejšemu javnemu prevozu potnikov, predvsem vzpostavljanje pogojev za zagon linij avtonomnih vozil javnega potniškega prometa;
- Zagotavljanje in/ali nadgradnja sistemov za souporabo vozil (npr. koles, avtomobilov ...);
- Vzpostavljanje pogojev za zagon linij avtonomnih vozil javnega potniškega prometa;
- Vzpostavitev ali dopolnitev mreže površin za pešačenje in spremljajoča infrastruktura (kot npr. brvi za pešce in kolesarje).

7.3 Cilj 3 - Bolj povezana KRVS

V okviru Cilja 3 z ukrepi naslavljamo izzive regionalnega, medregionalnega in mednarodnega povezovanja. Dobra povezanost regije je ključna za uspešen razvoj gospodarstva in skladen regionalni razvoj. Nadaljevali bomo z razvojem hitre širokopasovne povezave ter uvedbo tehnologijo 5G. Mednarodno povezovanje bomo okrepili s tržno konkurenčnimi letališči ter TEN-T povezavami, pri čemer bomo zagotavljali visoko stopnjo tazvitosti potniškega in tovornega prometa. Ob tem bomo izboljšali medregionalno in regionalno povezovanje z ureditvijo navezav na TEN-T omrežje s hitrimi in drugimi cestnimi ter regionalnimi železniškimi povezavami.

V okviru Cilja 3 bomo z ukrepi:

1. Povečali povezanost in dostopnost KRSV.

Kazalniki rezultata:

- Dostopnost prebivalstva do TEN-T omrežja;

- Časovna dostopnost prebivalstva do glavnega mesta in regijskih središč z uporabo železniškega prometa;
- Število umrlih v cestnoprometnih nesrečah na 10.000 prebivalcev;;
- Policentričnost – distribucija aktivnosti/funkcij iz centra – število distribuiranih organov/aktivnosti
- Penetracija NGA priključkov širokopasovnega dostopa do interneta;
- Penetracija FTTH priključkov;
- Regionalna povezljivost informacijske in komunikacijske tehnologije.

7.3.1 Razvoj širokopasovnih povezav

Ključna je zagotovitev hitrih širokopasovnih povezav na celotnem območju regije. Za uspešno izvajanje digitalne transformacije v okviru različnih ciljev, postavljenih v tem dokumentu, se je treba vključiti v uvajanje tehnologije 5G v skladu s cilji EU. Skladno z Akcijskim načrtom za 5G v Evropi naj bi vsaka članica EU do konca leta 2020 opremila s tehnologijo 5G vsaj eno večje mesto, do leta 2025 pa bi morala imeti vsa večja mesta in glavne prizemne prometne poti nemoteno pokrivanje z omrežjem 5G.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Zagotovitev širokopasovnih povezav na vseh belih lisah, tudi na območjih, ki so najbolj oddaljena in povezave najtežje izvedljive;

Ukrep: Zagotovitev hitrost 1 Gb/sekundo na vseh obstoječih širokopasovnih povezavah, kar je skladno s strategijo EU Proti evropski Gigabitni družbi;

Ukrep: Izgradnja potrebne infrastrukture za doseg nemotene pokritosti večjih mest in osrednjih prometnih povezav v regiji z omrežjem 5G;

Ukrep: Razvoj pripadajočih storitev vzpostavitve platform za povečanje dostopnosti.

7.3.2 Letališka infrastruktura

Za dostopnost regije z zunanjim svetom je potrebno vzpostaviti konkurenčne pogoje za razvoj letališč in pripadajoče infrastrukture v regiji.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Razvoj letališke infrastrukture

- Infrastrukturni razvoj Letališča Edvarda Rusjana Maribor in Letališča Cerklje ob Krki;
- Nadgradnja dejavnosti letališč (npr. vzpostaviti nekaj rednih servisnih povezav z velikimi letališči, vzpostaviti in organizirati trajni servis logističnih podjetij ipd.);
- Za letališča lokalnega pomena in tista izven sistema javnih letališč je potrebno pripraviti načrte upravljanja in vlaganj;
- Uvajanje pametnih tehnologij za optimizacijo procesov v letalskem prometu.

7.3.3 Cestna infrastruktura

Na področju prometnih povezav na TEN-T omrežje obstajajo v regiji velike razlike. Izboljšanje dostopnosti je mogoče zgolj z izboljšanjem novih cestnih povezav oz. razvojnih osi v slabo dostopnih delih regije.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Izgradnja 3. razvojne osi

- Izgradnja hitre ceste na odseku A1: Šentrupert–Velenje–Slovenj–Gradec–Dravograd–Holmec ;
- Izgradnja hitre ceste na odseku A2: Novo mesto–Metlika–Črnomelj–Vinica;
- Izgradnja hitre ceste na odseku Novo mesto (A2)–Celje (A1);
- Izgradnja hitre ceste na odseku Ormož–Markovci–Ptuj.

Ukrep: Posodabljanje in obnova cestnega omrežja

- Izgradnja modernejših cestnih navezav (Dramlje–Šentjur, Postojna–Ilirska Bistrica itn.);
- Izgradnja navezovalnih cest na razvojne osi (navezava Posavja in Zasavja na A1 itn.);
- Izgradnja vseh potrebnih obvoznic z namenom razbremenitve mestnih središč;
- Modernizacija, rekonstrukcija, gradnja/novogradnja in obnova državnih in lokalnih cest;
- Uvajanje pametnih tehnologij za optimizacijo procesov v cestnem prometu.

7.3.4 Železniški promet

Potrebna so vlaganja v modernizacijo regionalnih železniških prog, ki napajajo glavno TEN-T omrežje, in izboljšanje povezanosti regionalnih središč. Ob tem je potrebno izboljšati storitve na področju prevoza potnikov in turistov, kjer je pomembna predvsem optimizacija upravljanja in sledenje potrebam po izboljšanju konkurenčnosti.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Upravljanje in izboljšanje storitev za uporabnika

- Optimizacija voznih redov (tudi za namene dnevne mobilnosti za potrebe dela, ne le izobraževanja);
- Uporabniku privlačnejši načini nakupa vozovnic in integracija z drugimi vrstami javnega potniškega in drugega prometa;
- Izboljšanje medregionalne in čezmejne povezljivosti;
- Uvajanje pametnih tehnologij za optimizacijo procesov v železniškem prometu;
- Povečanje kapacitet prevoza koles na železniških povezavah, kjer v bližini potekajo daljinske kolesarske povezave.

Ukrep: Naložbe v infrastrukturo

- Elektrifikacija in modernizacija povezave Ljutomer–Gornja Radgona ter ponovna vzpostavitev mednarodne železniške povezave Gornja Radgona–Bad Radkersburg–Graz;
- Preučitev in vzpostavitev železniške povezave Lendava–Lipovci (Beltinci);
- Modernizacija obstoječih železniških povezav Zidani Most–Dobova;
- Vzpostavitev hitre in učinkovite železniške potniške povezave Murska Sobota–Maribor–Celje–Ljubljana–Koper;
- Elektrifikacija in modernizacija povezave Maribor–Prevalje–Pliberk;
- Elektrifikacija in modernizacija povezave Ljubljana–Grosuplje–Trebnje–Novo mesto–Metlika–Karlovac–Zagreb;
- Izboljšanja garnitur vlakov (klima, brezžično omrežje);

- Preučitev ponovne vzpostavitve nekdanjih železniških povezav (npr. Metlika–Karlovac, Imeno–Zagreb);
- Izboljšanje pogojev za večanje deleža prepeljanega tovora po železnici (logistični centri).

7.4 Cilj 4 - Bolj privlačna KRVS

V KRVS Cilj 4 razumemo kot področje, ki naslavlja na eni strani problematiko, nanašajočo se na stanje na trgu dela, ter na drugi strani na t.i. družbeni razvoj, kjer gre za vsa tista področja, ki hkrati prispevajo k zviševanju kakovosti življenja prebivalstva v regiji in zagotavljajo zdravo in kakovostno delovno silo.

V okviru Cilja 4 bomo z ukrepi:

1. Izboljšali učinkovitost trga dela;
2. Razvili kompetence za 21. stoletje;
3. Zagotovili večjo vključenost ranljivih skupin v družbo;
4. Zagotovili dostopno in kakovostno zdravstveno oskrbo za vse prebivalce v regiji;
5. Omogočili večjo kakovost življenja in dela za vse prebivalce v regiji.

Kazalniki rezultata:

- stopnja tveganja socialne izključenosti,
- stopnja tveganja revščine,
- delež naseljenih stanovanj, ki nimajo vseh elementov osnovne infrastrukture,
- stopnja resne materialne prikrajšanosti,
- vključenost v vseživljenjsko učenje,
- delež prebivalstva starega 15 in več let z vsaj srednješolsko izobrazbo,
- naravno in selitveno gibanje prebivalstva,
- število dijakov na 1000 prebivalcev po občinah stalnega prebivališča.

7.4.1 Izboljšanje učinkovitosti trga dela in dostopa do kakovostne zaposlitve preko razvoja družbenih inovacij in infrastrukture

V okviru ukrepov za izboljšanje učinkovitosti trga dela naslavljammo razvojne izzive, ki so tesno povezani z ukrepi, načrtovanimi v okviru Cilja 1. Gre za izziv pomanjkanja kakovostnih delovnih mest in kakovostnih pogojev za delo ter zaznavanja nezadostnih priložnosti za kakovostno življenje in delo v regiji. Poleg tega beležimo v KRVS visok odstotek bolniške odsotnosti. V letu 2017 je bila odsotnost z dela v KRVS 4,9 %, na ravni celotne Slovenije pa 4,2 %. Slednje nakazuje na potrebo po višji kulturi varnosti in zdravja pri delu v delovnih organizacijah, ki se posledično odraža v boljšem psihofizičnem zdravju zaposlenih, kar je pomemben dejavnik podaljševanja delovne aktivnosti. Podatki kažejo tudi na trend odseljevanja prebivalstva v sosednje regije, še posebej mlada in visoko izobražena populacija pa odhaja tudi v tujino, kar ocenjujemo kot nevarnost za področje razvoja človeških virov ter gospodarstva nasploh.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Podpora razvoju zelenih in belih delovnih mest

- Spodbujanje ustvarjanja delovnih mest na novih področjih (zelena in bela delovna mesta) (npr. z izvedbo razvojnih projektov, ki bodo spodbujali oblikovanje novih delovnih mest).

Ukrep: Kakovostni delovni pogoji in medgeneracijsko sodelovanje na delovnem mestu

- Spodbujanje delodajalcev za prilagajanje delovnega okolja in usklajevanje potreb delovnega procesa s specifičnimi značilnostmi delovne sile (npr. osveščanje delodajalcev o vplivu sprememb v starostni strukturi delavcev na delovno okolje, zagotavljanje stimulativenega delovnega okolja);
- Spodbujanje prilagodljivosti posameznikov, še posebej starejše delovne sile sodobnim potrebam trga dela;
- Podpora pri izgradnji sistemov upravljanja z znanjem v organizacijah (npr. spodbujanje razvoja upravljanja človeških virov v delovnih organizacijah, prilagajanja delovnih procesov in sistemov novim znanjem itd.);
- Izboljšanje delovnih pogojev (tudi z upoštevanjem neugodnih demografskih trendov) in podpora izvajanju karijerne orientacije zaposlenih;
- Spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja s poudarkom na prenosu znanja in usposobljenosti med generacijami (v obe smeri) (npr. s promocijo informacijske pismenosti, s spodbujanjem prenosa znanja in izkušenj med generacijami itd.);
- Spodbujanje mednarodne aktivnosti delovno aktivnega prebivalstva (kroženje možganov, job-shadowing itd.);
- Spodbujanje delodajalcev k implementaciji ukrepov za uravnoteženje zasebnega in poklicnega življenja (npr. povečanje števila organizacij s certifikatom Družini prijazno podjetje);
- Podpora delodajalcem pri implementaciji celostno zasnovanih ukrepov na področju varnosti in zdravja pri delu, ki prispevajo k boljšemu počutju zaposlenih, zmanjševanju absentizma in podaljševanju delovne aktivnosti (npr. zmanjševanje psihosocialnih dejavnikov tveganj na delovnem mestu, aktivno in zdravo staranje, preprečevanje kostno-mišičnih obolenj, promocija telesnega in duševnega zdravja zaposlenih, ...).

Ukrep: Podpora prehodu iz izobraževanja v zaposlitev

- Aktivacija ključnih ciljnih (ranljivih) skupin na trgu dela preko izvajanja programov vseživljenjske karijerne orientacije in izvajanja ukrepov aktivne politike zaposlovanja;
- Razvijanje podpornih storitev za vključevanje ranljivih skupin na trg dela;
- Dejavnosti za uspešen prehod iz izobraževalnih sistemov na trg dela (npr. z razvojem karijerne orientacije, krepitvijo medpodjetniških centrov, uvajanjem vajeništva in prakse, mojstrstva, mentorstva, s promocijo poklicev, karierni sejmi itd.);
- Izvajanje regijskih štipendijskih shem ter povečanje števila štipendij (kadrovske, regijske) in nadgradnja instrumenta (promocijske, izobraževalne aktivnosti za štipendiste in štipenditorje).

Ukrep: Krepitev podjetnosti

- Spodbujanje inovativnosti in podjetnosti (v povezavi s Ciljem 1), z večjo osredotočenostjo tudi na socialne inovacije in podjetništvo, z nadaljnjim razvojem obstoječega podpornega okolja ter s povečanjem ponudbe in kakovosti obstoječih programov in ukrepov na področju podjetništva;
- Razvoj kadrov s ciljem spodbujanja in podpore pri ohranjanju in inovativnemu razvoju rokodelstva in domače/umetnostne obrti kot potencialno donosne panoge (npr. v povezavi s podjetništvom in turizmom).

7.4.2 Izboljševanje dostopa do vključujočih in kakovostnih storitev v izobraževanju, usposabljanje in vseživljenjsko učenje preko razvoja infrastrukture

V okviru tega poglavja naslavljammo izziv pomanjkanja ustreznih kompetenc¹ delovne sile, ki morajo biti prilagojene potrebam regijskega trga dela. Kompetence morajo slediti tako sektorsko specifičnim zahtevam kot tudi sodobnim izzivom gospodarstva (digitalizacija, prehod v krožno gospodarstvo, tehnološki razvoj itd.) in ostalih sektorjev na trgu dela. Pri tem je potrebno zagotoviti tudi primerno odzivnost izobraževalnega sistema, ki bo prilagojen potrebam trga dela. Specifični cilj dopolnjuje tako ukrepe Cilja 1 kot ukrepe v poglavju 4.1.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Naložbe v infrastrukturo za kakovostne storitve izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja

- Spodbujanje investicij v novogradnje oz. obnova vzgojno-izobraževalne infrastrukture (vrtci, šole, MIC, laboratorijska in ostala specifična oprema itd.), ... s poudarkom na trajnostni gradnji;
- Spodbujanje investicij v opremljanje in ureditev mreže središč za vseživljenjsko učenje, izobraževanje in usposabljanje vključno z IKT infrastrukturo.

Ukrep: Razvoj programov izobraževanja, usposabljanja in VŽU

- Razvoj novih študijskih programov skladno s potrebami trga, priprava novih programov prekvalifikacij, razvoj NPK, vajeništvo;
- Razvoj programov, razširitev ponudbe in promocija kakovostnih oblik splošnega izobraževanja, razvoj programov splošnega neformalnega izobraževanja za trajnostni razvoj, zaščito okolja, blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje;
- Razvoj in izvajanje programov za krepitev temeljnih in ključnih kompetenc zaposlenih;
- Razvoj in izvajanje programov za razvoj temeljnih kompetenc za ranljive skupine zaposlenih in prebivalstva (neizobraženi, nezaposleni, migranti, delavci v rudarskih in energetskih dejavnostih itd.);
- Zmanjševanje zgodnjega zapuščanja šolanja (preventiva) in motiviranje ter pomoč mladim, ki so predčasno izstopili in šolskega sistema;
- Zagotavljanje dostopnosti programov s področja e-izobraževanja vsem družbenim skupinam;
- Nadgradnja obstoječih in nadaljnji razvoj kakovostnih programov na področju vseživljenjskega učenja;
- Spodbujanje vključevanja vseh ciljnih skupin v vseživljenjsko učenje (npr. razvoj temeljnih in digitalnih kompetenc zaposlenih 55+, spodbujanje delovanja univerze za tretje življenjsko obdobje).

Ukrep: Načrtovanje in upravljanje kompetenc skladno s potrebami trga dela

- Izvajanje aktivnosti za nadgradnjo obstoječega izobraževalnega sistema s procesom neformalnega in priložnostnega vseživljenjskega učenja;
- Razvijanje in izvajanje programov za pridobivanje temeljnih zmožnosti, predvsem dvigovanje ravni pismenosti (bralne, matematične in dokumentacijske);
- Spodbujanje povečanja informacijske pismenosti in veščin za večjo uporabo IKT;
- Spodbujanje načrtovanja in razvoja kompetenc zaposlenih (npr. kompetenčni centri, centri odličnosti, regijski centri znanja itd.), s poudarkom na neustrezno kvalificiranih zaposlenih;

¹ V tekstu uporabljamo koncept kompetence, ki jih razumemo kot aktivacijo, uporabo in povezanost celote znanj, sposobnosti, veščin, motivov, samopodobe in vrednot, ki jih posameznik zna, hoče in zmora uspešno uporabiti v kontekstu in okolju dane situacije (Kohont, 2011)

- Razvoj kariernih centrov – dostopnost do storitev karierne orientacije (spoznavanje poklicev, promocija deficitarnih poklicev ipd.);
- Razvoj in izvajanje programov za nadarjene učence in dijake;
- Vključevanje podjetniških vsebin in znanj ter kompetenc s področja inovativnosti in podjetnosti v prenovljene programe SSI in SPI;
- Promocija strokovnega in poklicnega izobraževanja: priprava in izvajanje inovativnih aktivnosti za promocijo deficitarnih poklicev in razvojno perspektivnih poklicev;
- Prenova kurikulumov v strokovnih in poklicnih programih v sodelovanju z delodajalci s poudarkom na prepoznavanju in razvoju kompetenc, ki omogočajo ustvarjanje novih delovnih mest (področja obnovljivih virov, nizkoogljične ekonomije in trajnostni razvoj, ipd.).

Ukrep: Povezovanje izobraževanja z regijskim okoljem, promocija znanja in ustvarjalnosti

- Spodbujanje praktičnega usposabljanja dijakov in študentov;
- Spodbujanje vpeljave kreativno-inovativnih procesov v izobraževanje;
- Spodbujanje oblikovanja 20 % odprtega kurikula glede na potrebe gospodarstva;
- Spodbujanje prožnejših učnih poti (fleksibilna organizacija pouka, e-učenje, učenje na daljavo);
- Izvajanje aktivnosti za promocijo znanja, ustvarjalnosti in podjetniškega duha v regijskih šolah in vrtcih ter ostalih izobraževalnih ustanovah ;
- Razvoj modelov sodelovanja za povečanje pretoka znanja in mobilnosti med gospodarstvom, javno upravo in nevladnimi organizacijami;
- Aktivnosti za krepitev dialoga med regijskimi razvojnimi akterji izobraževalci, delodajalci, delojemalci, državo in podpornimi institucijami (npr. okrogle mize, posveti, sestavljanje partnerstev ...);
- Krepitev mednarodnega sodelovanja vzgojno-izobraževalnih zavodov in društev s tega področja in mednarodnih izmenjav;
- Vključevanje akademikov, ki izhajajo iz regije, v strateške razvojne procese v regiji.

7.4.3 Povečevanje socialno-ekonomske integracije marginaliziranih skupnosti, migrantov in ranljivih skupin preko integriranih ukrepov, vključno s stanovanjskimi in socialnimi storitvami

Načrtovani ukrepi predstavljajo odgovor na zabeleženo registrirano visoko dolgotrajno brezposelnost ranljivih skupin ter posledično naraščajoče stopnje socialne izključenosti in revščine regijskega prebivalstva.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Socialna vključenost, socialna aktivacija, deinstitucionalizacija

- Promoviranje in izvajanje aktivnega vključevanja marginaliziranih skupnosti v družbo in na trg dela (npr. ustanavljanje invalidskih podjetij, spodbujanje sezonskega zaposlovanja itd.);
- Izvajanje programov za spodbujanje socialne vključenosti marginaliziranih skupnosti s poudarkom na motivaciji za samoaktivacijo (npr. razvijanje pozitivnega odnosa do dela, učenje sodelovanja v skupini v novih situacijah, učenje prevzemanja odgovornosti itd.);
- Izvajanje projektov, ki preprečujejo diskriminacijo in omogočajo integracijo predstavnikov različnih marginaliziranih skupin v družbo;
- Programi socialne aktivacije najbolj ranljivih ciljnih skupin brezposelnih (Romi, dolgotrajno brezposelni, odvisniki itd.) in postopno vključevanje na trg dela in krepitev podpornega okolja, vključno s krepitvijo kompetenc subjektov socialne in solidarnostne ekonomije;

- Spodbujanje investicij za povečevanje dostopnosti storitev za ljudi s posebnimi potrebami;
- Ohranjanje obstoječih in razvoj novih socialnih storitev (npr. ustanavljanje centrov za zmanjševanje odvisnosti od drog, zagotavljanje mrež za žrtve nasilja, dolgotrajna oskrba, institucionalna oskrba oseb z demenco itd.);
- Poudarjanje pomena zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami, motnjami v razvoju ali otrok invalidov;
- Izvajanje programov za celovitejšo integracijo priseljencev (jezik, kultura, socializacija, pomoč pri vključevanju v družbo ipd.);
- Zagotavljanje ustrezne oskrbe in osnovnih pogojev za ogrožene ciljne skupine (npr. za brezdomce);
- Dejavnosti za krepitev prostovoljstva in priložnosti za povezovanje v socialni ekonomiji;
- Vzpostavitev EKO socialnih kmetij za otroke in odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju.

Ukrep: Aktivno staranje, medgeneracijska solidarnost

- Spodbujanje aktivnega staranja in aktivnega vključevanja starejših v vse sfere družbenega življenja (npr. z zagotavljanjem osebne in premoženjske varnosti, spodbuda aktivnostim za izboljšanje socialnega položaja prebivalstva na podeželju, prilagodljivost obstoječe ponudbe in programov potrebam in zmogljivostim starejših, izdelava regijske strategije in programov za spodbujanje aktivnega vključevanja starejših);
- Spodbujanje medgeneracijske solidarnosti in sodelovanja (promocijske aktivnosti, vzgojno-izobraževalne aktivnosti, izvajanje programov medgeneracijskega sodelovanja in sosedskega druženja, ustanavljanje medgeneracijskih centrov).

7.4.4 Zagotavljanje enakosti dostopa do zdravstvene oskrbe preko razvoja infrastrukture, vključno s primarno oskrbo

V okviru zagotavljanja enakosti dostopa do zdravstvene oskrbe naslavljammo izziv izboljšanja zdravstvenega stanja prebivalstva v regiji, kot tudi zmanjšanja neenakosti na tem področju, v primerjavi s slovenskim povprečjem. Glede na razpoložljive statistične podatke gre za področje, ki z razvojnega vidika na obravnavanem območju močno zaostaja.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Investicije v zdravstveno, socialno in športno infrastrukturo

- Odpravljanje infrastrukturnih ovir v regiji (zagotavljanje dostopa do objektov in varnost starejšim in gibalno oviranim uporabnikom, npr. pločniki, klančine, opremiti javne ustanove z dvigalom, ki bo omogočalo gibanje tudi invalidom in starejšim osebam in ostalim);
- Spodbujanje investicij v regijske zdravstvene in socialnovarstvene organizacije;
- Zagotavljanje pogojev za izvajanje različnih športno-rekreativnih aktivnosti in spodbujanje skladnega razvoja vseh segmentov športa (npr. investicije v gradnjo novih oz. obnovo obstoječih objektov za športno dejavnost);
- Vlaganja v športno-rekreacijsko infrastrukturo.

Ukrep: Krepitev in promocija zdravja

- Podpora preventivnim programom za gibanje in rekreacijo, ki krepijo kakovost življenja populacije v vseh obdobjih;
- Razvoj in izvajanje programov krepitve javnega zdravja (prednostna področja: zdravo in varno prehranjevanje ter telesna dejavnost skozi vsa življenjska obdobja, duševno zdravje in zmanjševanje zasvojenosti v vseh življenjskih obdobjih, preprečevanje pojava in zmanjševanje bremen zaradi nalezljivih bolezni, zmanjševanje obolevnosti in zgodnje odkrivanje kroničnih nenalezljivih bolezni in raka ...);

- Povezava zdravstva ter zaščite in reševanja (prvi posredovalci, uporaba defibrilatorja, mreža, izobraževanje ipd.);
- Detabuizacija, psihosomatika in ozaveščanje o pomenu duševnega zdravja in lažjih motenj duševnega zdravja.

Ukrep: Izboljšanje storitev

- Spodbujanje razvoja novih socialnih in zdravstvenih storitev (npr. razvoj dolgotrajne oskrbe na domu, dnevni centri za starostnike itd.);
- Modernizacija zdravstvenih in socialnih storitev (tudi z uporabo IKT);
- Uvajanje inovativnih oblik dolgotrajne oskrbe;
- Povečanje dostopnosti do kakovostnih in učinkovitih zdravstvenih in socialnovarstvenih storitev za vse družbene skupine;
- Zagotovitev alternativnih programov za povečanje dostopa zdravstvene oskrbe ranljivim skupinam (npr. vzpostavitev mobilne zdravstvene ambulante).

Ukrep: Podporna mreža

- Oblikovanje in izgradnja zdravju podporne mreže (vzpostavitev regijske skupina za krepitev zdravja v regiji);
- Medsebojno povezovanje, informiranje in usklajeno delovanje različnih akterjev v regiji (oblikovanje Sveta za zdravje na ravni regije);
- Vzpostavitev sistema za zbiranje, spremljanje in vrednotenje neenakosti v zdravju na ravni regije in posameznih občin, vključno z izdelavo objektivne ocene ogroženosti zdravja prebivalcev regije v primerjavi z drugimi območji Slovenije.

7.4.5 Zagotavljanje ustreznih pogojev bivanja in drugih vidikov kakovosti življenja

Ukrepi v okviru zagotavljanja ustreznih pogojev bivanja naslavlajo izzive, ki so prav gotovo med najočitnejšimi: gre za trend hitrega staranja prebivalstva, ki vpliva na vrsto dejavnikov v regiji (stanovanjska problematika, kakovost bivanja, posledično pa potreba po celoviti in bolj kakovostni oskrbi in kakovostnih zdravstvenih programih, zlasti za starejše) in hkrati sledijo potrebam po ohranjanju zdravja in podaljševanja delovne sposobnosti aktivne populacije.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Programi in storitve za kakovostno preživljanje prostega časa

- Spodbujanje razvoja športnih in rekreacijskih programov kot dopolnitve zdravstvenih in socialnih storitev za zdravo prebivalstvo;
- Promocija aktivnega in zdravega življenjskega sloga za vse prebivalce regije;
- Vlaganja v obnovo objektov kulturne dediščine;
- Revitalizacija razvrednotenih urbanih območij s krepitvijo produkcije in dostopnosti urbane kulture;
- Podpora razvoju programov na področju kulture in kulturne dediščine; Vlaganja v stanovanjsko infrastrukturo.

7.5 Cilj 5 – KRVS, ki je bliže državljanom, s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja mestnih, podeželskih in obalnih območij ter lokalnih pobud

V skladu s ciljem kohezijske politike 5 – Evropa, ki je bliže državljanom – bo EU še naprej podpirala lokalno vodene razvojne strategije, pripravljene po načelu »od spodaj navzgor«. Lokalne strategije v okviru instrumentov „celostne teritorialne naložbe“ in „lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost“, bodo pripravili in odobrili pristojni lokalni in regionalni organi. Da bi cilji strategij v kar največji meri uresničili, bi bilo pri izboru projektov nujno potrebno povečati vlogo oziroma pristojnost lokalnih in regionalnih nivojev. Strategije za lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost, naj

omogočijo strukturne spremembe na teh ravneh in spodbudijo inovacije. Mesta, okoliška funkcionalna in podeželska območja se soočajo z različnimi izzivi, ki jih je treba je naslavljati in reševati s pristopom »od spodaj navzgor«. Potrebno je sočasno naslavljanje ukrepov na več področjih izvajanja, na podlagi več mehanizmov.

V okviru Cilja 5 bomo z ukrepi:

1. Območja razvijali celovito, na podlagi različnih ciljev in oblik ukrepanja.

Kazalniki rezultata:

- število prebivalcev v obmejnih območjih,
- število prebivalcev v mestnih naseljih,
- število prebivalcev v naseljih pod 10.000 prebivalcev.

7.5.1 Spodbujanje celostnega socialnega, gospodarskega in okoljskega razvoja, kulturne dediščine in varnosti v urbanih območjih

Zaradi razvojnega zaostanka in raznolikosti KRVS je ukrepe potrebno prednostno usmeriti v uvajanje koncepta trajnostnega razvoja mestnih naselij in naselij mestnih območij. Pri teh ukrepih je potrebno nadaljevati z uspešnim mehanizmom CTN za mestne občine in tem dodati še ukrepe za trajnostni razvoj mestnih naselij in naselij mestnih območij.

KRVS sestavlja 8 statističnih regij z različnimi specifikami in razvojnimi potrebami. Dejstvo je, da v finančnem obdobju 2014–2020 kar tri regije niso bile upravičene do sredstev CTN, na osnovi trajnostnih urbanih strategij, do katerih so bile upravičene mestne občine. Pri teh ukrepih se naslavljajo potrebe s področja spodbujanja celostnega socialnega, gospodarskega in okoljskega razvoja, kulturne dediščine in varnosti v urbanih območjih v mestnih naseljih in naseljih mestnih območjih. Vsa ta področja so naslovljena v Trajnostnih urbanih strategijah mestnih naselij in naselji mestnih območij.

Mehanizmu CTN za mestne občine je potrebno torej dodati še izvedbeni instrument CTN za mestna naselja in naselja mestnih območij, ki naj bo ločen od prvega. S tem bomo v večji meri zagotovili enakopraven in skladen razvoj regij v KRVS.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Mehanizem CTN za urbani razvoj mestnih občin;

Ukrep: Mehanizem CTN za trajnostni razvoj ostalih mestnih naselij in naselij mestnih območij;

Ukrep: Mehanizem CTN za funkcionalno razvrednotena območja (FDO).

7.5.2 Regionalno prostorsko načrtovanje

Razdrobljenost pristojnosti načrtovanja in upravljanja s prostorom, kot tudi vzpostavljanja ter vzdrževanja mreže gospodarske javne infrastrukture, še vedno otežuje optimalno upravljanje in izrabo finančnih virov ter kadrov, ki so za to na voljo v javnih institucijah. Razdrobljenost otežuje tako sektorsko načrtovanje na državni ravni, kot tudi vertikalno povezovanje med lokalno, regionalno in nacionalno ravno. Potrebno je okrepiti prizadevanja in aktivnosti za združevanje in optimizacijo procesov načrtovanja, upravljanja, pri gospodarski javni infrastrukturi pa tudi

vzdrževanja. Zakon o urejanju prostora (Ur. l. RS, št. 61/17, ZUreP-2) iz leta 2017 je sicer prevedel izdelavo regionalnih prostorskih planov, vendar združevanje razvojnega in prostorskega načrtovanj v praksi še ni zaživel. Ravno tako se regionalni prostorski plani v Sloveniji še ne izdelujejo.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Priprava Regionalnih prostorskih planov;

Ukrep: Izdelava celostnih regijskih prometnih strategij.

7.5.3 Institucionalna krepitev kapacitet na regionalni ravni

V navezavi na regionalno prostorsko načrtovanje je potrebna krepitev institucionalnih kapacitet na regionalni ravni za koordinacijo in izvedbo projektov (sredstva tehnične pomoči in drugih podpornih mehanizmov), ki bo vezano na doseganje rezultatov.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Krepitev kapacitet na regionalni ravni za izvedbo teritorialnega pristopa.

7.5.4 Nadgradnja delovanja in razvoj nevladnih organizacij

Ne smemo zanemariti pomena nevladnih organizacij in organizacij socialne ekonomije, ki so pomembne nosilke razvoja in življenja na lokalni ravni. Pestrost v njihovem delovanju je pomembna prednost vsake regije, saj so s svojimi aktivnostmi na mnogih področjih že sedaj prave nosilke lokalnega in posledično tudi regionalnega razvoja. V tem smislu je potrebno ukrepe usmeriti zlasti v spodbujanje njihovega razvoja in zagotavljanje podpore pri izvajanju programov in projektov NVO-jev.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Podpora razvoju nevladnih organizacij s ciljem večje profesionalizacije NVO na ravni KRVS.

7.5.5 Spodbujanje celostnega socialnega, gospodarskega in okoljskega lokalnega razvoja, kulturne dediščine in varnosti, vključno s podeželjem in obalnimi območji, tudi preko lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (CLLD)

Subjekti v okviru KRVS že imajo izkušnje in znanje s področja izvedbe ukrepov lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, ki morajo izhajati iz potreb in identificiranih razvojnih priložnosti na podlagi strategij lokalnega razvoja, tako s področja podeželja, regionalnega razvoja, ribištva, družbenega razvoja. Pri tem je treba v izvajanje vključiti izvajanje vse sklade, ki to omogočajo: ESKRP, ESRR, ESS in ESPR.

Mehanizem CLLD je za KRVS ključnega pomena, saj naslavlja lokalne pobude in lokalne potrebe ter s tem vključuje različna razvojna partnerstva na javnem, gospodarskem in nevladnem področju. Zaradi šibke gospodarske dejavnosti, izseljevanja prebivalstva, selitve poslovnih dejavnosti v večja mesta, slabšega dostopa do vseh javnih storitev, neustrezne infrastrukturne opremljenosti, digitalizacije, slabih prometnih povezav, javnega potniškega prometa, staranja prebivalstva, izseljevanja mladih itd. je na posameznih območjih v KRVS potrebno izvesti ukrepe, ki jih skozi Strategije lokalnega razvoja omogoča mehanizem CLLD. Pri tem ne smemo zanemariti celovitega naslavljanja socialnega področja, ki ga omogoča CLLD, posebej pereč je problem staranja prebivalstva kot tudi slab socialni položaj prebivalstva, slaba gospodarska slika, krepitev

večjih urbanih središč, neizpeljana diverzifikacija dejavnosti, okoljski problemi vključno z dostopnostjo, prometno povezanostjo, dostop do pitne vode, zanemarjeno področje kulturne dediščine, turizma ter nenazadnje varnosti. Pri tem je potrebno ukrepe načrtovati ne samo na urbanih območjih temveč tudi neurbanih in podeželskih območjih, ki se soočajo s specifičnimi razvojnimi izzivi, ki jih naslavlja strategije lokalnega razvoja.

Ukrepe je tako potrebno načrtovati v navezavi na ključne izzive tega področja, ki so: zagotavljanje virov za izgradnjo infrastrukture na podeželju in za obnovo vaških jeder; razvoj socialne ekonomije; krepitev kapacitet za trženje produktov, vključno s turističnimi; razvoj pametnih vasi (pametno podeželje).

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Socialna aktivacija in participacija na področju izvajanja javnih in zasebnih aktivnosti v skupnosti.

Ukrep: Opolnomočenje posameznih družbenih skupin za enakopravno sodelovanje v procesih upravljanja in odločanja v skupnosti ;

Ukrep: Spodbujanje kreativnih in inkluzivnih (vključno z digitalnimi) kompetenc z namenom motivacije za aktivno participacijo članov skupnosti pri organizaciji in izvajanju podjetniških in družbenih aktivnosti;

Ukrep: Spodbujanje socialne in sodelovalne ekonomije in sodelovalnih komunitarnih platform, tudi z namenom krepitev in prenosa znanja ter razvoja inovativnih rešitev v obstoječih podjetniških praksah v skupnosti (odprte metode sodelovanja obstoječih podjetij z inovativnimi posamezniki v skupnosti, s poudarkom na ciljnih skupinah, kot so mladi, ženske, upokojenci z znanjem in izkušnjami, ipd.);

Ukrep: Krepitev skupnostnega pristopa na področju so-ustvarjanja in izvajanja javnih storitev z uvajanjem digitalnih platform za večjo dostopnost skupnosti do teh storitev;

Ukrep: Vzpostavitev učinkovitih izvedbenih mehanizmov (pravilnik o urbanih območjih, zagotavljanje predfinanciranja, čimprejšnja uskladitev dokumentov in hitro izvajanje ukrepov, enotna tematska področja vseh skladov, vključevanje NVO, financiranje projektov iz več skladov hkrati – komplementarnost izvajanja).

7.6 Problemska območja

Problemska območja so opredeljena v ZSRR-2 in jih delimo na obmejna problemska območja ter problemska območja z visoko brezposelnostjo, območja italijanske in madžarske narodnosti in območja romske skupnosti.

Vse regije vzhodne kohezijske regije, razen Zasavske, imajo opredeljena obmejna problemska območja. Zanje je značilno zmanjševanje števila prebivalcev in selitev s podeželja in slabše dostopnih območij v večje centre, kot tudi v tujino, predvsem mladih, kar je slabo izhodišče razvoj teh območij in posledično povzroča konstantno padanje rodnosti na teh območjih. Gospodarski kazalci so za ta območja slabši od SLO povprečja, število delovnih mest se znižuje hitreje kot število prebivalcev.

ZSRR-2 in Uredba o izvajanju ukrepov endogene regionalne politike določata pogoje ter postopek financiranja na problemskih območjih z visoko brezposelnostjo. To so območja, na katerih so se zaradi notranjih strukturnih problemov ali zunanjih vplivov gospodarske razmere tako poslabšale, da je stopnja registrirane brezposelnosti dosegla kritično mejo 17 %. V Vzhodni kohezijski regiji se je to zgodilo na naslednjih območjih: Pokolpje; Maribor s širšo okolico; območje občin Hrastnik, Radeče in Trbovlje; Pomurje.

V okviru ukrepov za problemska območja bomo:

1. Spodbujali investicije;
2. Prispevali k ustvarjanju novih delovnih mest in povečanju zaposlovanja;
3. Spodbujali razvoj podjetništva (povratni, nepovratni viri, ugodna posojila);;
4. Spodbujali urejanje poslovnih in gospodarskih con, FDO-jev ter popolnitev nezasedenega prostora
5. Privabljali tuje in domače investitorje za vlaganja na problemskih območjih;
6. Prispevali k ureditvi podpornega okolja za podjetništvo;
7. Vplivali na prestrukturiranje gospodarstva na problemskih območjih;
8. Spodbujali ureditev infrastrukture za boljšo dostopnost območij;
9. Izvajali ukrepe za socialno vključenost (brezposelni, ranljive skupine);
10. Spodbujali razvoj turizma na problemskih območjih;
11. Vzpostavili bolj celovite pristope oz. merila za intervencije države na problemskih območjih;
12. Spodbujali ukrepe za privabljanje in ohranitev/zadrževanje visoko kakovostne delovne sile in delovnih mest;
13. Spodbujali intervencije države pri ukrepih, ki naslavlajo slabo dostopnost območij, preseljevanje delovne sile, opuščanje obdelovanja površin, opuščanje industrijske dejavnosti ipd.

7.7 Pametna mesta

Cilj pametnih mest je doseganje trajnosti in z njim povezane kakovosti bivanja v mestih, kjer glavni smoter predstavlja naslednja usmeritev: »Cilj trajnostnega razvoja je zadovoljiti potrebe sedanjih generacij, ne da bi ogrozili sposobnosti prihodnjih generacij, da zadovoljijo svoje lastne potrebe.« Evropska komisija je razpravo o trajnostnem razvoju začela z objavo bele knjige o prihodnosti Evrope marca 2017. Skladno s to objavo je cilj EU zagotoviti vlaganja v trajnostno gospodarsko rast in izvajanje ukrepov, ki spodbujajo trajnost, torej tudi trajnostno mobilnost in transport. Trajnostna mobilnost pomeni zagotavljanje učinkovite in enakopravne mobilnosti za vse, ob minimizaciji neželenih stranskih učinkov. Skladno s tem naj mesta izkoristijo svoje prednosti, hkrati pa se morajo biti sposobna prilagoditi potrebam gospodarstva.

V okviru ukrepov za uvajanje koncepta pametnih mest bomo:

1. Vzpostavili smernice za uvedbo storitev pametnega mesta za manjša in srednja mesta ter vasi;
2. Vzpostavili merila in indikatorje merjenja uspešnosti uvedbe storitev pametnega mesta;
3. Spodbujali prehod iz 1. generacije pametnega mesta v naslednje;
4. Izdelali teoretične in praktične modele za podporo odločevalcem pri uvajanju storitev pametnega mesta.

Načrtovani ukrepi:

Ukrep: Osveščanje, izobraževanje in seznanjanje odločevalcev o storitvah Pametnega mesta;

Ukrep: Posodobitev zakonodaje, ki regulira področja na katera posegajo storitve Pametnega mest;

Ukrep: Vzpostavitev sistema pilotskih projektov;

Ukrep: Spodbujati šole, raziskovalne organizacije in druge k raziskovanje fenomenov Pametnega mesta.

7.8 Pametne vasi

Pametne vasi kot podeželska območja in skupnosti, ki gradijo na svojih obstoječih prednostih, razvijajo pa tudi nove priložnosti, kjer se tradicionalna in nova omrežja krepijo prek digitalnih, telekomunikacijskih tehnologij, inovacij in boljše uporabe znanja. Digitalne tehnologije in inovacije lahko izboljšujejo kvaliteto življenja, javne storitve, izrabo virov, zmanjšujejo vpliv na okolje, podpirajo kratke verige in verige vrednosti v proizvodnji in pomagajo zagotavljati storitve na podeželju.

V okviru ukrepov za uvajanje koncepta pametnih vasi bomo spodbujali:

1. »Pametno« kmetijstvo« (avtomatizacija, senzorji, robotizacija, zbirke velike količine podatkov (angl. BigData), podatkovni bloki (angl. blockchain), umetna inteligenca itd.);
2. Digitalne platforme, ki lahko nadomestijo osnovne storitve: e-učenje, e-upravljanje, socialne storitve, promet, turizem, gastronomija, transport, sledljivost pridelave hrane ...);
3. Zdravstveno oskrbo (ambulanta na domu, e-zdravje);
4. Socialne inovacije (storitve starejših, spodbujanje socialne vključenosti na podeželskih območjih, oskrba starejših, onemoglih, ustvarjanje prijaznega okolja za invalide, pomoč osebam s posebnimi potrebami, projekti socialnega kmetijstva, ki uporabljajo kmetijstvo kot podlago za zagotavljanje različnih vrst zdravstvenih in izobraževalnih terapij, pravno varstvo in info točke ipd.);
5. Kulturno in družbeno življenje na podeželju (ureditev skupnih prostorov in aktivnosti za starejše, mlade, za žene na podeželju, lokacije za oddih in rekreacijo, prireditve, potujoča knjižnica, povezovanje v skupno glasbeno šolo, gledališče);
6. Varovanje okolja, ekološka osveščenost, krožno gospodarstvo (odpadki, varovanje voda in tal, zmanjševanje gnojil in fitofarmaceutskih sredstev);
7. Mobilnost v podeželskem okolju (dobavitelji, brezplačni prevozi za starejše, lokalni potniški in primestni prevoz, železniški prevoz, vključevanje različnih načinov prevoza v integrirano vozlišče ...);
8. Samooskrba s prehrano in oskrba bližnjih mest in zgoščenih naselij (neposredna prodaja kmet - potrošnik, oskrba turističnih kompleksov);
9. Samooskrba z obnovljivimi viri energije (trajnostni viri: biomasa, les, prst, sonce, voda, veter; povezovanje vasi v energetske zadruge, inteligentna omrežja za zbiranje in distribucijo);
10. Turizem (razpršeni hoteli, butični turizem, kmečki turizem, rekreacijski turizem, kulturna dediščina in običaji v povezavi s podeželskim turizmom);
11. Inovativno podjetništvo (delovna mesta na domu, oživetev podeželskih storitev, dopolnilne dejavnosti na kmetiji, podeželski servisi ...), spodbujanje podjetništva za mlade, ženske, starejše generacije, ki so izgubili zaposlitev, za invalide, za osebe s posebnimi potrebami, ustvarjanje dodatnih delovnih mest, dodatne dejavnosti na kmetijskih gospodarstvih, centri dela na daljavo;
12. Vzpodbujanje delitvene ekonomije na podeželju (skupna uporaba kmetijskih strojev, avtomobilov, storitev ipd.);

13. Prehod na zeleno gospodarstvo na podeželskih območjih, krožno gospodarstvo, gospodarstvo na biološki osnovi.

8. Kazalniki merjenja ciljev Vzhodne kohezijske regije

Splošni kazalniki

	Kazalnik	Izhodiščna vrednost	Ciljna vrednost 2030
1	Indeks razvojne ogroženosti	Ne obstaja vir J. Pečar	Ne obstaja vir J. Pečar
2	Indeks staranja prebivalstva	138 (2019 H1)	< 138
3	Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu	79,95 (2017)	85
4	Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči (v % od povprečja EU)	17.144 (2017) 70 indeks	20.800 85 indeks
5	Neto razpoložljivi dohodek na prebivalca (euro)	10.997	Povprečje SLO
6	% razvitost kohezijske regije (Zahodna/Vzhodna Slovenija) glede na povprečno v slovenskih, avstrijskih, italijanskih in hrvaških mejnih regijah ravni NUTS 3	91 % (2015)	100 %
7	Stopnja delovne aktivnosti (od 20–64 let) v %	74 (2018)	>75
8	Stopnja registrirane brezposelnosti	9,3 (2018)	< 7
9	Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo	26,8 (2016)	30,0
10	Drugo izobraževanje in usposabljanje – vseživljenjsko (št. vključenih)	148.847	220.000
11	Delež območij Natura 2000	56,43	56,43
12	Delež zavarovanih območij	54,75	54,75

13	Funkcionalno razvrednotena območja (št./površina v ha)	470 / 1476,2	235 / 800
14	Gostota prebivalstva (št. preb/km ²)	88 (2019 H1)	Ni v SRS
15	Delež delovnih migracij	89,6 (2018)	Povprečje SLO
16	Naravni prirast	- 1.708 (2018)	Predlog v +
17	Selitveni prirast med kohezijskima regijama	- 830 (2018)	Predlog v +
18	Stopnja tveganja socialne izključenosti v %	18 (2018)	< 16
19	Stopnja stanovanjske prikrajšanosti v %	23 (2018)	20
20	Stopnja tveganja revščine	14,7 (2018)	< 10
21	Bruto domači izdatki za RRD (% glede na SLO)	32 (2016)	50
22	Raziskovalci po regijah (% glede na SLO)	23	40
23	Delež priključenosti na javno kanalizacijsko omrežje, v %	74,5	85
24.	Energetska učinkovitost		
25.	Snovna učinkovitost		
26.	Delež NVO, ki imajo zaposlene	7,44 %	20 %

9. Prioritetna področja vlaganja Vzhodne kohezijske regije za razvojni preboj

- Razvojno-raziskovalna infrastruktura na najvišji ravni, prilagojena potrebam gospodarstva, ki bo sledila evropskim in nacionalnim usmeritvam in bo tesno povezana s potrebami in izzivi KRVS;
- Spodbujanje razvojno-raziskovalnih in inovacijskih zmogljivosti v podjetjih za uspešno aplikacijo raziskovalnih rezultatov v tržnih dejavnosti;
- Nadgradnja mreže subjektov inovacijsko podpornega okolja za ustanavljanje, rast in razvoj MSP ter vzpostavitev in nadgradnja infrastrukture za inovacijsko podporno okolje;
- Prilagojeni finančni mehanizmi, podporne sheme za ustanavljanje podjetij in drugi ukrepi za rast in razvoj MSP;
- Spodbujanje in nadaljnji razvoj podjetništva;
- Kakovostna delovna mesta z visoko dodano vrednostjo, zaustavljanje odliva strokovnega kadra, zlasti mladih;
- Razvoj kompetenc, prilagojenih sodobnim delovnim mestom;
- Internacionalizacije gospodarstva, privabljanje investitorjev;
- Zagotavljanje kakovostne pitne vode, odvajanje in čiščenje odpadnih voda;
- Prilaganje na podnebne spremembe, zmanjšanje tveganj ter ureditev poplavne varnosti;
- Izboljšanje regionalne in lokalne povezanosti in povezanosti;
- Razvoj vseh oblik trajnostne mobilnosti;
- Energetska neodvisnost (TEK, OVE, URE, surovine) in učinkovita raba energije in surovin v industriji;
- Spodbujanje prehoda v krožno gospodarstvo;
- Kakovostna zdravstvena infrastruktura in storitve, prilagojene potrebam posameznih skupin;
- Oskrba starejših;
- Infrastruktura za kakovostno preživljanje prostega časa in zdrav življenjski slog;
- Prehranska neodvisnost ter prostorsko (trajnostno) načrtovanje rabe kmetijskih zemljišč;
- Regionalno prostorsko načrtovanje;
- Učinkovita stanovanjska politika in zagotavljanje dostopa do stanovanj;
- Mehanizmi lokalnih razvojnih pobud;
- Vključevanje ranljivih skupin v vse sfere družbenega delovanja;
- Razvoj turističnih destinacij in njihove prepoznavnosti.

V nadaljevanju so predstavljena ključna področja znotraj prioritarnih področij vlaganj Vzhodne kohezijske regije:

- **Podporno okolje za podjetništvo**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Podjetno nad izzive SPOT	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 1: pametna Evropa (inovativno in pametno gospodarsko preoblikovanje)

- **Regijske garancijske sheme**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Regijska garancijska shema	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 1: pametna Evropa (inovativno in pametno gospodarsko preoblikovanje)

- **Internacionalizacija in privabljanje tujih investicij**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Internacionalizacija in privabljanje tujih investicij	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 1: pametna Evropa (inovativno in pametno gospodarsko preoblikovanje)

- **Subjekti inovacijskega podpornega okolja**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Subjekti inovacijskega podpornega okolja	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 1: pametna Evropa (inovativno in pametno gospodarsko preoblikovanje)

- **Raziskovalna razvojna infrastruktura**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
<p>Ustanovitev vsaj enega novega razvojno-raziskovalnega in inovacijskega centra in vsaj enega demonstracijskega centra novih tehnologij v KRVS, ki bodo tesno povezani s potrebami in izzivi KRVS in bodo imeli odlično infrastrukturo ter delovi kot podpora obstoječim raziskovalnim centrom, ki na svojih področjih že odgovarjajo na potrebe izzive KRVS.</p>	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 1: pametna Evropa (inovativno in pametno gospodarsko preoblikovanje)
<p>Vzpostavitev novih javno financiranih raziskovalnih programov v KRVS na prednostnih področjih S4 in širše.</p>	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 1: pametna Evropa (inovativno in pametno gospodarsko preoblikovanje)

- **Nadgradnja izobraževalnega sistema**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
<p>Središče za delo z nadarjenimi učenci, dijaki in študenti</p>	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 1: pametna Evropa (inovativno in pametno gospodarsko preoblikovanje)
<p>Podelitev novih koncesij za izvajanje študijske dejavnosti za perspektivne programe na področju S4</p>	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 1: pametna Evropa (inovativno in pametno gospodarsko preoblikovanje)

- **Razvoj in nadgradnja destinacijske organizacije**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Razvoj, promocija in trženje turistične ponudbe vodilnih destinacij	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 1: pametna Evropa (inovativno in pametno gospodarsko preoblikovanje)

- **Štipendijske sheme**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Štipendijske sheme	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 4: Bolj socialna Evropa (4.1. – Izboljšanje učinkovitosti trga dela in dostopa do kakovostne zaposlitve preko razvoja socialnih inovacij in infrastrukture)

- **Programi kulture**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Razvoj in izvajanje kulturnih vsebin v centrih kulturne dejavnosti in širše v regije	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 4: Bolj socialna Evropa

- **Zdravo staranje**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj

Ukrepi za kvalitetnejše staranje z vsemi partnerji v regiji – dolgoživa družba	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 4: Bolj socialna Evropa
--	--	------------------------------

- **Regionalno prostorsko načrtovanje**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Regionalno prostorsko načrtovanje (upravljanje prostorskih evidenc funkcionalno razvrednotenih območij in poslovnih con; priprava regionalnega prostorskega plana)	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 2: Nizkoogljična in bolj zelena Evropa Cilj 5: Evropa, ki je bliže državljanom

- **Stanovanjska politika Vzhodne kohezijske regije**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Regijsko načrtovanje stanovanjskih površin	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 2: Nizkoogljična in bolj zelena Evropa Cilj 5: Evropa, ki je bliže državljanom
Oblikovanje stanovanjskega fonda za graditev stanovanj v mestnih naseljih in urbanih območjih	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 2: Nizkoogljična in bolj zelena Evropa Cilj 5: Evropa, ki je bliže državljanom

- **Kanalizacijski sistemi pod 2000 PE**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
-------	--------------	---------------

Kanalizacijski sistemi pod 2000 PE	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 2: Nizkoogljična in bolj zelena Evropa
------------------------------------	--	---

- Oskrba s pitno vodo na razpršenih območjih poselitve

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Sanacija in izgradnja vodovodnih sistemov	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 2: Nizkoogljična in bolj zelena Evropa

- Zelena infrastruktura

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Celovito upravljanje zelene infrastrukture v mestnih naseljih in vaseh	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 2: Nizkoogljična in bolj zelena Evropa

- Prehranska samooskrba

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Prehranska samooskrba	Medregijski projekt	Cilj 5: Evropa, ki je bliže državljanom

- Cestna infrastruktura

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
-------	--------------	---------------

3. Razvojna os	Medregijski projekt / sektorski projekt	Cilj 3: Bolj povezana Evropa – mobilnost in regionalna povezanost informacijske in komunikacijske tehnologije
Posodobitev in modernizacija cestnega omrežja s ciljem boljše dostopnosti	Regijski projekt/ sektorski projekt Državna in lokalna infrastruktura	Cilj 3: Bolj povezana Evropa – mobilnost in regionalna povezanost informacijske in komunikacijske tehnologije

• **Kolesarsko omrežje**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Kolesarsko omrežje	Medregijski projekt/sektorski projekt	Cilj 3: Bolj povezana Evropa – mobilnost in regionalna povezanost informacijske in komunikacijske tehnologije

• **Delovanje regijskih platform**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Regijski centri mobilnosti	Medregijski projekt /sektorski projekt	Cilj 3: Bolj povezana Evropa – mobilnost in regionalna povezanost informacijske in komunikacijske tehnologije

• **Uporaba alternativnih virov energije z ukrepi za nizkoenergetske in energetske pozitivne stavbe**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Energetske in funkcionalne prenove javnih stavb v mestnih naselij in mestnih območjih ter drugih stavb kulturne dediščine	Medregijski projekt /sektorski projekt	Cilj 2: Nizkoogljična in bolj zelena Evropa

Pametna energetska omrežja in sistemi ohranjanje energije	Medregijski projekt/sektorski projekt	Cilj 2: Nizkoogljična in bolj zelena Evropa
---	---------------------------------------	---

- **Medgeneracijsko povezovanje**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Izvajanje programov spodbujanja medgeneracijskega oz. prenosa znanj med različnimi generacijami	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 4: Bolj socialna Evropa (socialnih inovacij in infrastrukture)

- **Dolgotrajna oskrba**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Uvajanje inovativnih oblik dolgotrajne oskrbe	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 4: Bolj socialna Evropa (socialnih inovacij in infrastrukture)

- **Krepitev nevladnih organizacij na področjih zagovorništva, organizacijskega razvoja in za izvajanje storitev v javnem interesu z namenom reševanja družbenih izzivov**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Program podpornega okolja za nevladne organizacije – regionalno stičišče nevladnih organizacij	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 5: Evropa, ki je bliže državljanom, s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja mestnih, podeželskih in obalnih območij ter lokalnih pobud

- **Podporno okolje za nevladne organizacije**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Regionalno stičišče nevladnih organizacij – podporno okolje za večjo profesionalizacijo in zagovorništvo NVO	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 5 – KRVS, ki je bliže državljanom, s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja mestnih, podeželskih in obalnih območij ter lokalnih pobud

- **CLLD**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
CLLD	Mehanizem kohezijske regije Vzhodna Slovenija	Cilj 5: Evropa, ki je bliže državljanom

- **CTN - mestna naselja in naselja mestna območij**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
<ul style="list-style-type: none"> - Mehanizem CTN za urbani razvoj mestnih občin in - Dodatni mehanizem – lahko CTN za trajnostni razvoj mestnih naselij in naselij mestnih območij. 	Projekt Vzhodne kohezijske regije	<p>Cilj 3: Bolj povezana Evropa – mobilnost in regionalna povezanost informacijske in komunikacijske tehnologije</p> <p>Cilj 5: Evropa, ki je bliže državljanom</p>

- **Regije v tranziciji - Energetski prehod premogovnih regij (Savinjsko-šaleška, Zasavje)**

Naziv	Vrsta /raven	Tematski cilj
Regije v Tranziciji - Energetski prehod premogovnih regij (Savinjsko-Šaleška, Zasavje)	Regijski projekt/Vzhodna kohezijska regija	Cilj 1 – Pametnejša Evropa Cilj 2: Nizkoogljična in bolj zelena Evropa

10. Zaključek

Strateška izhodišča razvoja kohezijske regije Vzhodna Slovenija so bila pripravljena v času, ko je v zvezi s pripravo na programsko obdobje 2021–2027 še vedno veliko neznanega, tako v odnosu držav–regije kot na relaciji Slovenija–EU. Republika Slovenija je šele pristopila k pogajanjem z Evropsko komisijo, zato ključni pogoji in vsebine, ki opredeljujejo dodelitev evropskih sredstev, še niso znani. Hkrati z navedenim v državi potekajo intenzivne spremembe na področju regionalne politike, ki vključujejo pripravo t.i. pokrajinske zakonodaje in obetajo spremembo na ravni NUTS3 in NUTS2 in imajo velik vpliv tudi na priprave na novo programsko obdobje.

Upoštevajoč navedeno so strateška izhodišča pripravljena na osnovi realnega stanja in potreb v kohezijski regiji Vzhodna Slovenija ter na podlagi strokovne analize, znanja in izkušenj relevantnih deležnikov v okviru posameznih ciljev. Slednji so bili v pripravo vključeni v vseh fazah snovanja izhodišč, kot tudi v širših razpravah in potrjevanju dokumenta Strateška izhodišča razvoja kohezijske regije Vzhodna Slovenija, katerega osnutek je bil prvič predstavljen na Razvojni konferenci kohezijske regije Vzhodna Slovenija, 12. septembra 2019. Predlogi sodelujočih na konferenci so prispevali k boljši identifikaciji potreb KRVS in kvalitetnejši zasnovi ukrepov za razvojni preboj regije.